

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2563

ISSN : 1686-5073

พลิกปฏิรูปก้าวผ่านอกวิวัฒนประเทศ
การศึกษาไปทางไหน

สารบัญ

วารสารการศึกษาไทย

OEC JOURNAL

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2563

- 2** บทความวิชาการ..... ทศน์วลัย เนียมบุบผา
"อพ.สร. – สกศ." ความภาคภูมิใจในการสร้างสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 สนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี
- 12** เสือกระต่าย..... คอถัมนิสตันิรนาม
ทำกาย ประเทศไทย
- 13** การศึกษาแห่งอนาคต.... ดร.จอมททยาสนิท พงษ์เสฐียร
โครงการ "จำคุกตลอดชีวิต"
- 14** Digital Native.... ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์
"ไทย" ประเทศที่น่าจับตาการขยายตัวของพลเมืองดิจิทัล
- 15** บทความวิชาการ..... ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์
การเปลี่ยนกระบวนทัศน์การศึกษา สู่การพัฒนาประเทศไทยยุค Thailand 4.0
- 18** บทความวิชาการ..... ศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์
**แนวทางเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต
 การใช้และการพัฒนา ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
 เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ**
- 26** บทความวิชาการ..... วรพจน์ หาญใจ
แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวทางชี้้นำการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ
- 34** ของฝากจากแดนไกล..... ชนิษฐา จิรวิริยวงศ์
**ทางออกการศึกษาท่ามกลาง
 วิกฤติหวู่ฮั่น (武汉)**
- 37** สก๊อปพิเศษ..... ทีมเฉพาะกิจ OEC Journal
**พลิก 'ปฏิรูป' ถ้าวผ่าน 'อภิวินัย' ประเทศ
 การศึกษาไทยไปทางไหน?**

ทำกาย
ประเทศไทย

12

พลิก 'ปฏิรูป' ถ้าวผ่าน
'อภิวินัย' ประเทศ
การศึกษาไทยไปทางไหน?

37

การปฏิรูปการพัฒนา
เด็กเล็กและ
เด็กก่อนวัยเรียน

41

- 41** บทความวิชาการ..... จันทิมา ศุภรพงศ์
สมพร พรวิกุลรัตน์า พิกุล กันทะวัง
**การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและ
เด็กก่อนวัยเรียน**
- 50** บทความวิชาการ..... ดวงดาว ศิลาอาสน์
**ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา :
บริบทเชิงพื้นที่**
- 55** บทความวิชาการ..... สุธิดา ผาพรม
**การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน
เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลง
ในศตวรรษที่ 21**
- 61** บทความวิชาการ..... มานพ ปลื้มวงศ์
**การขับเคลื่อนแนวคิด
การปรับปรุงโครงสร้าง
ของกระทรวงศึกษาธิการ
เพื่อพัฒนาระบบบริหารของหน่วยงาน
ทางการศึกษาและเพื่อยกระดับ
คุณภาพการศึกษา ตามประเด็นของ
แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา**
- 66** บทความวิชาการ.....
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี ชัยชาญกุล
**A Combination of Local Identity and
International Advancement
in the 21st Century
by TRENDS Model: A Case Study
of BanSomdejchaophraya
Rajabhat University**
- 76** เล่นให้เป็นเรื่อง..... ศนิชา ภาวโน
**เรียนรู้ผ่านการเล่น
(Learning through Play)**
- 78** IT Café..... วิชชุดาวัลย์ พิทักษ์ผล
คลื่นดิจิทัลและภัยเงียบที่ควรระวัง
- 80** unubssนาริการ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเผยแพร่นโยบาย ยุทธศาสตร์ นวัตกรรม องค์ความรู้ การพัฒนาการศึกษาไทย
- 2) เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมทางการศึกษา
- 3) เพื่อเป็นการเปิดเวทีการนำเสนอเรื่องราวทางการศึกษา สำหรับหน่วยงานการศึกษา รวมถึงประชาชนทั่วไป สู่เป้าหมายในการเป็นวารสารชั้นนำที่มีมาตรฐานและคุณภาพทางวิชาการ

กองบรรณาธิการ

เจ้าของ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ปรึกษา

ดร.สุภัทร จำปาทอง

เลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.อุษณีย์ ธโนศวรรย์

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.คมกฤช จันทร์ขจร

ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักประเมินผลการจัดการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนากฎหมายการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายความร่วมมือกับต่างประเทศ

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร

คณะทำงาน

นางนันทิชา ไวยนพ

ดร.วิภาดา วาณิช

ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์

นางสาวพิกุล กันทะวัง

นายปานเทพ ลาภเกษร

นางสาวดวงดาว ศิลาอาสน์

นางสาวณัฐภา นิตยาพร

นายอิทธิกร เกกิจมหาโชค

นายวีระพงษ์ อุเจริญ

นางสาววรัญภรณ์ คุณเวช

นายภาณุพงศ์ พนมวัน

นางสาวโสภิตา พิมสอน

จัดพิมพ์

บริษัท เอส.บี.เค. การพิมพ์ จำกัด

“อพ.สร. – สกศ.”

ความภาคภูมิใจในการสร้าง
สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
สนองพระราชดำริ

กศนวลัย เนียมบุบผา
สำนักมาตรฐานการศึกษา
และพัฒนาการเรียนรู้

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมมหาราชกุมารี

2 เมษายน 2563 เป็นวันสำคัญที่ปวงชนชาวไทยทั้งประเทศต่างปลื้มปิติยินดีที่จะได้มีโอกาส พร้อมใจถวายพระพรแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมมหาราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพทรงเจริญพระชนมพรรษา 65 พรรษา เพราะต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระองค์ทรงอุทิศเวลา ตรากตรำ พระวรกาย บำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้พสกนิกรชาวไทยมีความเป็นอยู่ที่ดี พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถ ในศาสตร์หลายแขนง โดยเฉพาะทรงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในการอนุรักษ์ ส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติในสาขาต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย วรรณศิลป์ ดนตรีไทย โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปะ ประเพณี พุทธศาสนา ฯลฯ ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทยได้ถวายพระสมัญญา

ว่าทรงเป็น “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย” และ “วิศิษฏศิลปิน” นอกจากศิลปวัฒนธรรมไทยแล้ว ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จุดก่อเกิดของสายธารแห่งชีวิต ที่เกี่ยวร้อยเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ด้วยทรงตระหนักถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่นับวันจะยิ่งเสื่อมโทรม สูญหาย ด้วยพระองค์โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถื่นทุรกันดารมาแต่ทรงพระเยาว์ ทรงเห็นสภาพปัญหา จึงทรงสานต่อพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร อีกทั้งทรงริเริ่มโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ฯลฯ หลายโครงการ จนได้รับการยกย่องให้เป็น **“เจ้าฟ้านักอนุรักษ์”** ดังพระราโชวาทองค์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์ที่ทรงมีต่อทรัพยากรธรรมชาติของไทยที่นับวันจะลดน้อยถอยลง แต่กลับยังขาดการอนุรักษ์

“คนไทยเรานับแต่อดีตกาล คู่กันเคยกับคำกล่าวที่ว่า “ทรัพยากรในดิน สิ้นในน้ำ” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ฉายให้เห็นภาพความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรอันหลากหลายที่มีความสำคัญต่อชีวิตใหญ่่อยทุกชีวิต ทั้งยังทำให้ผืนแผ่นดินไทยงดงามรุ่งโรจน์ เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลก มาในปัจจุบัน ทรัพยากรหลายส่วนตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมถดถอย เนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการ ประการหนึ่งได้แก่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างปราศจากความใส่ใจ และไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นภายหลัง ทรัพยากรถือเป็นสมบัติของชาติ ของส่วนรวม ที่ประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมกัน ทุกคนจึงควรมีจิตสำนึก และควรถือเป็นหน้าที่ที่จะหวงแหน ปกป้องคุ้มครอง ตลอดจนอนุรักษ์ฟื้นฟู ด้วยการร่วมแรงร่วมใจแสวงหาวิถีทางบำรุงรักษา ค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องทรัพยากร หรือแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อสืบทอดสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน และอำนวยประโยชน์เกื้อกูลแก่อนุชนรุ่นลูกหลานของเราสืบเนื่องต่อไป”

พระราโชวาทของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ในการประชุมวิชาการและนิทรรศการ “ทรัพยากรไทย : นำสิ่งดีงามสู่โลก” วันที่ 20 ธันวาคม 2556

ณ ศูนย์การเรียนรู้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนศรีนครินทร์ ตำบลท่ากระดาน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

จากพระราโชวาทข้างต้นแสดงถึงความห่วงใยต่อทรัพยากรธรรมชาติ โครงการในพระราชดำรินด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จึงมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเป็นจำนวนมาก หนึ่งในโครงการพระราชดำรินที่สำคัญที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้มีโอกาสร่วมเป็นหน่วยงานสนองพระราชดำริน คือ **“โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี”** (อพ.สธ.)

“โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี” (อพ.สธ.) เป็นโครงการที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานในการอนุรักษ์ทรัพยากรของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงให้ความสำคัญในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยใน พ.ศ. 2503 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเริ่มอนุรักษ์ต้นยางนา และใน พ.ศ. 2504 ทรงให้นำพรรณไม้จากภูมิภาคต่าง ๆ มาปลูกไว้ในสวนจิตรลดา เพื่อเป็นแหล่งศึกษา รวมถึงทรงมีโครงการพระราชดำรินที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนาป่าไม้ แหล่งน้ำ ดิน และทรัพยากรธรรมชาติมาโดยลำดับ ต่อมาปี พ.ศ. 2535 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงสืบทอดพระราชปณิธานในการดำเนินโครงการ อพ.สธ. โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของพันธุกรรมพืชและทรัพยากร 2) ให้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จนเกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย และ 3) ให้มีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชและทรัพยากร สื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ

การดำเนินงานของ อพ.สธ. เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ภายใต้แผนแม่บท ซึ่งกำหนดเป็นระยะ ระยะละ 5 ปี ปัจจุบันการดำเนินงานอยู่ในแผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม พ.ศ. 2559 – กันยายน 2564) โดยในแผนแม่บทนี้มีกรอบการดำเนินงาน 3 กรอบ มี 8 กิจกรรม ดังนี้

กรอบการดำเนินงาน	กิจกรรม
กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร	กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร
กรอบการใช้ประโยชน์	กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวางแผนทรัพยากร
กรอบการสร้างจิตสำนึก	กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราโชวาท อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ อพ.สธ. ไว้อย่างชัดเจน ดังพระราโชวาทในการประชุมวิชาการนิทรรศการทรัพยากรไทย : อนุรักษ์และพัฒนาด้วยจิตสำนึกแห่งนักวิจัยไทย เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ณ ศาลาพระเกียรติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความว่า

“งานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชนี้ได้ดำเนินมาเป็นเวลาหลายปี เริ่มตั้งแต่ที่เข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหาพรรณพืชต่าง ๆ ที่หายากมาปลูกเอาไว้เพื่อคนรุ่นหลังจะได้เห็นได้ศึกษาต่อไป และก็มีความด้านวิชาการต่าง ๆ ที่ทำกัน ที่จริงแล้วในประเทศไทยนี้ก็มีหน่วยงานหลายหน่วยที่สนใจในเรื่องของการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อการศึกษาพรรณต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศ โครงการนี้มีจุดประสงค์สำคัญที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ทำงานมาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวบรวมข้อมูล เพื่อทำให้วิชาการด้านนี้ก้าวหน้าไปและเป็นการประหยัด เพราะแทนที่ต่างคนต่างทำ งานไหนที่มีผู้ทำแล้วจะได้ร่วมกันทำโดยไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน และก็ปรากฏว่ามีผู้มาสนับสนุนหลายท่าน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ และทุนทรัพย์ก็นับว่างานนี้เป็นที่สนใจของบุคคลหลายฝ่าย ในวันนี้ที่ได้มีการมอบฐานข้อมูลทางด้านพืชให้หน่วยงานต่าง ๆ นั้น ความเป็นมาก็มีอยู่ก่อนหน้านี้ในหน่วยงานต่าง ๆ มีหอพรรณไม้ เช่น ที่กรมป่าไม้ หอพรรณไม้ของกรมป่าไม้ก็มีพืชที่นักวิชาการ นักวิจัยรุ่นเก่า ๆ ได้เก็บตัวอย่างพรรณพืชแห้ง เก็บไว้เป็นเวลาเกือบจะร้อยปีแล้ว ตัวอย่างของพรรณไม้เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่มีค่าสูง จะเป็นประโยชน์ในการการศึกษา แต่ว่าของต่าง ๆ นั้นก็ย่อมเก่าแก่ไปตามกาลเวลา จะเสียหายอย่างน่าเสียดาย ในสมัยนี้เรามีเทคโนโลยีที่จะรักษาสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้ให้นักวิชาการได้ศึกษากัน ก็เลยได้คิด ช่วยกันทำโครงการในการถ่ายรูปและถ่ายข้อมูลพรรณไม้เพื่อเป็นฐานข้อมูล แต่ในเมื่อในการเก็บฐานข้อมูลนี้ ถ้าเก็บไว้แห่งเดียวก็อาจจะสูญหายได้ ก็มีความคิดกันว่าจะให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันเก็บ ที่หนึ่งเกิดเหตุ เสียหายไปก็จะได้มีข้อมูลเอาไว้ ไม่สูญหายไปจากประเทศไทย หรือจากโลกนี้ไปหมด ฐานข้อมูลนี้ก็เป็นของที่มีค่า ต้องช่วยกันดูแลให้ดี และผู้ที่จะมาใช้ก็ต้องดูแล ให้อยู่ถูกต้องให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยแก่นุชนุชาต่อไป โครงการแบบนี้ไม่ใช่ว่าจะทำสำเร็จในเวลาสั้น ๆ ต้องมีโครงการ

ระยะที่หนึ่ง ระยะที่สอง และระยะต่อ ๆ ไป การจัดการประชุมนี้ก็เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเพิ่มพูนความรู้ในระดับนักวิชาการและการจัดการทรัพยากรนี้ก็จะมีโอกาสให้คนอื่นที่สนใจได้มาดู ได้มาศึกษาเมื่อบุคคลต่าง ๆ ได้มาศึกษาแล้วก็ทราบว่าพืชต่าง ๆ และก็ต้องไปก็ต้องการศึกษา เรื่องสัตว์สิ่งมีชีวิตและสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ ของพวกนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เมื่อสนใจแล้วก็จะมีความรู้สึก อยากจะปกป้องรักษา ไม่ทำลายให้เสียหายสูญสิ้นไป ก็เป็นการช่วยอนุรักษ์เป็นอย่างดี ขอให้ทุก ๆ ท่านประสบความสำเร็จในการทำงานและให้การประชุมในครั้งนี้ดำเนินไปด้วยดี”

จากพระราชโอรสช้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงพระราชปณิธานที่จะอนุรักษ์ พืชนพ ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยังคงอยู่เป็นมรดกของประเทศและของโลก ไม่ให้สูญสิ้นไป ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมสนองพระราชดำริกว่า 202 หน่วยงาน โดยมีการแบ่งกลุ่มหน่วยงานที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริฯ ในโครงการ อพ.สธ. เป็น 10 กลุ่ม คือ G1 กลุ่มความมั่นคงทางทรัพยากร G2 กลุ่มสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร G3 กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวกับทรัพยากร G4 กลุ่มการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร G5 กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ร่วมสนองพระราชดำริ G6 กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล G7 กลุ่มนโยบายในเรื่องทรัพยากร G8 กลุ่มจังหวัดที่ร่วมสนองพระราชดำริ G9 กลุ่มหน่วยงานสนับสนุน G10 กลุ่มภาคเอกชนและมูลนิธิ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้เข้าร่วมเป็นหน่วยงานสนองพระราชดำริ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยอยู่ในกลุ่ม G2 กลุ่มสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร เน้นการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

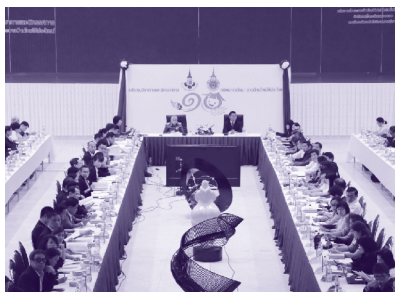
นับตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ สำนักงานฯ ได้มีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการโครงการ อพ.สธ. จำนวน 3 ชุด คือ

1. คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ ระยะ 5 ปีที่หก มีเลขาธิการสภาการศึกษาร่วมเป็นกรรมการ

2. คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ กระทรวงศึกษาธิการ (อพ.สธ.- ศธ.) มีรองเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นรองประธานกรรมการและเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นกรรมการ

3. คณะกรรมการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (อพ.สธ. – สกศ.) มีเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นประธานกรรมการ มีเลขานุการคณะกรรมการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เป็นรองประธานกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักทุกสำนักของ สกศ. เป็นกรรมการ

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุด สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้แต่งตั้ง “คณะทำงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ” ขึ้น โดยมีรองเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมามีคณะกรรมการและคณะทำงาน ฯ ชุดต่าง ๆ ได้มีการประชุมและดำเนินการขับเคลื่อนโครงการ อพ.สธ. มาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานที่สำคัญของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คือ ได้จัดทำ “แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่หก (1 ตุลาคม 2559 – 30 กันยายน 2564) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา” ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทของ อพ.สธ. โดยในแผนแม่บท อพ.สธ. – สกศ. ได้กำหนดโครงการในการดำเนินงานที่สำคัญ 4 โครงการ คือ

1. โครงการถอดบทเรียนสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน / ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย
2. โครงการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น/ คุรุภูมิปัญญาไทย
3. จัดทำ web page อพ.สธ. – สกศ.
4. การจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความก้าวหน้าในการดำเนินการต่าง ๆ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาตามแผนแม่บท อพ.สธ. ของ สกศ. มีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงการถอดบทเรียนสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน / ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการศึกษาและถอดบทเรียนเกี่ยวกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของคุรุภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง และได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือ ทำเป็น E – book รวมถึงเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสำนักงาน ฯ ดังต่อไปนี้

- 1) หนังสือ 5 คุรุภูมิปัญญาไทยตามรอยพระยุคลบาท อนุรักษ์พันธุกรรมพืช

<http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1536-file.pdf>

- 2) หนังสือ 15 คุรุภูมิปัญญาไทย ผู้อนุรักษ์พรรณพืช

<http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1646-file.pdf>

3) หนังสือ สอนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตัวอย่างบทเรียนการจัดการเรียนตามแนวพระราชดำริ

<http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1652-file.pdf>

4) รายงานการศึกษาเรื่อง การสืบสานขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

ปัจจุบันสำนักงานฯ กำลังดำเนินการศึกษาและถอดบทเรียนของครูภูมิปัญญาในศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการและสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีความโดดเด่นในเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมทั้งยังสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยในยุค 4.0 หรือในศตวรรษที่ 21 โดยได้ศึกษาแนวคิด วิธีการ และปัจจัยความสำเร็จ ฯลฯ ซึ่งเมื่อดำเนินการศึกษาแล้วเสร็จ ผลการศึกษาที่ได้จะสามารถเป็นองค์ความรู้ เป็นต้นแบบตัวอย่างให้ผู้สนใจสามารถนำไปพัฒนาตนเองหรือประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้ สำนักงานฯ จะนำเสนองานดังกล่าวผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานฯ ต่อไป

2. โครงการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น/ ครูภูมิปัญญาไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้รวบรวมและเก็บข้อมูลฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับภารกิจของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คือ การสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย ใน 9 ด้าน คือ 1) ด้านเกษตรกรรม 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านศิลปกรรม 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม 8) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และ 9) ด้านโภชนาการ ปัจจุบันสำนักงานฯ ดำเนินการคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทยมาแล้ว 9 รุ่น ดังนั้นในการจัดทำฐานข้อมูล สำนักงานฯ จึงได้รวบรวมข้อมูลประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาไทยทั้งหมดจำนวนทั้งสิ้น 503 คน จัดทำเป็นทำเนียบครูภูมิปัญญาไทย รุ่น 1 - 9 โดยจัดแบ่งตามรุ่นและสาขาที่เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้สนใจสามารถสืบค้นได้ที่ <http://www.thaiwisdom.org/> หรือสืบค้นจากเว็บไซต์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา www.onec.go.th เลือกหัวข้อ “อพ.สธ. – สกศ.” หลังจากนั้นเลือกหัวข้อย่อย “ครูภูมิปัญญาไทย” ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้ดำเนินการพัฒนาข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ให้มีความน่าสนใจและทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ

3. จัดทำ web page อพ.สธ. – สกศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำ website อพ.สธ. – สกศ. ในเว็บไซต์จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ อพ.สธ. – สกศ. ในด้านต่าง ๆ ตามหัวข้อดังนี้ 1) ความเป็นมา 2) คณะกรรมการ 3) ครูภูมิปัญญาไทย 4) แผนแม่บท/แผนปฏิบัติงาน 5) กิจกรรมและผลการดำเนินงาน 6) องค์ความรู้ สื่อ เอกสาร และ 7) ช่องทางการติดต่อ ผู้สนใจสามารถสืบค้นได้ที่หน้าเว็บไซต์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา www.onec.go.th เลือกหัวข้อ “อพ.สธ. – สกศ.”

4. การจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ได้กำหนดจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการไว้ ทุก 2 ปี และกำหนดจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและฐานทรัพยากรท้องถิ่นระดับภูมิภาคเป็นประจำทุกปี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา นอกจากจะเป็นหน่วยงานที่เข้าร่วมการประชุมเป็นประจำทุกปีแล้ว ยังได้ร่วมจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ซึ่งนิทรรศการและกิจกรรมของ สกศ. ได้รับความสนใจจากผู้ร่วมงานเป็นอย่างมากเสมอมา เช่น

ใน พ.ศ. 2560 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้เข้าร่วม **“การประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย ครั้งที่ 9 : ศักยภาพมากล้นมีให้เห็น”** ระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน – 4 ธันวาคม พ.ศ. 2560 ณ ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้เพื่อภูมิภาคจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จังหวัดสระบุรี การประชุมในครั้งนั้น สำนักงานฯ ได้จัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมฝึกอาชีพ เรื่อง **“การเพาะเห็ดแบบครบวงจร”** โดยมี **ครูบุญเลิศ ไทยตัดกุล ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านเกษตรกรรม** เป็นวิทยากรในการฝึกอาชีพ มีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย เช่น การทำสบู่เห็ดถึงเช่ารังไหม การทำแหนมเห็ด น้ำเห็ดแปดเซียน การทำกาแฟเห็ดหลินจือถึงเช่า การทำโลชั่นเห็ดหลินจือถึงเช่า ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งมีผู้สนใจเยี่ยมชมและฝึกอาชีพเป็นจำนวนมาก

ต่อมาใน พ.ศ. 2562 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ร่วมกับสมาคมครูภูมิปัญญาไทย และศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไร่คุณมน จัดประชุมเสวนา เรื่อง **“การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น : ศูนย์ต้นแบบไร่คุณมน”** ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2562 ณ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไร่คุณมน จังหวัดกาญจนบุรี โดยมี ดร.สุภัทร จำปาทอง เลขาธิการสภาการศึกษา เป็นประธาน มีเครือข่ายครูภูมิปัญญาไทย เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนร่วมเรียนรู้กว่า 600 คน ภายในงานมีการเสวนาเรื่อง **“โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)”** กับ**การสร้างเกษตรอัตลักษณ์ พื้นถิ่นตามแนวทางศาสตร์พระราชา** โดยมี นายตรีวิทย์ วณิชสำเนาทิพย์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) นายกมล เปียมสมบูรณ์ อดีตคณอนุกรรมการบริหารทรัพยากรน้ำ ทะเลและชายฝั่งในคณะกรรมการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา นายเกษม ฤทธิเดชานายกสมาคมครู ภูมิปัญญาไทย และ นายบุญเลิศ ไทยทัตกุล ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านเกษตรกรรม เป็นวิทยากร นอกจากนี้ ภายในงานยังจัดให้มีฐานการเรียนรู้ เช่น การห่อลูกประคบสมุนไพร การสกัดน้ำมันงา การปั่นไอศกรีม น้ำนมข้าวโพด การทำขนมเกสรดอกกล้วยไม้ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งเน้นให้เด็ก เยาวชน ครู อาจารย์ ข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประชาชน ในท้องถิ่นเห็นถึงประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ซึ่งการจัดงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน และจะนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ให้กับชุมชนต่อไป

ล่าสุด ในช่วงระหว่างวันที่ 29 พฤศจิกายน - 5 ธันวาคม พ.ศ. 2562 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้เข้าร่วม **“การประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย : ชาวบ้านไทยได้ประโยชน์”** ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา โดยมี นายสำเนา เนื้อทอง ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ ในฐานะผู้แทนเลขาธิการสภาการศึกษา พร้อมด้วยข้าราชการสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม ในการประชุมครั้งนี้ มีศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย นายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นประธานเปิดงาน ภายในงานประกอบด้วยกิจกรรมการประชุมวิชาการและการจัดนิทรรศการแสดงผลงานที่น่าสนใจหลากหลาย มีหน่วยงานสนองพระราชดำริเข้าร่วมกว่า 200 หน่วยงาน ทั้งนี้ สำนักงาน ฯ ได้เข้าร่วมจัดนิทรรศการหัวข้อ **“จากเฟื่องฟ้าสู่การสร้างโมเดลลดปัญหาสังคม”** โดยมี **“นางจินดา บุษระเกษ” ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน** และทีมงานเป็นวิทยากร นิทรรศการของ สกศ. นอกจากจะให้ความรู้แล้ว ยังมีกิจกรรมฝึกอาชีพหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปเส้นหมี่โคราชเพื่อสุขภาพ การทำยาหม่อง สบู่ ยาสระผม น้ำยาล้างจานจากพืชสมุนไพร เช่น อัญชัน ใบเตย ฟักข้าว เทียน มะกรูด การผลิตเครื่องดื่มบำรุงร่างกายจากผลไม้พื้นบ้าน

เช่น น้ำลูกหม่อน น้ำมะนาว น้ำมะละกอ การทำขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมดอกจอก ขนมฝักบัว ขนมนางเล็ด ขนมเปียกปูน รวมถึงมีการให้ความรู้ในเชิงธุรกิจชุมชนโดยใช้แนวคิดธนาคาร พันธุ์พืช อีกทั้งแจกเมล็ดพันธุ์พื้นถิ่นหายากเพื่อให้ทุกคน มีส่วนช่วยอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง เป็นต้น ซึ่งตลอดระยะเวลาการจัดงานมีผู้สนใจเข้าร่วมชมนิทรรศการของ สกศ. และฝึกวิชาชีพเป็นจำนวนมาก แต่ละวันเฉลี่ยประมาณ 220 คน รวม 7 วัน จำนวนประมาณ 1,500 คน

“การรักในทรัพยากร คือ การรักชาติ รักแผ่นดิน รักสิ่งที่เป็นสมบัติของเรา การที่จะให้เขารักประเทศชาติหรือรักษาสมบัติของเขานั้น ทำได้โดยก่อให้เกิดความรักความเข้าใจ ถ้าใครไม่รู้จักรักกัน เราก็ไม่มีความสัมพันธ์ ไม่มีความผูกพันต่อกัน แต่ว่าถ้าให้รู้จักสิ่งนั้นว่าคืออะไรหรือว่าทำงาน ก็จะรู้สึกชื่นชมและรักหวงแหนสิ่งนั้นว่าเป็นของตน และจะทำให้เกิดประโยชน์ได้”

พระราชโอรสสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของไทยมีให้สืบทอด เป็นการรักษาสมบัติของชาติ นับเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาสำนักในพระมหากรุณาธิคุณและภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงเป็นแบบอย่าง เป็นต้นแบบของการอนุรักษ์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะมุ่งมั่น ดำเนินงานขับเคลื่อนการอนุรักษ์ตามแนวทางโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” (อพ.สธ.) อย่างต่อเนื่องและเต็มกำลัง เพื่อสนองพระราชดำริ โดยจะมุ่งสร้างจิตสำนึก บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ในการอนุรักษ์ให้เด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชนให้เห็นและเข้าใจถึงความสำคัญ และประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า หวงแหน ปกป้อง รักษาให้ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึง ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของไทยยังคงอยู่คู่แผ่นดินไทย สืบทอดต่อยอดไปจากรุ่นสู่รุ่นตลอดไปอย่างยั่งยืน

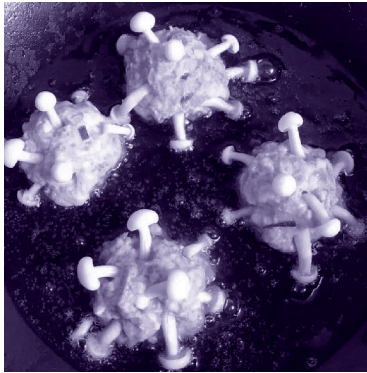
เอกสารอ้างอิง

- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.). (2559). แผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม พ.ศ. 2559 – กันยายน พ.ศ. 2564). กรุงเทพฯ: บริษัท สยามพรินท์ จำกัด.
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2548). โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. สืบค้นจาก <http://www.rspg.or.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ครูภูมิปัญญาไทย*. สืบค้นจาก <http://www.thaiwisdom.org/>
- _____. (2562). แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่หก (1 ตุลาคม 2559 - 30 กันยายน 2564) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. สืบค้นจาก http://backoffice.onec.go.th/uploaded2/Category/201905/20190528_masterplan_rspg_oec_p5y.pdf

เสือกระดาษ

ท้าทายประเทศไทย

ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ได้สร้างแรงกระเพื่อมต่อแวดวงการศึกษาครั้งใหญ่!

ปรากฏการณ์ *Social distancing* ได้สร้าง **“คำตอบ”** สำหรับการเรียนรู้ของทุกคนในประเทศที่ไม่อาจปิดกันได้ด้วยห้องเรียน โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยอีกต่อไป ขณะที่ **กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)** และหน่วยงานองคาพยพ ยังต้องเร่งเครื่อง **“ขยายผล”** การเรียน - การสอนออนไลน์ออกไปอย่างกว้างขวางที่สุด เพื่อรักษาคุณภาพการศึกษาของประเทศและตอบโจทย์การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป

เช่นเดียวกันทั้งระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ต่างชะงักงันกับภาวะที่ยังไร้คำตอบ จะพลิกฟื้นกลับมาสู่ปกติได้เมื่อไร ห้วงเวลาดังกล่าวจึงเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของทุกคน ในมิติ Work from Home คู่ขนาน

ไปกับ Distance Learning System การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังพ้นวิกฤตนี้ สังคมจะก้าวเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบเพื่อให้ทันพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งโรงเรียน/สถาบันการศึกษาต้องพัฒนาไปใช้วิธีการสอนแบบออนไลน์ทดแทนทั้งหมด**ต้องไม่หยุดนิ่ง และพลิกวิกฤตเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างรอดด้าน....**

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำทลายความสามารถของทั้งรัฐบาลและระบบการศึกษาไทยในสถานการณ์ที่ไม่ปกติเช่นนี้คือ **กลไกการปฏิรูประบบราชการ 4.0 และระบบสั่งการเจ้าหน้าที่ของรัฐ** ภายใต้แนวคิดรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) จะสามารถบริหารและจัดการอำนาจภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ฯ ได้ดีเพียงใด

โดยเฉพาะการกำหนด **“นโยบายสาธารณะ”** ที่ใช้เป็น **“เครื่องมือ”** แก้ไขปัญหาของคนทั้งประเทศที่จำเป็นต้องบูรณาการทุกกระทรวง

คอลัมน์นิสต์นิรนาม

ขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาของประเทศร่วมกัน ทั้งที่ยัง**ไม่สามารถสร้างระบบฐานข้อมูลกลางของประเทศ (Big data)** ไว้เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ตัดสินใจได้

อาจเป็นเรื่องที่ยากลำบากและยังต้องพบอุปสรรคมากมายจากภาวะที่เรียกว่า **“รัฐราชการแบบใหม่”** ซึ่งมีลักษณะนโยบายที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับ**กลุ่มทุนและระบบราชการ** ในขณะที่**การตอบสนองต่อประชาชนจะได้รับความสำคัญน้อยกว่า**

สถานการณ์โควิด - 19 จึงเป็นทั้ง **“บททดสอบ”** และ **“โอกาส”** ครั้งสำคัญสำหรับ**ระบบราชการ** และ**พลเมืองของประเทศ**ว่ามีคุณภาพ และ พร้อมเพียงใดในการหาทางออกร่วมกับระบบ รวมถึงวงการการศึกษาไทยต้องกลับมาทบทวนบทบาทอีกครั้งใน**การเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ 21....**

ผู้นำที่ดี ระบบประเทศที่ดี พลเมืองที่ดี ล้วนมีพื้นฐานมาจากการออกแบบ **“ระบบการศึกษา”** ที่สามารถชี้แนะ **“ความคิด”** ต่อยอดพลเมืองไปสู่การใช้ชีวิตที่มีคุณภาพและตระหนักถึงประโยชน์ของส่วนรวมประเทศชาติ เช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย

วิกฤตการณ์โควิด - 19 อาจเป็นช่วงเวลายากลำบากที่ต้องฟันฝ่ากันไปให้ได้ แต่เมื่อมองอีกด้านก็เสมือนช่วงเปลี่ยนผ่านแห่งการพัฒนา “คนไทย” ไปสู่จุดที่ดีกว่าเดิม!

โครงการ “จำคุกตลอดชีวิต”

ดร.จอมกฤษฎาสนิก พงษ์เสฐียร
สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา

ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา (Everyone has the right to education) ประกาศไว้ในข้อที่ 26 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 เพราะการศึกษาคือกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาตนเองของมนุษย์ และการรู้หนังสือ (Literacy) เป็นสมรรถนะขั้นพื้นฐานของทุกคน แม้กระทั่งนักโทษในคุกของออสเตรเลีย บทความเกี่ยวกับโครงการ Life Sentences ที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของ World Economic Forum และ

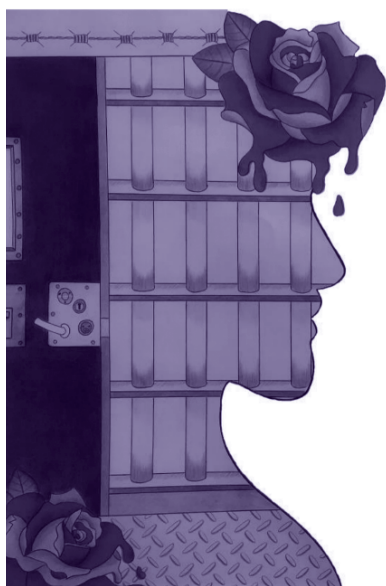

Image: Life Sentences Project

The Conversation เป็นตัวอย่างที่ดีของประโยชน์ทางการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์

โครงการ Life Sentences หรือจำคุกตลอดชีวิต เป็นโครงการที่เริ่มต้นมาจากการแข่งขันศิลปะชื่อว่า Art of Prisoners และพัฒนาไปสู่การส่งเสริมให้นักโทษชาวออสเตรเลียได้สะท้อนเรื่องราวความคิดความรู้สึกของการอยู่ในคุก หรือสิ่งที่สนใจผ่านงานเขียน โครงการนี้ดำเนินการและจัดพิมพ์มาทุกปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2017 – 2019 และจัดแสดงสู่สาธารณะที่นิทรรศการศิลปะโดยนักโทษ (Art by Prisoners) สิ่งที่น่าสนใจจากโครงการนี้คือ นักโทษออสเตรเลียส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ ประมาณ 1 ใน 3 ของนักโทษออสเตรเลียจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือต่ำกว่า ส่งผลต่อคุณภาพงานเขียนของนักโทษ เช่น การใช้ไวยากรณ์ที่ไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาจะไม่ถูกต้องสมบูรณ์นัก แต่การให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นของโครงการจะเน้นในส่วนที่นักโทษทำได้ดี เพื่อไม่ปิดกั้นความสนุกของการเขียน และการเริ่มต้นของการผจญภัยในโลกแห่งการรู้หนังสือของนักโทษ ประโยชน์ของโครงการ Life

Sentences นี้ ไม่เพียงแต่สะท้อนเรื่องราวของนักโทษให้พวกเขาได้แสดงออก และคนทั่วไปได้เข้าใจนักโทษมากขึ้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่ติดกรอบ ไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่ และที่สำคัญนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

เชิงระบบ และผลดีอื่น ๆ มากมาย อาทิ ห้องสมุดนักโทษของออสเตรเลียมีการสนับสนุนหนังสือที่เพียงพอมากขึ้น และจัดประเภทของหนังสือตรงกับความต้องการต่อการยกระดับการรู้หนังสือของนักโทษ การเขียนสามารถสร้างอาชีพให้กับนักโทษตั้งแต่อยู่ในคุก และเมื่อออกจากคุกแล้ว อีกทั้งยังเป็นการลดโอกาสของการติดคุกซ้ำอีกด้วย

สำหรับเราคงไม่ต้องรอให้ติดคุกแล้วค่อยศึกษาเรียนรู้ เริ่มต้นลองเขียนหนังสือดูแล้วจะพบว่าความสนุกของการเขียน จะนำไปสู่การอ่านที่มากขึ้น หาข้อมูลมากขึ้น และรู้มากขึ้น ส่งผลให้ทักษะการเขียน การอ่านและ

การแสวงหาความรู้เพิ่มขึ้นเอง จนเกิดเป็นความชำนาญ และนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ไร้ขอบเขตและกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง

- The Conversation. (2020 February 20). *Life sentences – what creative writing by prisoners tells us about the inside*. Retrieved from <https://theconversation.com/life-sentences-what-creative-writing-by-prisoners-tells-us-about-the-inside-130783>
- World Economic Forum. (2020 February 25). *Prisoners in South Australia were given the opportunity to write. Here’s what happened*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2020/02/life-sentences-prisoners-creative-writing/>

ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา

ปัจจุบันหากไม่เคยได้ยินคำว่า Disruptive technologies ถือว่าเชยมาก การที่ Disruptive technologies กลายเป็นที่สนใจ เกิดจากการที่เทคโนโลยีทำให้หลายสิ่งเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นอยู่ จนกระทบต่อการทำมาหากิน ธุรกิจ การดำเนินชีวิตของผู้คน ดังนั้น ผู้คนจึงต้องปรับตัวให้ทัน คำที่ควรจะมาคู่กัน แต่ผู้คนมักจะไม่ค่อยพูดถึงเท่า คือ Digital Natives (บางครั้งใช้คำว่า Digital Citizen)

Digital Natives คือกลุ่มคนที่เกิดหรือเติบโตในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล คู่เนคกับการใช้คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ดิจิทัล และอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนใน Generation Z (คนที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2541 – 2552) และกลุ่ม Generation Alpha (คนที่เกิดในปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป) จุบรวมที่เหมือนกันคือ เด็กทั้งสอง Generation นี้เติบโตขึ้นท่ามกลาง

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปรวดเร็วมากเมื่อเทียบกับคนใน Generation อื่น ๆ ทักษะการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลของ Digital Natives จะอยู่ในระดับสูงมาก ปัจจุบันเราจึงเห็นเด็กเล็ก ๆ เช่น ป.3 สามารถเล่น iPad ได้อย่างคล่องแคล่ว รู้จัก Search หาวิดีโอที่ตัวเองอยากดูบน YouTube อย่างรวดเร็ว ในขณะที่พนักงานออฟฟิศทั่ว ๆ ไปหลายคนอาจจะยังทำแบบติด ๆ ขัด ๆ อยู่

แล้วตอนนี้ประเทศไทยมี Digital Natives มากน้อยเพียงใด? จากสถิติของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecom Union : ITU)¹ จัดให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่น่าจับตามองที่มี Digital Natives เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมี Digital Natives อยู่ราว 4.38 ล้านคน คิดเป็น 6.3% ของประชากรทั้งหมด และคิดเป็น 42.3% ของกลุ่มประชากรอายุ 15 - 24 ปี

ปัจจุบัน Digital Natives เป็นกลุ่มประชากรที่ถูกจับตามองมาก เพราะหากประเทศใดมีกลุ่มนี้มาก ๆ ย่อมหมายความว่า ความต้องการทางเทคโนโลยีในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะสูงมาก และต้องปรับโครงสร้างพื้นฐานตามไปด้วย เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากดิจิทัลมาพัฒนาประเทศให้ก้าวกระโดดได้ แต่ **ประเทศไทยจะใช้ประโยชน์จากการมี Digital Natives ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้แค่ไหน** สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ไม่ใช่เพียงแต่การปรับโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาคนในสังคมดิจิทัลไปด้วยดิจิทัลเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คนต้องมีทักษะรู้เท่าทัน มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจเรื่องข้อมูลที่ถูกต้องได้ มีทักษะป้องกันตัวเอง และเคารพผู้อื่นในยุคดิจิทัล และแน่นอนว่าครูและการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเตรียมพร้อมพัฒนาคนให้พร้อมในยุค Digital Natives

ครูต้องพัฒนาตนเองในเรื่อง Digital Literacy เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- BrandBuffet Team. (2557, 27 มีนาคม). *รู้ลึก รู้จริง Digital Natives* บริโภคสายพันธุ์ใหม่ นักการตลาดต้องรู้. สืบค้นจาก <https://www.brandbuffet.in.th/2014/03/digital-natives-mindshare-research/>
- International Telecom Union. (2020). ITU-D ICT STATISTICS. Retrieved from <https://telecomworld.itu.int/>
- Kreuzenbeck, L., & Best, M. (2013). Chapter 4 Measuring the World's Digital Natives. In *Measuring the Information Society* (pp. 127–158). Switzerland: International Telecommunication Union.
- UN-HABITAT. (2008). *Global trends in urban youth development*. Retrieved from http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/egm_unhq_may08_anantha_krishnan.pdf

¹ ITU เป็นหน่วยงานเฉพาะของสหประชาชาติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2408 เพื่ออำนวยความสะดวกในการเชื่อมต่อระหว่างประเทศ จัดสรรคลื่นความถี่วิทยุทั่วโลกและวงโคจรดาวเทียม พัฒนามาตรฐานทางเทคนิคเพื่อให้แน่ใจว่าเครือข่ายและเทคโนโลยีเชื่อมต่อได้อย่างราบรื่น

การเปลี่ยนกระบวนทัศน์การศึกษาสู่การพัฒนา

ดร.ชัยศ อัมสุวรรณ

อดีตรองเลขาธิการสภาการศึกษา

ประเทศไทยยุค Thailand 4.0

ปัจจุบันการเป็นประเทศไทยยุค Thailand 4.0 จะเป็นเป้าหมายของการพัฒนาในทุกมิติของประเทศ เป็นที่กล่าวขวัญกันในทุกแวดวงโดยจะเข้าใจอย่างแท้จริงหรือเป็นเพียงการกล่าวอ้างเพื่อให้ดูไม่ตกยุคก็ตาม

การเป็นประเทศไทยยุค Thailand 4.0 สะท้อนให้เห็นความคิดและความพยายาม รวมทั้งเป็นความหวังว่า เรากำลังจะเปลี่ยนผ่านยุคสมัยจากเดิมไปสู่เป้าหมายใหม่ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้พุ่งเป้าไปที่การเปลี่ยนแปลง “คน” โดยตรง เพราะเราตระหนักดีว่า คนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีความสามารถหรือที่เรียกว่า สมรรถนะที่ไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของการพัฒนาในยุค Thailand 4.0 ได้ และการที่จะเปลี่ยนแปลงคนนั้นก็พุ่งเป้าไปที่กลไกสำคัญของการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาคน ซึ่งก็คือ “การศึกษา” อย่างไม่ต้องสงสัย แต่ปัญหาใหญ่ก็คือการเปลี่ยนแปลงตัวการศึกษาที่เป็นอยู่นี้เอง

ประเทศไทยมีความพยายามเปลี่ยนแปลงการศึกษาในรูปของการปฏิรูปการศึกษามาโดยตลอด และพยายามอย่างไม่สิ้นสุด แต่เราก็พบว่า ยิ่งปฏิรูปการศึกษามากขึ้นเท่าไร ประเทศเราก็กังตักอยู่ในวังวนของปัญหาเดิม ๆ อย่างที่อาจเรียกได้ว่า เป็นวิกฤตที่หาทางออกได้ยาก

เราเผชิญหน้ากับวิกฤตคุณภาพการศึกษา ดังเป็นที่ยอมรับกันว่าคุณภาพการศึกษาเรากำลังถดถอยลงไปเรื่อย ๆ ยิ่งเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ แล้วก็จะเห็นลำดับที่ของการแข่งขันที่เราตกลงเรื่อย ๆ และในที่สุดเราก็เริ่มโทษกันเอง ตั้งแต่โทษครู โทษตัวเด็ก โทษแม่กระทั่งข้อสอบที่เป็นเครื่องมือประเมินคุณภาพผู้เรียน

ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาโดยหวังว่าจะก่อให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เปลี่ยนแปลงสื่อตำราเรียน นำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาเสริม มีมาตรการต่าง ๆ ที่จะเข้มงวดกับคุณภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษา จะแม้แต่ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรทั้งหน่วยเล็กที่สุดคือ โรงเรียน ไปจนถึงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใดเข้ามาบริหารกระทรวงศึกษาธิการ แต่อย่างไรก็ตามก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในสาระเดิม ๆ ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนแต่ขยับเขยื้อนในสาระเดิม ๆ ซึ่งก็ไม่สามารถก่อให้เกิดผลใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ ถ้าเรายังคงใช้วิธีเดิม ๆ ในการเปลี่ยนแปลง ไม่มีทางที่เราจะได้ความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ขึ้นมาได้เลย

ทำอย่างไรจึงจะมองว่า ปัญหาการศึกษาที่เราเผชิญอยู่ไม่ใช่ปัญหาเดิม ๆ แต่เป็นปัญหาใหม่ เป็นปัญหาระดับกระบวนทัศน์ (Paradigmatic Problem) ปัญหาในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการศึกษา เพราะแท้จริงรากเหง้าของปัญหาอยู่ที่วิธีคิดในระดับกระบวนทัศน์เลยทีเดียว

ปัญหากระบวนทัศน์ด้านการศึกษา เป็นปัญหาใหญ่ของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา กรอบความคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษาของเรามีความหลากหลาย ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างสั่งการต่างคนต่างทำ ทั้ง ๆ ที่เรามีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาเหมือนกัน ความสับสนอลหม่านของการจัดการศึกษาภายใต้ความปรารถนาดีของแต่ละฝ่ายนั้นกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาของเราเสียเอง บางพวกเห็นว่าต้องปรับเปลี่ยนที่ห้องเรียน ปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน บ้างก็เห็นว่าตัวครูสำคัญที่สุดต้องแก้ไขให้ครู ปัจจุบันสามารถสอนให้เต็มที่บ้างก็ว่าโครงสร้างการบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ เพราะอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ ปัญหาของกระบวนทัศน์ของการจัดการศึกษา จึงอยู่ตรงที่มีความแตกต่างทางความคิด และคุณค่าของการมองปัญหาไม่ตรงกัน

กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีวิวัฒนาการแตกต่างจากเมื่อแรกมีการจัดการศึกษาขึ้นในประเทศไทย ความคิดที่อยู่เบื้องหลังการจัดการศึกษา คือความคิดแบบอุตสาหกรรมนิยม (Industrialism) ที่มองกระบวนการทางการศึกษาเป็นกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม จึงมีถ้อยคำที่เรียกการจัดการศึกษาว่าเป็น อุตสาหกรรมการศึกษาที่มองนักเรียนเป็นวัตถุดิบที่ถูกป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตในระบบโรงเรียน

ภายใต้หลักสูตรมาตรฐานที่จะผลิตซ้ำให้นักเรียนที่เข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ชุดหนึ่ง มีพฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมชุดหนึ่ง และมีความเชื่อหรือความคิดชุดหนึ่ง ที่เป็นแบบเดียวกันที่เชื่อว่าเป็นชุดความรู้ ความคิด มาตรฐาน ที่รัฐรับรอง ผู้ที่ผ่านกระบวนการผลิต จะถูกประเมินด้วยการทดสอบภายใต้มาตรฐานชุดหนึ่ง เมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะออกประกาศนียบัตรรับรองว่า มีความรู้ความสามารถ (และความคิด) ชุดหนึ่ง แต่ในอีกมุมหนึ่งของกระบวนการผลิตเหล่านี้ เราก็คิดว่าชุดหนึ่งที่ไม่ได้มาตรฐานออกไปก่อน ด้วยวิธีการสอบคัดเลือก และคัดออกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะจบสิ้นกระบวนการทางการศึกษา

แต่ทว่าความคิดของลัทธิอุตสาหกรรมนิยมหาได้คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของคนที่ถูกป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตในระบบการศึกษาที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์มีชีวิตจิตใจ มีความคิด มีความรู้สึก มีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม หรือแม้แต่สภาพร่างกายและจิตใจ การไม่มองความเป็นมนุษย์จึงมุ่งแก้ปัญหาที่กระบวนการผลิต กลไก เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงกลไกการบริหารจัดการต่าง ๆ แม้จนที่สุดก็ยังเชื่อว่า ถ้าการสอนของครูมีปัญหาก็จะใช้หุ่นยนต์ ปัญญาประดิษฐ์ โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการสอนในระบบการศึกษา การแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา ก็ยังมุ่งไปที่กลไกและกระบวนการแบบเดิม ๆ ในระบบการศึกษานี้เป็นกระบวนการที่คนการศึกษาที่ตรึงแน่นอยู่ในระบบการศึกษา แม้เราจะเห็นว่าบางจุดเป็นปัญหา และเห็นตัวแบบอื่นที่ดีกว่าก็ตาม เราก็ไม่สามารถตีฝ่าวงล้อมกระบวนการแบบเดิมออกไปได้

การที่เราจะแก้ปัญหาในระดับกระบวนการนี้ คงไม่เกิดขึ้นได้โดยง่าย หรือการใช้อำนาจพิเศษสักเพียงใด แต่อยู่ที่เราได้ตระหนักอย่างไม่มีข้อแม้ใด ๆ ว่ามีปัญหาการศึกษาอยู่จริง และมันไม่ใช่ภาพลวงตาที่ใครสร้างขึ้นเพื่อให้เราตระหนัก หากเราตระหนักถึงความมีอยู่จริงและยอมรับว่า เราเองนั่นแหละเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่อาจเป็นต้นเหตุของปัญหาเอง หรือเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา หรือแม้แต่เป็นผู้รับผลของปัญหานั้น

การตกอยู่ภายใต้ลัทธิอุตสาหกรรมนิยมของการศึกษานี้ สะท้อนพื้นฐานความคิดเชิงปรัชญาที่บรรดานักการศึกษาถูกปลูกฝังกันมาช้านาน นับตั้งแต่มีการสถาปนาวิชาว่าด้วยการศึกษาขึ้นในโลกนี้ กระบวนการสร้างคนด้วยวิธีการส่งนักเรียนเข้าสู่กระบวนการหล่อหลอม

ในโรงเรียน มาตรฐานเดียวกันทั้งระบบนั้น ไม่อาจสร้างคนในโลกศตวรรษที่ 21 ที่เขาต้องการได้เลย

ประเด็นของการปฏิรูปการศึกษาที่เราากำลังพยายามกันอยู่ในเวลานี้ พวกเราในประเทศนี้ เห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ และต้องเปลี่ยนทั้งระบบ เราคงจะย่ำอยู่ด้วยวิธีการจัดการศึกษาแบบเดิม ๆ คงไม่ได้ ถ้าเรายังยืนยันว่าเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทย คือ Thailand 4.0 เป็นเป้าหมายที่เราเห็นอย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับปัจจุบัน เช่นเดียวกันกับแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งแผนปฏิรูปประเทศต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ด้วย แต่สิ่งที่ต้องกลับมาทบทวนก็คือ วิธีการในแผนต่าง ๆ รวมถึงวิธีการที่มีการกระทำเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทุกวันนี้ ต้องทบทวนใหม่ จะใช้วิธีเดิม หรือปรับโน่นนิดปรับนี่หน่อยคงเป็นไปได้

ดังนั้น อุปสรรคของการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนการศึกษา จึงอยู่ที่การยึดติดกับกระบวนการจัดการศึกษาในแบบเดิม ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทางการศึกษายังติดอยู่กับวิธีการที่เคยชินกันมาตลอด และปรารถนาที่จะอยู่ในพื้นที่ปลอดภัยของแต่ละคน

อุปสรรคแรกของการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนศึกษา คือ อุปสรรคเชิงวิธีคิดของการจัดการศึกษา สังคมเรามักจะแบ่งแยกการทำงานกันเป็นส่วน ๆ ซึ่งง่ายในการจัดการ เพราะจะทำให้รู้ว่าขอบเขตของใครอยู่ตรงไหน แน่นนอนวิธีคิดเช่นนี้ง่ายกับการจัดการกับวัตถุสิ่งของเชิงปริมาณที่หยิบจับ จัดวางได้ แต่ไม่ใช่เรื่องของการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเรื่องของการกระทำกับ “คน” จึงต้องมองการศึกษาด้วยวิธีคิดเชิงระบบที่เห็นว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ในสังคมนี้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันตลอดเวลาต่างเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการศึกษาจึงไม่ใช่ระบบที่โดดเดี่ยว แต่เกี่ยวเนื่องกับระบบต่าง ๆ ในสังคม แม้แต่ในระบบการศึกษาเองก็เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทั้งระบบ ไม่ใช่แยกการศึกษาพื้นฐานออกจากอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ไม่ใช่แยกการศึกษาในระบบ ออกจากการศึกษานอกระบบ แยกออกจากการศึกษาตามอัธยาศัย แยกบทบาทโรงเรียนออกจากระบบอื่นในชุมชน แยกหน้าที่ครูออกจากหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน แยกผู้บริหารประเภทต่าง ๆ ออกจากกัน รวมทั้งแยกครูออกจากนักเรียน ซึ่งสะท้อนออกจากคำพูดที่กล่าวอ้างกันว่า ถ้าคุณภาพเด็กไม่ดีอย่าโทษครู ครูไม่ดีอย่าโทษผู้บริหาร เพราะแท้จริงแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างในกระบวนการของการจัดการศึกษาส่วนสัมพันธ์ในเชิงเป็นปัจจัย

ซึ่งกันและกัน และทุกคนทุกภาคส่วนต้องรับผิดชอบต่อการศึกษาร่วมกัน ไม่ใช่วิธีการกล่าวโทษกัน วิธีแก้ปัญหาก็คงไม่ใช่ การแก้ปัญหามาจากการใช้อำนาจพิเศษสั่งการ ไม่ใช่แผนจากส่วนกลาง และหาใช่ต้องรอกฎหมาย ขอคำสั่งจากใครสักคน เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องรับผิดชอบ

กระบวนการหนึ่งเพื่อการแก้ปัญหการศึกษาจึงต้องเริ่มต้นที่ทุกคนในสังคม ต้องตระหนักว่ามีปัญหาอยู่ตรงไหน และรู้ว่าปัญหาอยู่ที่ไหน อะไรเป็นสาเหตุ เรามีความเกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างไร การปรับเปลี่ยนกระบวนการก็จึงอยู่ที่ตัวเราเองที่จะพร้อมใจกันยื่นมือเข้าไปแก้ปัญหาด้วยกัน แนวคิดเรื่องประชาสังคม หรือประชารัฐในการปฏิรูปการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นเรื่องของการคิดใหม่ต่อการแก้ปัญหการศึกษา แต่ข้อควรระวังคือ การยึดติดกับกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง จนพวกเราเดินหลงอยู่ในวังวนของการแก้ปัญหาเช่นเดิม

อุปสรรคประการที่สอง คือ อุปสรรคเชิงองค์กร เพราะไม่เพียงแต่สังคมเราจะแยกองค์กรที่รับผิดชอบด้านการศึกษาออกมาเป็นเอกเทศแล้ว แต่ภายในองค์กรอันมโหฬารนี้เอง ระบบและโครงสร้างของการบริหารจัดการการศึกษาก็ยังจัดโครงสร้างองค์กรเป็นไซโล แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด ไม่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงวิธีการทำงานกันต่างองค์กรต่างมีวัฒนธรรมองค์กร ต่างมีบรรทัดฐานทางวิชาชีพ (Professional norm) ที่เข้มแข็งแน่นอนแต่ละองค์กรมีผลประโยชน์ภายในองค์กรอยู่แล้ว อย่างน้อยก็เป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safety Zone) ในการทำงานที่คุ้นเคยมานาน อุปสรรคของการอยู่ภายใต้ความเคยชินคือ การไม่ยอมทำอะไรจริงจัง เพราะเกรงว่าจะกระทบกันคนอื่น หรือไปขัดนโยบายของผู้ที่ใหญ่กว่า เสี่ยงการเปิดจุดอ่อน เสี่ยงการโจมตีกัน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ

อุปสรรคประการที่สาม คือ อวิชชาและมิถิยาภูมิปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายที่ที่ผ่านมา การปฏิรูปการศึกษามีผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย มีความรู้และประสบการณ์ที่ดี ซึ่งเป็นเรื่องดีที่ผู้คนในภาคส่วนต่าง ๆ จะเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา แต่ทว่า การเข้ามาของคนเก่งเหล่านั้นอาจประกอบด้วย อวิชชา คือ ความไม่รู้จริงของเรื่องราวทางการศึกษา ประกอบกับการมีมิถิยาภูมิปัญญาต่อการศึกษาก็ได้ อยู่ในจุดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการศึกษา หรือขึ้นนโยบาย ขึ้นการปฏิรูปการศึกษา จึงก่อให้เกิดความสับสนอลหม่านของการปรับเปลี่ยนการศึกษา และยิ่งจะทำให้กระบวนการทางการศึกษา

มีความแตกต่างกัน ความจริงเราไม่ควรกลัวเรื่องตาบอดคลำช้าง เพราะในไม่ช้าก็จะคลำไปเจอกันเอง หากแต่เกรงว่าจะคลำช้างคนละตัวแล้วสั่งการต่างหาก

การมองปัญหาเชิงระบบ เป็นการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันทั้งหมดที่ควรนำมาใช้กับการมองปัญหาการศึกษา เพื่อที่จะมองปัญหาการศึกษาเป็นองค์รวม ไม่ใช่มองปัญหาการศึกษาเป็นส่วน ๆ แบ่งแยกกัน ระบบการศึกษาเป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยระบบย่อย ๆ เต็มไปหมด ทั้งในระดับล่างสุด คือ ห้องเรียนปะติดปะต่อกันเป็นระบบใหญ่ของทั้งประเทศ และทุกคนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

การแก้ปัญหาระบบการศึกษานอกจากเราจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาแล้ว เราจะต้องทำให้ระบบการศึกษาเป็นระบบเปิด เป็นระบบที่สามารถเปิดรับและแลกเปลี่ยนข้อมูล เปิดรับให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าระบบจะต้องมีขอบเขต หากแต่เส้นแบ่งของขอบเขตต้องสามารถเปิดรับข้อมูล และสิ่งต่าง ๆ เข้ามาในระบบการศึกษาได้ด้วย ระบบแบบเปิดนี้เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น ยอมรับความหลากหลาย ไม่ติดกับกรอบคิดที่ตายตัว หรือสูตรสำเร็จในการแก้ปัญหา แต่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกัน และหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน ระบบแบบเปิดนี้จะทำให้การแก้ปัญหาเป็นเรื่องของเจ้าของปัญหา ที่จะลงมือเรียนรู้ และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง หาใช่รอการสั่งการจากเบื้องบน

แต่อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนกระบวนการก็ยังมีอุปสรรคสำคัญคือ การรับรู้หรือเปิดรับ (Perception) ข้อมูล ข่าวสาร อย่างใจกว้าง และพยายามเรียนรู้เรื่องราวรอบ ๆ ตัวเอง ถัดมาก็คือ บรรทัดฐานของวิชาชีพ (Professional norm) ที่เป็นความถือตัวว่า วิชาเรียนของตัวสูงส่งเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ใครจะมาท้าทายไม่ได้ และสุดท้ายคือ การไม่พยายามสร้าง การปรับเปลี่ยนกระบวนการ (Paradigm shift) เพราะทำให้ต้องออกมาจากพื้นที่ปลอดภัย ต้องออกแรงมาก และถ้าไม่ปรับตรงนี้ได้ ก็จะลากปัญหาการศึกษากลับไปสู่วังวนเช่นเดิม และความหวังที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0 ก็จะกลายเป็นคำพูดลอย ๆ ที่ไม่มีความหมายอะไร หรือจะรอให้พ้นสมัยของเราไปก่อนแล้วค่อยให้คนในอนาคตมาเปลี่ยนแปลง ถ้าเช่นนั้นคงเป็นเรื่องเศร้าของประเทศไทย อีกเรื่องหนึ่ง

แนวทางเชิงรุกในการยกระดับ คุณภาพการผลิต การใช้ และการพัฒนา

ศาสตราจารย์ ดร.พฤกษ์ ศิริบรรณพิทักษ์
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ครู อาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษา

เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการเสนอความจำเป็นของการแสวงหาแนวทางเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ เนื่องจากแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษากำหนดว่าต้องมีการปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ตามความต้องการของประเทศ โจทย์การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศแห่งนวัตกรรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ คือ คุณภาพคนไทยที่ต้องมีสมรรถนะในการสร้างนวัตกรรม ดังนั้น เป้าหมายเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู คือ ครูที่มีสมรรถนะในการนวัตกรรม โดยแนวทางเชิงรุกในการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู คือ การประสานเครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม

บทนำ

แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562) ได้กำหนดประเด็นการปฏิรูปไว้ในประเด็นที่ 4 ว่าต้องมีการปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ ได้กำหนดให้มีแผนการผลิตและพัฒนาครูตามความต้องการของประเทศ และปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูเป็นหลักสูตรเน้นสมรรถนะ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

โจทย์การพัฒนาประเทศคืออะไร

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2580 ไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมียุทธศาสตร์หลัก 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ความมั่นคง 2) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการคืนความสุขให้คนในชาติเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2559 ไว้ว่า ประเทศไทยอยู่ใน 3 กับดัก คือ รายได้ปานกลาง ความเหลื่อมล้ำ และความไม่สมดุลในการพัฒนา รัฐบาลจึงต้องปฏิรูปเพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไทย 3.0 ไปสู่ประเทศไทย 4.0 ที่เน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม คือเปลี่ยนจากการทำปริมาณมากและได้ผลน้อยเป็นการทำปริมาณน้อยแต่ได้ผลมาก ซึ่งต้องใช้กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา 3 เรื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) คือ 1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี และ 3) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่ภาคบริการมากขึ้น

การขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 ตามนโยบายรัฐบาลดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้จะต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from within) และการเชื่อมโยงกับโลก (Connect to the world)

กลไกการสร้างความเข้มแข็งจากภายในมี 3 กลไก คือ 1) การยกระดับนวัตกรรมของทุกภาคส่วนในประเทศ 2) การสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณผู้ประกอบการ และ 3) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย

กลไกการเชื่อมโยงกับโลกมี 3 ระดับคือ 1) เศรษฐกิจภายในประเทศที่เข้มแข็งตั้งแต่ระดับท้องถิ่น 2) เศรษฐกิจภูมิภาคที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในประเทศ และ 3) เศรษฐกิจโลกที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาค

จากสาระสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) และนโยบายประเทศไทย 4.0 จึงสรุปได้ว่า โจทย์การพัฒนาประเทศคือ การพัฒนาประเทศไทยให้เป็น “ประเทศแห่งนวัตกรรม”

ความเป็นประเทศแห่งนวัตกรรมของไทยจากการประเมินโดยใช้ Global Innovation Index ในปี พ.ศ. 2560 – 2562 พบว่าดีขึ้นตามลำดับ จากอันดับที่ 51 ในปี 2560 เป็นอันดับที่ 44 ในปี พ.ศ. 2561 และอันดับที่ 43 ในปี พ.ศ. 2562 โดยมีอันดับด้าน Innovation outputs ดีกว่า Innovation inputs (<https://www.globalinnovationindex.org>) ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงอันดับประเทศแห่งนวัตกรรมของประเทศไทย พ.ศ. 2560 – 2562

ปี พ.ศ. (ค.ศ.)	ผลการจัดอันดับใน 129 ประเทศ		
	ภาพรวม	Innovation inputs	Innovation outputs
2560 (2017)	51	65	43
2561 (2018)	44	52	45
2562 (2019)	43	47	43

อันดับความเป็นประเทศแห่งนวัตกรรมของไทยจากการประเมินโดยใช้ Bloomberg Innovation Index ในปี พ.ศ. 2560 – 2563 พบว่าลดลง ดีขึ้น และคงที่ (<http://www.bloomberg.com>) ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงอันดับประเทศแห่งนวัตกรรมของประเทศไทย พ.ศ. 2560 – 2563

ปี พ.ศ. (ค.ศ.)	ผลการจัดอันดับใน 60 ประเทศ
2560 (2017)	44
2561 (2018)	45
2562 (2019)	40
2563 (2020)	40

จากผลการประเมินอันดับประเทศแห่งนวัตกรรมของประเทศไทย แสดงว่าประเทศไทยมีขีดความสามารถในด้านนวัตกรรม แต่ยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก แม้จะมีลำดับดีขึ้นแต่ไม่มากนัก ดังนั้น โจทย์การพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือ การยกระดับการเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศคืออะไร

การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นประเทศแห่งนวัตกรรมตามยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายประเทศไทย 4.0 จะสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพคนไทยใน 3 ด้าน คือ

- 1) คนไทยที่มีความสามารถทำเกษตรอัจฉริยะ ทำอุตสาหกรรมอัจฉริยะ ทำธุรกิจอัจฉริยะ โดย คิดค้นสร้างสรรค์นวัตกรรมในการทำการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจให้เป็นอาชีพที่มีคุณค่า
- 2) คนไทยที่มีความสามารถสร้างสรรค์สังคม และการเมืองคุณภาพ โดยการคิดค้นนวัตกรรมสังคม และการเมืองให้เป็นสังคมสมานฉันท์ ปลอดภัยไม่เลื่อมล้ำ และปลอดภัยไร้คอร์รัปชัน
- 3) คนไทยที่มีสุขภาพดีทั้งด้านกายและใจ โดยคิดค้นสร้างสรรค์นวัตกรรมสุขภาพให้ปลอดภัยจากโรคร้ายไข้เจ็บในเชิงป้องกันมากกว่าการรักษา

มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) จึงได้กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาไว้ว่า คุณลักษณะของคนไทย 4.0 จะต้องธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือ เป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1) ผู้เรียนรู้ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลก ยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (Competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ รักษ์ และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงานหรือสัมมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
- 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (Digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเองและสังคม
- 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทย และพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียม เสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพคนไทยให้มีสมรรถนะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมมากกว่า การมีสมรรถนะในการใช้หรือบริโภคนวัตกรรมจากต่างประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่าสมรรถนะการสร้างสรรค์นวัตกรรม ของคนไทย คือ ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ

เป้าหมายเชิงรุกของการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่จะตอบโจทย์การพัฒนาประเทศได้จะต้องมี “คุณภาพใหม่” หรือ “สมรรถนะใหม่” คือ “สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม”

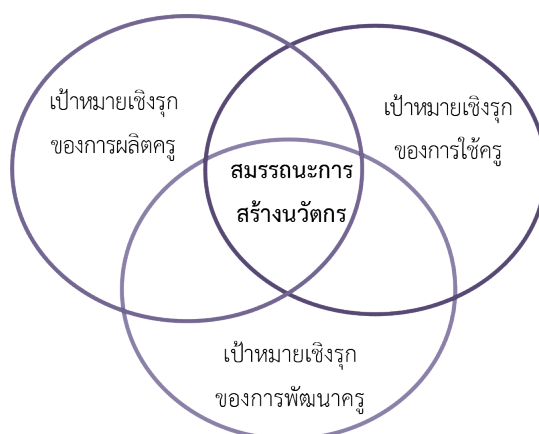
สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม ประกอบด้วยสมรรถนะ 2 ส่วน คือ

1) สมรรถนะหลัก : พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการจินตนาการ (Imagination) การคิดออกแบบ (Design thinking) การนำความรู้ไปใช้สร้างนวัตกรรมที่ใช้ในชีวิตจริง (Real life application) เพื่อการแก้ปัญหาชีวิตจริง และการพัฒนาการทำงาน การประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้างสรรค์ชีวิตที่มีคุณค่า และสังคมที่อยู่ดีมีสุข

2) สมรรถนะเฉพาะ : พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการนำความรู้ไปสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าในชีวิตจริงตาม บริบทพื้นที่ และการนำความรู้ไปสร้างนวัตกรรมในชีวิตจริงตามบริบทของเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ โดยให้ผู้เรียน มีเสรีภาพในการคิดและสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นนวัตกรรมในบริบทพื้นที่ อาจมีทั้งแบบง่ายและแบบยาก แต่ควรเป็น นวัตกรรมที่สามารถใช้ได้จริง อาทิ นวัตกรรมทางด้านอาชีพ โดยเฉพาะทางด้านการเกษตร เช่น การเพาะพันธุ์กล้วยไม้ และการเพาะพันธุ์ทุเรียน เป็นต้น

สมรรถนะการสร้างนวัตกรรมจึงต้องเป็นเป้าหมายร่วมเชิงรุกของการผลิตครู การใช้ครู และการพัฒนาครู ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 เป้าหมายเชิงรุกการผลิตครู การใช้ครู และการพัฒนาครู

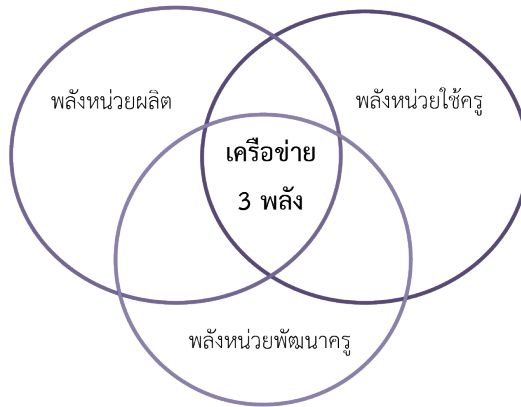

แนวทางเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

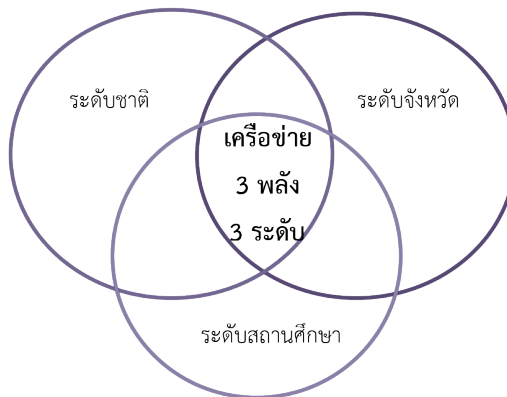
ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีสมรรถนะการสร้างนวัตกรรมทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ตามบริบทของจังหวัดและท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ จึงจำเป็นต้องมีการประสานพลังระหว่างหน่วยผลิต หน่วยใช้

และหน่วยพัฒนา จึงต้องการแนวทางเชิงรุกที่เรียกว่า “การประสานเครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม” ตามแผนภาพที่ 2 – 6

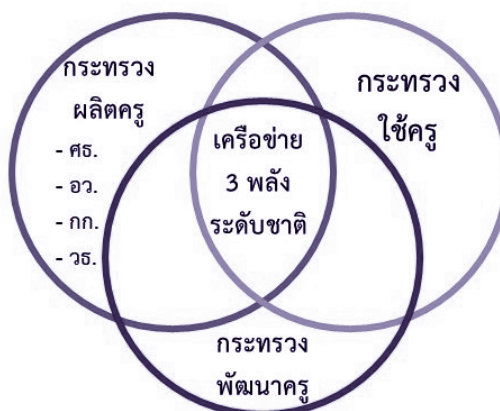
แผนภาพที่ 2 เครือข่าย 3 พลัง ร่วมสร้างนวัตกรรม

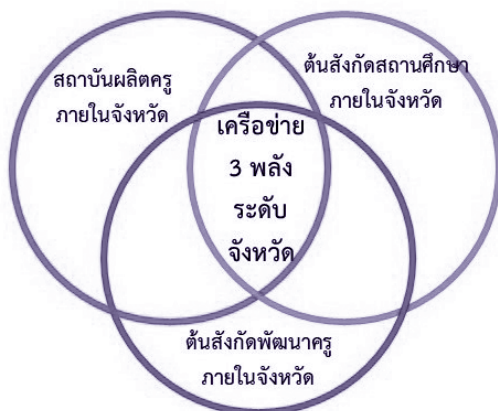
แผนภาพที่ 3 เครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม

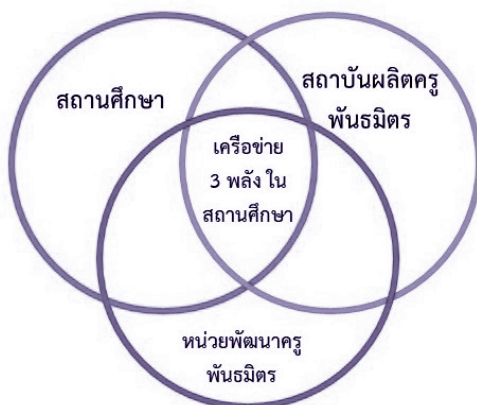
แผนภาพที่ 4 เครือข่าย 3 พลังระดับชาติ ร่วมสร้างนวัตกรรม

แผนภูมิที่ 5 เครือข่าย 3 พลังระดับจังหวัด ร่วมสร้างนวัตกรรม

แผนภูมิที่ 6 เครือข่าย 3 พลังระดับสถานศึกษา ร่วมสร้างนวัตกรรม

กลไกขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

เพื่อให้เกิดการพลิกโฉม (Transformation) การพัฒนาประเทศเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม (Innovation Country) และสังคมหลังนวัตกรรม (Post Innovation Society) โดยมีปัจจัยความสำเร็จ คือ सरकारสร้างสรรค่นวัตกรรมของคนไทย เป้าหมายเชิงรุกในการผลิตครู การใช้ครู และการพัฒนาครู คือครูต้องมีสมรรถนะในการสร้างนวัตกรรม แนวทางเชิงรุกในการยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา คือ การประสานเครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม จึงมีกลไกขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1) ควรมีผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้การวางแผนและการขับเคลื่อนบังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังนี้

1.1) ด้านการผลิตครูในภาพรวม ควรให้สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เป็นเจ้าภาพในการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานยกระดับคุณภาพการผลิตครูกับสถาบันการผลิตทั่วประเทศตามเป้าหมายและแนวทางใหม่ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมด้านข้อมูลและการวางแผนนำสู่การปฏิบัติ เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

1.2) การใช้ครู ครอบเสนอสำนักงำน ก.ค.ศ. เป็นเจ้าภาพหลักในการพลิกโฉมการบริหารงำนบุคคลครูให้มีการใช้ครูอย่างมีคุณภาพเพื่อตอ้บโจทย์การพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ควรมีการแก้ไขมาตรฐานตำแหน่งของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป้าหมายและแนวทางใหม่ นำมาวางแผนการสรรหา บรรจุ และแต่งตั้งครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา

1.3) การพัฒนาครู ครอบเสนอดันสังกัดครู เป็นหน่วยงานหลักที่จะประสานการพัฒนาครูกับสำนักงาน ก.ค.ศ. และประสานการพัฒนาครูกับสถาบันการผลิตครูหรือหน่วยงาน/สถาบันที่จัดการพัฒนาตามเป้าหมายและแนวทางใหม่ ทั้งนี้ เจ้าภาพหลักควรดำเนินการให้มีการประสานเครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนการผลิต การใช้ และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

2) ควรมีหน่วยประสานงานระดับพื้นที่ เพื่อประสานเครือข่ายการผลิตครู การใช้ครู และการพัฒนาครู ในระดับจังหวัด และมีความเห็นว่ การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายต้องมีแกนนำและมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงจะทำให้เครือข่ายมีความยั่งยืนและประสบผลสำเร็จ ซึ่งแกนนำในพื้นที่อาจเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด หรือสถาบันอุดมศึกษา

3) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพครูอย่างมีประสิทธิภาพ ลดประเด็นการพัฒนาที่ซ้ำซ้อน เป็นการพัฒนาที่ตรงความต้องการของครูและสถานศึกษาอย่างแท้จริง และมีความเชื่อมโยงการพัฒนาสมรรถนะครูโดยเฉพาะการสร้างนวัตกรรมกับฝ่ายผลิตครู และฝ่ายใช้ครูส่วนกลางควรจัดสรรงบประมาณการพัฒนาครูให้กับต้นสังกัดในพื้นที่ ร้อยละ 70 ของงบประมาณด้านการพัฒนาครู เพื่อให้พื้นที่ได้ดำเนินการพัฒนาครูตามบริบทที่ต้องการ โดยมีจังหวัด/ศึกษาธิการจังหวัด เป็นฝ่ายประสานการพัฒนาครูในภาพรวมของทุกสังกัด ร่วมกับสถาบันการผลิตครูในพื้นที่

4) ควรยกระดับคุณภาพการผลิต การใช้ และพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

4.1) การผลิตครู

(1) ควรคัดกรองให้ได้นักศึกษาครูที่เก่งเหมือนนักศึกษาแพทย์

(2) ควรปรับหลักสูตรการผลิตครูให้มีการฝึกปฏิบัติเข้มเหมือนการผลิตแพทย์ มีโรงเรียนเพื่อการผลิตครูโดยเฉพาะ เน้นรูปแบบ School Classroom แทนรูปแบบ University Classroom รวมทั้ง ให้สถาบันผลิตครูมีอิสระในการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้

(3) ระบบการผลิตครูควรเป็นระบบกึ่งปิด

(4) ควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์ในสถาบันการผลิตครูให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง

(5) ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหลักสูตรการผลิตครูให้มากขึ้น เช่น Digital Platform เป็นต้น

(6) ควรมีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู

(7) ควรมีสุนัยความเป็นเลิศด้านการผลิตและพัฒนาครู

4.2) การใช้ครู และบุคลากรทางการศึกษา

(1) หน่วยงานใช้ครูต้องใช้ครูให้ตรงกับวุฒิของครู และลดภาระงานด้านธุรการของครูลง

(2) ควรพิจารณาปรับปรุงระเบียบการบริหารงานบุคคลครู ให้เอื้อต่อการบรรจุครูใหม่ได้ตรงความขาดแคลน และที่สถานศึกษาต้องการ ให้เอื้อต่อการใช้ครูที่เน้นภาระงานเพื่อการเรียนการสอน และควรปรับปรุงระเบียบฯ ให้สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างการบริหารงานในภูมิภาค

(3) ควรพิจารณาขุบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส เพื่อให้การใช้ครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) ควรสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพสูง

(5) ควรใช้ครูให้ตรงกับวุฒิและลักษณะเฉพาะ ทั้งการบรรจุใหม่และการโยกย้าย หากมีความจำเป็นต้องใช้ครูไม่ตรงกับวุฒิจะต้องเร่งรัดพัฒนาใหม่ (Retrain) หรือใช้การประเมินและให้ใบรับรองว่ามีคุณวุฒิในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่ไม่ตรงวุฒิได้

(6) ควรมีมาตรการในการจัดหาครูทดแทนอัตราว่างทุกกรณีให้ทันเวลา ทั้งกรณีการโยกย้าย การลาออก และการเกษียณอายุราชการ

4.3) การพัฒนาครู

(1) ควรมีรูปแบบการพัฒนาครูที่หลากหลาย ทั้ง Online, Offline หรือผสมผสาน เพื่อให้ครูไม่จำเป็นต้องทิ้งห้องเรียนนาน สามารถศึกษาและพัฒนาตนเองได้ที่สถานศึกษา โดยมีการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอนเพื่อช่วยครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้

(2) ควรเป็นการพัฒนาครูตามความต้องการของครู และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

(3) ควรมีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาครูอย่างจริงจัง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูทุกฝ่าย

(4) ควรให้สถาบันผลิตครูมีบทบาทในการเป็นภาคีการพัฒนาครูร่วมกับสถานศึกษาและต้นสังกัด โดยใช้พื้นที่จังหวัดเป็นฐาน

บทสรุป

แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษากำหนดว่าต้องมีการปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูตามความต้องการของประเทศ จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางเชิงรุกในการผลิต การใช้ และพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

โจทย์การพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือ การพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศแห่งนวัตกรรม คือการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยนวัตกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ คือ คุณภาพคนแบบใหม่ ที่เป็น “นวัตกรรม” ที่มีสมรรถนะในการสร้างนวัตกรรม

เป้าหมายเชิงรุกในการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา คือ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพใหม่ คือ มีสมรรถนะในการสร้างนวัตกรรม

แนวทางเชิงรุกในการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา คือ “การประสานพลังเครือข่าย 3 พลัง 3 ระดับ ร่วมสร้างนวัตกรรม” ประกอบด้วยเครือข่ายพลังหน่วยผลิตครู หน่วยใช้ครู และหน่วยพัฒนาครู ในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2580 – 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *เอกสาร Academic Focus : ประเทศไทย 4.0*. สืบค้นจาก <http://www.paliament.go.th>
- Bloomberg. (2020 February 25). *2020 Bloomberg Innovation Index*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/>
- The Global Innovation Index. (2020 February 25). *Global Innovation Index 2019*. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org>

แผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา

วรพจน์ หาญใจ
สำนักพัฒนากฎหมายการศึกษา

แนวทางชี้นำการปฏิรูป การศึกษาของประเทศ

บทคัดย่อ

แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เป็นกลไกการปฏิรูปประเทศที่สำคัญฉบับหนึ่ง ที่ได้กำหนดขั้นตอน วิธีการ ผลอันพึงประสงค์ ระยะเวลา และผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องก็ได้กำหนดมาตรการในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ตลอดจนมาตรการในการลงโทษ กรณีที่ไม่ดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาไว้ ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า แผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวเป็น**แนวทางชี้นำการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ** อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และมีศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศต่อไป

บทนำ

ตามที่**รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย** มาตรา 65 ที่กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ประกอบกับมาตรา 257 และมาตรา 259 กำหนดให้การปฏิรูปประเทศต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายทำให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ ประชาชนมีความสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมาตรา 6 ประกอบมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 กำหนดให้มีแผนการปฏิรูปประเทศเพื่อกำหนดกลไก วิธีการ และขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ รวมทั้งผลอันพึงประสงค์ของการปฏิรูปประเทศในด้านนั้น ๆ

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศแต่ละด้านตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ดำเนินการจัดทำ **แผนการปฏิรูปประเทศ**ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นจำนวน 13 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเมือง
2. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน
3. ด้านกฎหมาย
4. ด้านกระบวนการยุติธรรม
5. ด้านเศรษฐกิจ
6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. ด้านสาธารณสุข
8. ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ
9. ด้านสังคม
10. ด้านพลังงาน
11. ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
12. ด้านการศึกษา
13. ด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ)

เมื่อพิจารณาแล้วแผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวแล้ว จะพบว่าหนึ่งในจำนวนนั้นมีแผนการปฏิรูปประเทศที่สำคัญ และมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการเร่งด่วน รวมทั้งมีขั้นตอน และแนวทางในการจัดทำที่แตกต่างจากแผนการปฏิรูปประเทศด้านอื่น ๆ คือ **แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา**

แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา มีจุดเริ่มต้นจากมาตรา 258 จ. ประกอบมาตรา 261 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ดังนี้

1. ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า
2. ให้ดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
3. ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู

4. ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

ซึ่งการดำเนินการปฏิรูปดังกล่าว ให้มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระคณะหนึ่งที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายให้แล้วเสร็จเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป

ต่อมานายกรัฐมนตรีได้ลงนามในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติ โดยมีอำนาจหน้าที่หลัก ได้แก่

1. ศึกษาและเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบาย แนวทาง และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการให้เด็กเล็กได้พัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2. ศึกษาและเสนอแนะกลไกและระบบการผลิตคัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้คำตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู ต่อคณะรัฐมนตรี

3. ศึกษาและเสนอแนะแนวทาง หลักเกณฑ์และวิธีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด ต่อคณะรัฐมนตรี

4. ศึกษาและเสนอแนะแนวทาง หลักเกณฑ์ และวิธีการปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ ต่อคณะรัฐมนตรี

5. ร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูตามมาตรา 54 วรรคหกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

จากนั้น คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าว และได้จัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา โดยคำนึงถึงพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้ต้องระบุวิธีการขั้นตอน กลไก เป้าหมาย การนำแผนไปปฏิบัติในระยะเร่งด่วน ระยะสั้น และระยะกลาง – ระยะยาว ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ พร้อมทั้งให้มีการติดตาม

กาดำเนินงานและเสนอคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์เป้าหมายและยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ตลอดจนความสอดคล้อง และบูรณาการกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

การจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้ดำเนินการโดยทบทวนบริบทตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอการปฏิรูปของสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) สภาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) รวมถึงสภาวการณ์แนวโน้มสำคัญที่ส่งผลต่อการศึกษา ความสอดคล้องเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2579) รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษา โดยแผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวได้กำหนดเรื่องและประเด็นการปฏิรูปการศึกษา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 7 เรื่อง 29 ประเด็น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา (Enhance Quality of Education)
2. ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Reduce Disparity in Education)
3. มุ่งสู่ความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Leverage Excellence and Competitiveness)

4. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพของ
การใช้ทรัพยากร เพิ่มความคล่องตัวในการรองรับ
ความหลากหลายของการจัดการศึกษา และสร้าง
ธรรมาภิบาล (Improve Efficiency , Agility
and Good governance)

ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 1 การปฏิรูป
การศึกษาและการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่และกฎหมายลำดับรอง

มีประเด็นการปฏิรูป 5 ประเด็น ได้แก่

1. การมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. และมีการทบทวน จัดทำ แก้ไข และปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. การสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน เพื่อการจัดการศึกษา
3. การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองและการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรองรับการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต
4. การทบทวนและปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ
5. การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายการศึกษาแห่งชาติ

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 2 การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน

มีประเด็นการปฏิรูป 2 ประเด็น ได้แก่

1. การพัฒนาระบบการดูแล พัฒนา และจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนา ร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับวัย
2. การสื่อสารสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 3 การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

มีประเด็นการปฏิรูป 3 ประเด็น ได้แก่

1. การดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
2. การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลพิการ บุคคลที่มีความสามารถพิเศษ และบุคคลที่มีความต้องการการดูแลเป็นพิเศษ
3. การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล หรือในสถานศึกษาที่ต้องมีการยกระดับคุณภาพอย่างเร่งด่วน

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 4 การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู และอาจารย์

มีประเด็นการปฏิรูป 5 ประเด็น ได้แก่

1. การผลิตครู และการคัดกรองครู เพื่อให้ครูได้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของประเทศและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู
2. การพัฒนาวิชาชีพครู

3. เส้นทางวิชาชีพครู เพื่อให้ครูมีความก้าวหน้าได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม
4. การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษา
5. องค์การวิชาชีพครู และการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 5 การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีประเด็นการปฏิรูป 8 ประเด็น ได้แก่

1. การปรับหลักสูตร พร้อมกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ
2. การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม
3. การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาระดับชาติและระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ
4. การพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษา
5. ระบบความปลอดภัย และระบบสวัสดิภาพของผู้เรียน
6. การปฏิรูปอาชีวศึกษา เพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ
7. การปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ประสิทธิภาพ และธรรมาภิบาลของระบบอุดมศึกษา

8. การจัดตั้งสถาบันหลักสูตรและการเรียนรู้แห่งชาติ (National Institute of Curriculum and Learning) เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 6 การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงจัดการเรียนการสอน และยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา

มีประเด็นการปฏิรูป 3 ประเด็น ได้แก่

1. สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษา
2. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
3. การปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 7 การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล (Digitalization for Educational and Learning Reform)

มีประเด็นการปฏิรูป 3 ประเด็น ได้แก่

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ (Digital Learning Reform : National Digital Learning Platform)
2. ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษา (Big Data for Education)
3. การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ในด้านความฉลาดรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ความฉลาดรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ความฉลาดรู้สื่อ (Media Literacy) เพื่อรู้วิธีการเรียนรู้ (Learning how to Learn) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนมีพฤติกรรมที่สะท้อนการรู้คิด การยथा จริยธรรมเกี่ยวกับการใช้สื่อและการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต

การบรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาตามแผนข้างต้น จะแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะเร่งด่วน หรือภายในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งครบวาระการทำงานของ กอปร.
2. ระยะสั้น หรือภายใน 3 ปี
3. ระยะกลาง – ระยะยาว หรือภายใน 5 – 10 ปี

ทั้งนี้ ประเด็นปฏิรูปที่มีลำดับสำคัญสูงสุดและต้องดำเนินการให้บรรลุผลให้ได้ในระยะเร่งด่วน มี 6 ประเด็น ได้แก่

1. ยกเครื่องระบบการศึกษาโดยการบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ รวมถึงกฎหมายสำคัญอื่นที่เสนอโดย กอปศ. ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. และการจัดตั้งสถาบันหลักสูตรและการเรียนรู้แห่งชาติ

2. บุกเบิกนวัตกรรมของการจัดการศึกษาระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน หรือการจัดการระดับพื้นที่ โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการยกระดับคุณภาพของการศึกษา ผ่านการขับเคลื่อนเรื่องสถานศึกษาที่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และระบบนิเวศที่สนับสนุนการดำเนินการของสถานศึกษา

3. นำเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ และรูปแบบการปรับปรุงหลักสูตรในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 จัดตั้งสถาบันหลักสูตรและการเรียนรู้แห่งชาติเพื่อเป็นเสมือนศูนย์กลางความเป็นเลิศในการวิจัย พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ

4. สร้าง “ดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ” ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล นำความรู้ และวิธีการเรียนรู้ไปสู่โรงเรียน นักเรียน และครูทั่วประเทศโดยเฉพาะในท้องถิ่นห่างไกล

5. จัดระบบการผลิตครูให้มีคุณภาพและสมรรถนะความเป็นครู ผ่านการจัดตั้งกองทุนหรือแผนงานเพื่อการผลิตและพัฒนาครู สำหรับคนรุ่นใหม่ และพัฒนาบัณฑิตครูที่มีอยู่ ให้ตรงตามความจำเป็นของประเทศในระยะแรกเน้นครูปฐมวัย และครูประถมศึกษา สำหรับท้องถิ่นขาดแคลน

6. ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ตามที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ เพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติและการปฏิรูปการศึกษาให้เริ่มดำเนินการได้ และมีความต่อเนื่องในระยะยาว

ในส่วนของการติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศ **ด้านการศึกษา**ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบแผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวแล้ว มีการดำเนินการดังนี้

1. ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐทุกแห่งดำเนินการให้มีการรายงานผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาตามรายการและภายในระยะเวลาที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนด และในกรณีที่ไม่มีรายงานผลการดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือรายงานไม่ครบถ้วนตามรายการที่กำหนด ให้สำนักงานดังกล่าวแจ้งให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือหัวหน้าองค์กรในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ และองค์กรอัยการทราบพร้อมด้วยเหตุผลโดยเร็วตามมาตรา 25 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ประกอบข้อ 6 แห่งระเบียบว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2562

2. ให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินการประจำปี ในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ หัวหน้า องค์กรในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระและองค์กรอัยการ ทราบ และให้สำนักงานดังกล่าวเสนอ รายงานความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีทราบเพื่อรายงานต่อ

รัฐสภาทุกสามเดือนต่อไปตามมาตรา 25 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ประกอบข้อ 9 แห่งระเบียบว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2562

3. ให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประเมินผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษาตามแนวทางและระยะเวลาที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ กำหนด แล้วรายงานคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเพื่อพิจารณา และเมื่อมีมติเป็นประการใด ก็ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้เป็นไปตามมตินั้น โดยให้สำนักงานดังกล่าวรายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบตามข้อ 10 แห่งระเบียบว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2562

4. ในกรณีที่ความปรากฏต่อคณะกรรมการปฏิรูปคณะใดว่าการดำเนินการใดของหน่วยงานของรัฐ ไม่สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ให้ดำเนินการตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐในฝ่ายบริหาร ให้คณะกรรมการปฏิรูปคณะนั้นประสานงานหรือปรึกษาหารือกับหน่วยงานของรัฐดังกล่าวหรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือที่กำกับดูแลเพื่อแก้ไขปรับปรุงความไม่สอดคล้องนั้น ในกรณีที่ไม่อาจหาข้อยุติร่วมกัน ได้ให้คณะกรรมการปฏิรูปประเทศแจ้งเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเพื่อพิจารณา และเมื่อมีมติประการใดแล้ว ก็ให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น

2) ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์การอิสระ หรือองค์กรอัยการ ให้คณะกรรมการปฏิรูปคณะนั้นประสานงานหรือปรึกษาหารือกับหัวหน้าหน่วยงานของรัฐดังกล่าว เพื่อแก้ไขปรับปรุงความไม่สอดคล้องนั้น และให้ดำเนินการตามที่ตกลงร่วมกัน แล้วรายงานให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติทราบ

ทั้งนี้ การที่หน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาอาจถือได้ว่า การดำเนินการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติหรือแผนแม่บท ตามที่มาตรา 10 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้แผนแม่บทและแผนการปฏิรูปประเทศ ตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศต้องมีความสอดคล้องกันและเมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และได้แจ้งให้หน่วยงานของรัฐนั้นทราบถึงความไม่สอดคล้องและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง ถ้าหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง หรือแก้ไขปรับปรุงประการใดแล้ว ไม่แจ้งให้คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร ถือว่าหัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติสามารถแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทราบ เพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 หรือกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาพิจารณารายงานประจำปีเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ได้จัดทำเสนอ แล้วพบว่าหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง หรือแก้ไขปรับปรุงประการใดแล้ว ไม่แจ้งให้คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควรสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี สามารถมีมติส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) พิจารณาดำเนินการกับหัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นตามหน้าที่และอำนาจให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับเรื่องได้ และในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาสามารถสั่งให้ผู้นั้นพักราชการหรือพักงาน หรือสั่งให้ออกจากราชการหรือออกจากงานไว้ก่อน หรือสั่งให้พ้นจากตำแหน่งต่อไป

บทสรุป

ดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของประเทศตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ก็ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดให้การศึกษาเป็นประเด็นหนึ่งที่จะต้องมีการปฏิรูปโดยให้มีคณะกรรมการปฏิรูปขึ้นมาเป็นการเฉพาะคือ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา และได้กำหนดให้ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งหรือระยะเวลาในการดำเนินงานของคณะกรรมการดังกล่าวมีระยะเวลาที่แตกต่างจากคณะกรรมการปฏิรูปอื่น ๆ อีกทั้งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ก็ได้เน้นย้ำโดยการกำหนดให้วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา คือ การศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมาย รวมทั้งการจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ให้ดำเนินการโดยอิสระตามแนวทางที่เห็นสมควร แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะปฏิรูปการศึกษาของประเทศให้ประสบความสำเร็จได้นั้น มิใช่ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงเท่านั้นแต่เป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่ต้องร่วมมือร่วมใจเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของประเทศร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และมีศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2560. (2560, 15 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 162 ง. หน้า 21-22.
- พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560. (2560, 26 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 79 ก. หน้า 1-12.
- พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560. (2560, 26 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 79 ก. หน้า 13-23.
- ระเบียบว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2562. (2562, 8 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 120 ง. หน้า 1-3.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-80.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *สรุปสาระสำคัญของแผนการปฏิรูปประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ภาพจาก : <https://eunited.com.my/352001/>

ทางออกการศึกษาท่ามกลาง วิกฤติหวู่ฮั่น (武汉)

“การทำสงครามกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid - 19)” ในหวู่ฮั่น (武汉) มณฑลหูเป่ย์ (湖北) สาธารณรัฐประชาชนจีน (จีน) และการประกาศปิดเมืองห้ามผู้คนเดินทางเข้าออกทำให้สภาพทั่วไปในหวู่ฮั่นตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2563 จนถึงขณะนี้ ชาวหวู่ฮั่นต้องเก็บตัวอยู่ในเคสสถานของตน ทางการณ์อนุญาตให้แต่ละครอบครัวส่งผู้แทนออกไปซื้อหาข้าวของเพื่อการดำรงชีวิตได้เพียง 1 คน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ด้านการศึกษา หวู่ฮั่นจะเปิดภาคเรียนในฤดูใบไม้ผลิอย่างไร? ประเทศจีนเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษามาแต่โบราณ แผนการปฏิรูปและการพัฒนาการศึกษาระยะกลางและระยะยาวของจีน

(พ.ศ. 2553 - 2563) ที่ใช้อยู่ขณะนี้เน้นย้ำในเรื่องการศึกษาสร้างทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นสมบัติล้ำค่าของประเทศ ดังนั้น การศึกษาของจีนจะต้องดำเนินต่อไป กระทรวงศึกษาธิการจีนได้ประกาศว่าแม้ขณะนี้ประเทศเรากำลังทำสงครามกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid - 19 การศึกษาเราจะหยุดไม่ได้ จึงให้สถานศึกษาเปิดภาคเรียนฤดูใบไม้ผลิอย่างเป็นทางการในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563 ในรูปแบบ “停课不停学” (ถึงเค่อบู๊ถึงเสว หมายถึง หยุดเรียน (ในโรงเรียน) แต่ไม่หยุดการเรียนการสอน)

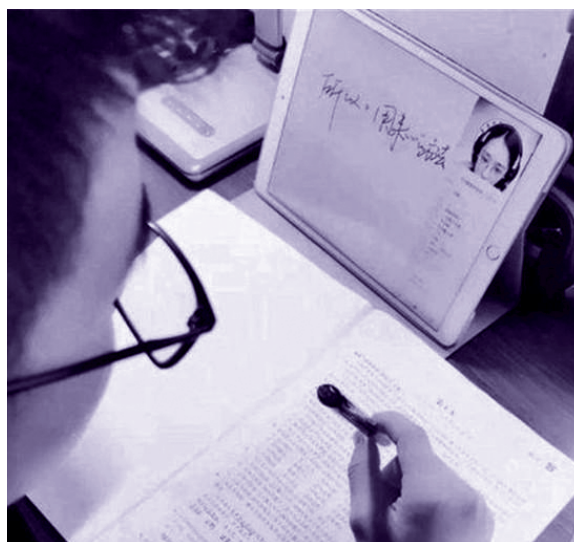
กรมการศึกษาหวู่ฮั่นประกาศห้าม ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาพบปะกันเพื่อเตรียมการเรียนการสอนโดยเด็ดขาด พร้อมทั้งให้สถานศึกษาเปิดการเรียนการสอนออนไลน์พร้อมกันในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา ในวันเปิดภาคเรียนทุกโรงเรียนได้จัดให้มีพิธีเปิดภาคเรียนอย่างเป็นทางการ กำหนดให้นักเรียนทุกคนร้องเพลงชาติอย่างพร้อมเพรียงกัน ในออนไลน์ต่อหน้าจอคอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก/โทรศัพท์มือถือ โรงเรียนได้เลือกตัวแทนนักเรียนให้เป็นผู้กล่าวคำปฏิญาณให้เห็นในออนไลน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวต้อนรับนักเรียนพร้อมให้โอวาท ซึ่งใจความส่วนใหญ่จะกล่าวถึงความไม่ปกติของสังคมที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid - 19 ให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ความลำบากของประเทศ โดยขอให้นักเรียนมีความรัก เห็นอกเห็นใจกัน สามัคคีกันให้ทุกคนร่วมกันทำหน้าที่ของตน และรับผิดชอบต่อสังคมประเทศ และสังคมโลก ตลอดจนให้กำลังใจว่าหวู่ฮั่นจะสามารถเอาชนะภัยครั้งนี้ได้ และนักเรียนจะได้กลับสู่โรงเรียนของพวกตนอีกครั้งในไม่ช้า พร้อมทั้งกำชับให้นักเรียนต้องเข้าเรียนในออนไลน์ให้ตรงตามเวลา ในตารางสอนที่จัดไว้ให้ เนื่องจากยังมีการเช็คชื่อผู้เข้าเรียน เสมือนเรียนอยู่ในห้องเรียนของโรงเรียน

เนื่องจากจีนไม่ได้เตรียมการเพื่อจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบในวงกว้างเช่นนี้มาก่อน รัฐบาล จึงได้ทุ่มเทงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อใช้ดำเนินการเรื่องนี้ และเอกชนหลายแห่งก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ Application (App) ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ฝ่ายการศึกษาสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขในพื้นที่ แต่ละแห่ง และแต่ละวิชา

สำหรับการเตรียม **ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา** รัฐบาลได้จัดทำโปรแกรมสำหรับสอนครูและคณาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถดำเนินการสอนทางออนไลน์ได้ โดยจัดทำไว้ในเว็บไซต์ www.eduyun.cn ซึ่งเป็น National Public Service Platform for Education Resources มี “云上讲堂” (หยุนชางเจียงถางหรือหอบรรยายคลาวด์) ที่แนะนำขั้นตอนและวิธีการสอนให้แก่ครูและคณาจารย์เพื่อทำการสอนในออนไลน์ โดยจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ไว้ตอบคำถามเมื่อครูและคณาจารย์มีปัญหา ครูในโรงเรียนต่าง ๆ สามารถเลือกใช้ App ต่าง ๆ ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ กรมการศึกษาหัวฮั่นยังได้มีคำสั่งให้ครูและคณาจารย์ต้องร่วมกันจัดทำ (ประสานงานผ่านออนไลน์) หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ดำเนินการวางแผนจัดทำคู่มือการเรียนการสอนและวางแผนการดำเนินชีวิตให้นักเรียน โดยให้ความสำคัญต่อการรักษาสภาพจิตใจของนักเรียน และสร้างระบบการรายงานตัวของนักเรียนที่อยู่นอกโรงเรียน กำหนดเวลาในการสื่อสารกับนักเรียนเพื่อรับทราบสถานการณ์การเรียนออนไลน์ของนักเรียนแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นทางโทรศัพท์หรือรูปแบบการสื่อสารออนไลน์อื่น มีการเน้นย้ำเรื่องการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูประจำชั้นหรือประจำวิชาต้องทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ เป็นพี่เลี้ยงในช่วงที่มีการเรียนการสอน ซึ่งบางวิชาอาจมีครูดีเด่นของชาติเป็นผู้สอนใน App ที่กรมการศึกษาจัดไว้ให้ โดยครูและนักเรียนจะเรียนรู้ไปด้วยกัน

ผู้ปกครอง ก็เป็นอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการสอนออนไลน์ครั้งนี้ สำหรับการเรียนการสอนของนักเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษา มัธยมศึกษา

ผู้ปกครองจำเป็นต้องจัดหาอุปกรณ์เพื่อการออนไลน์ให้แก่บุตรหลาน โดยมีโทรศัพท์มือถือเป็นอย่างน้อย อาจต้องช่วยบุตรหลานที่ยังเป็นเด็กเล็กในการดาวน์โหลดตำรา สื่อการเรียนให้เรียบร้อยก่อนถึงชั่วโมงการเรียนออนไลน์

ภาพจาก : <https://www.twoeggz.com/info/288088.html>

นักเรียน ส่วนใหญ่มีความตื่นเต้นกับรูปแบบการเรียนที่แปลกใหม่ครั้งนี้ แม้ในช่วงแรกยังมีปัญหาสำหรับนักเรียนบางคนที่ยังดาวน์โหลดเอกสารได้ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีผู้ใช้เป็นจำนวนมากจึงมีความติดขัดอยู่บ้าง

กรมการศึกษาเมืองหัวฮั่นได้ดำเนินการประเมินผลการเรียนการสอนในสองสัปดาห์หลังเปิดภาคเรียนออนไลน์ พอสรุปได้ ดังนี้

ข้อดี

- นักเรียนได้มีโอกาสเรียนกับครูและคณาจารย์ที่เป็นครูที่เก่งที่สุดของประเทศในบางวิชา เพราะครูประจำชั้น/วิชาสามารถดาวน์โหลด App ครูดีเด่น/คุณภาพต้น ๆ ของประเทศมาสอนได้ จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักเรียนเป็นการกระจายความเสมอภาคของโอกาสการเรียนรู้ได้วิธีหนึ่ง ในขณะที่ครูก็ได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการสอนของครูที่มีคุณภาพดี ๆ ไปด้วย

- ผู้ปกครองสามารถดาวน์โหลดข้อมูลเอกสาร ตำรา App ที่มีคุณภาพดี ๆ ให้แก่บุตรหลานได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

ปัญหาอุปสรรคที่เป็นความท้าทาย ที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

- สัญญาณอินเทอร์เน็ตบางแห่งไม่แรงพอสำหรับการใช้งานคราวละมาก ๆ ทำให้ขาดความต่อเนื่อง
- ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ยังขาดประสบการณ์ การเรียนแบบออนไลน์ ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอน ไม่สะดวกเหมือนเรียนในห้องเรียน ที่สามารถสื่อสาร สองทางและเห็นหน้ากันชัดเจนทุกมุม
- ชั่วโมงการเรียนออนไลน์ที่ผ่านโทรศัพท์มือถือ/ โน้ตบุ๊ก/คอมพิวเตอร์ต่อเนื่องทั้งวัน ทำให้นักเรียน มีปัญหาทางสายตา และชั่วโมงหลัง ๆ นักเรียนจะขาดสมาธิ
- นักเรียนที่เรียนรู้ซ้ำตามการสอนในออนไลน์ไม่ทัน เนื่องจากเมื่อครูอธิบายผ่านไปแล้วก็ผ่านไปเลย ต้องรอ จนถึงท้ายชั่วโมง ครุมีเวลาให้ซักถาม แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นครั้งชั่วโมง ซึ่งบางครั้งเมื่อเกิดข้อสงสัยแล้ว นักเรียนไม่สามารถเข้าใจขั้นตอนต่อไป

จากความวิกฤติของห้วงอันที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ การแพร่ระบาดไวรัส Covid - 19 ในขณะนี้จึงเป็น

ภาวะจำยอมของจีนที่ต้องใช้โอกาสนี้ดำเนินการเรียน การสอนออนไลน์ทั่วประเทศ นับเป็นความท้าทายของ วงการศึกษาของจีน สำหรับครู นักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งต่างก็มีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็ต้องพยายาม เรียนรู้และสร้างความคุ้นชินกับการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ครั้งนี้ ตามเว็บไซต์จีนได้มีนักวิเคราะห์หลายท่าน ให้ความเห็นในแนวเดียวกันว่า **บนความโชคร้าย ก็มีความโชคดี** กล่าวคือจากประสบการณ์ครั้งนี้ จีนน่าจะมองเห็นแนวทางการจัดการศึกษาแนวใหม่ อีกทางเลือกหนึ่ง ที่สามารถพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนให้มีความสมบูรณ์ ลำสมัย ที่สามารถปรับใช้ ตามความเหมาะสมกับบริบทในสถานการณ์ต่าง ๆ ของ จีนต่อไป ซึ่งพวกเราคงได้เห็นหลังจากจีน “ชนะสงคราม การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid - 19” ว่าการศึกษา ของจีนจะมีการพัฒนาไปในแนวทางที่สมบูรณ์ และ ลำสมัยอย่างไรต่อไป

ทางออกการศึกษาของห้วงอันมีผลบวกต่อโรงเรียน ทุกพื้นที่ แม้จะเป็นพื้นที่ห่างไกลต่างได้ใช้ประโยชน์จาก การพัฒนาอินเทอร์เน็ตและ App ไปด้วยกัน จึงเป็น เรื่องที่น่าคิดว่าประเทศไทยจะใช้บทเรียนจากห้วงอัน มาพัฒนาการศึกษาของไทยอย่างไร ?

เอกสารอ้างอิง

- 中央电化教育馆 国家教育资源公共服务平台(版权所有). (2563, 3 มีนาคม). 云上讲堂. สืบค้นจาก <http://ysjt.eduyun.cn/>
- 教育部. (2563, 2 มีนาคม). 停课不停学怎么回事? 停课不停学什么意思 为什么停课不停学. สืบค้นจาก <http://www.hxnews.com/news/gn/gnxw/202002/03/1856202.shtml>
- 中国教育报. (2563, 2 มีนาคม). “停课不停学”为教育公平提供了新思路. สืบค้นจาก http://www.edu.cn/xxh/zt/fk/202003/t20200302_1714482.shtml
- 中国新闻网. (2563,10 กุมภาพันธ์). 开学了! 武汉学校举行网上开学典礼. สืบค้นจาก <http://www.chinanews.com/sh/shipin/cns/2020/02-10/news847408.shtml>
- 李国君. (2563,28 มกราคม). 武汉春季开学延期 2月10日起开展在线教学. สืบค้นจาก <http://www.bjnews.com.cn/news/2020/01/28/680811.html>
- 中新网微信公众号. (2563, 16 กุมภาพันธ์). 武汉留守记 | 我们还没上班, 孩子们却开学了. สืบค้นจาก <http://www.chinanews.com/sh/2020/02-16/9092922.shtml>
- 人民网. (2563, 14 กุมภาพันธ์). 武汉线上开学首周 “停课不停学”遇现实问题. สืบค้นจาก <https://new.qq.com/omn/20200214/20200214A0GJR000.html>
- 连和日报. (2563, 11 กุมภาพันธ์). 停课不停学 90万武汉小学生在网上上课. สืบค้นจาก <https://eunited.com.my/352001/>
- 蛋蛋赞. (2563, 22 กุมภาพันธ์). 停课不停学的日子, 我们应像对待疫情般从容, 网课不应被一棒打死. สืบค้นจาก <https://www.twoeggz.com/info/288088.html>

พลิก 'ปฏิรูป' ก้าวผ่าน 'อภิวตัน' ประเทศ การศึกษาไทยไปทางไหน?

• ล้อมถามรอบวง คิด - ทำ - ขับเคลื่อน

เกือบจบปีแล้วในกระบวนการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาไทย ยุค 5G ที่มีต้นทาง 'แนวคิด' ตกลงมาจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) เมื่อกลางปี 2562 ก้าวผ่านมาถึงแผนการปฏิรูปประเทศด้านการการศึกษา ซึ่งเป็น 1 ใน 12 แผนปฏิรูปประเทศ ที่ต้องเดินหน้าต่อเนื่องมาจนถึง

วันนี้ **สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)** ได้รับไม้ต่อในฐานะองค์กรขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งที่ประชุมสภาการศึกษา (กกส.) ที่มี นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน ได้ส่งสัญญาณเร่งเร้าและสนับสนุน ทุกปัจจัยเพื่อต่อยอดงานนี้เต็มสูบ!

การเปลี่ยนผ่านของภูมิทัศน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในช่วงปี 2563 ในด้านหนึ่งดูเหมือนช่วยขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการกำหนดนโยบายสาธารณะผ่านกระบวนการทางรัฐสภา แต่ในอีกด้านหนึ่งการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวก็มีความซับซ้อน ย้อนแย้ง และท้าทายอย่างยิ่งต่อสถานการณ์การพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ

กิมเฉพาะกิจ OEC Journal ได้รับเกียรติสัมภาษณ์พิเศษ **รองศาสตราจารย์จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์** อดีตกรรมการ กอปศ. และอดีตประธานคณะกรรมการเฉพาะกิจศึกษาแนวทางการจัดทำร่าง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. สะท้อนถึงแนวคิดและมุมมองที่มีต่อการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาที่ยังต้องรุกต่อไปข้างหน้าและหยุดไม่ได้

รองศาสตราจารย์จิรุตม์ มองว่า กลไกที่หวังใช้ขับเคลื่อนงานปฏิรูปการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นคือ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ซึ่งยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาขณะนี้เพื่อใช้แทนฉบับปัจจุบันและเป็นกฎหมายแม่บทด้านการการศึกษา ที่มีสาระสำคัญคือ การสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่เหมาะสมกับระบบการศึกษา ระดับการศึกษา ประเภทและลักษณะของสถานศึกษานั้น ๆ

หัวใจสำคัญของคุณภาพการศึกษาเริ่มต้นที่สถานศึกษา คือ โรงเรียน และสร้างการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่แค่ที่ห้องเรียน แต่หมายรวมถึงการปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน จิตวิญญาณความเป็นครู น้ำใจและการคิดถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาดีขึ้น มีการกำหนดแนวทางสร้างกลไกสนับสนุนโรงเรียนในการระดมงบประมาณและทรัพยากรด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยพัฒนาเด็กหรือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ

ทั้งหมดเพื่อพยายามบรรลุเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาไทย ที่มีการบัญญัติไว้ 4 ประการ **1.คุณภาพของการศึกษา**ทุกระดับได้มาตรฐานสากลและทันสมัย **2.ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา** คงมีความหลากหลายในโอกาสที่ทุกคนสามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดและความประสงค์ของตน **3.การศึกษาของไทยสามารถแข่งขันได้ในโลก**และเป็นพลังขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันของชาติ และ **4.ระบบการบริหารจัดการการศึกษามีประสิทธิภาพประสิทธิผล** ผลิตภาพ และธรรมาภิบาล

Game changer พลิกอนาคต

แม้จะเป็นเรื่องทำได้ยากแต่ รองศาสตราจารย์จิรุตม์ ยืนยันว่าต้องอาศัยความตั้งใจและความมุ่งมั่นเป็นจุดเริ่มต้น จากนั้นจึงพัฒนารูปแบบและวิธีการที่มีหลากหลายในการปฏิรูปการศึกษาร่วมกัน และไม่ใช่แค่คำพูดที่สวยงามเท่านั้น เพราะการบริหารระบบการศึกษานั้นมีความหลากหลาย และยุ่งยากกว่าการบริหารความเหมือนจึงเป็นสิ่งท้าทายทั้งครู ผู้เรียน และบริบทเชิงพื้นที่ สำหรับการพัฒนาศึกษาของชาติ

ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่แปลงสู่การปฏิบัติแล้ว นอกจากร่าง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่แล้วยังมี พ.ร.บ.ระดับรองที่ได้รับพระราชโองการประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วคือ พ.ร.บ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 พ.ร.บ.การพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 และ พ.ร.บ.พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 นำสู่การปรับเปลี่ยนและบุกเบิกการปฏิรูปในส่วนที่เป็นไปได้อย่างเร่งด่วนแล้วส่วนหนึ่ง

“การพัฒนาคุณภาพในอนาคตต้องเปิดกว้างกว่าเดิมมีความหลากหลาย ประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้ได้ถึงจะไม่รวดเร็ว และต้องใช้เวลานานพอสมควรแต่ก็ต้องทะลุทะลวงไปได้” รองศาสตราจารย์จิรุตม์ กล่าว

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของการศึกษาในอดีตมีความแตกต่างกับอนาคตโดยสิ้นเชิง แนวคิดดั้งเดิมครูคือผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน แต่อนาคตครูและนักเรียนต้องช่วยกันเรียนรู้ ขณะที่นักเรียนอาจมีความรู้มากกว่าครูเสียแล้ว

ดังนั้นการสอนนักเรียนว่า “คำตอบที่ถูกคืออะไร” อาจไม่มีคำตอบ ไม่มีใครรู้คำตอบต่อไปเพราะทั้งครูและนักเรียนต้องเรียนรู้ไปพร้อมกัน และเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงมากกว่าในห้องเรียนที่ต้องเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของอนาคตไปด้วยกัน

อดีตกรรมการ กอปศ. ท่านนี้กล่าวย้ำต้องเปลี่ยนความคิดพื้นฐานของเรา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ พลิกสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า Game changer หากทุกภาคส่วนของสังคมตื่นขึ้นและตระหนักรู้ปัญหาและร่วมกันแก้ไข พร้อมยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ถ้าปรับได้แล้ว Mission Impossible การปฏิรูปการศึกษาอาจไม่ใช่เรื่องต้องกังวลอีกต่อไป!

1 - 2 - 6 - 7 รหัสเกินหน้าสศท.

ประเทศไทยเคยเร่งปฏิรูปการศึกษามาแล้วเมื่อปี 2542 นำสู่การเปลี่ยนแปลงในหลายประเด็นมีความก้าวหน้าไปมากแต่หลายอย่างที่ตั้งใจไว้ก็ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ไม่ได้ ต้องยอมรับว่าการปฏิรูปยังไม่สำเร็จ การสอนที่เน้นท่องจำเนื้อหาเป็นหลัก (content - based) ในยุคก่อนใช้ไม่ได้อีกต่อไปในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณสมบัติของบุคคลในระยะยาว ซึ่งมักเป็นสิ่งที่จำเป็นต่องานในอนาคต (Competency - Based Learning) กลายเป็นการแข่งขันวิเคราะห์ข้อมูลนำไปใช้ประโยชน์มากกว่า ดังนั้นทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหาซับซ้อนจึงจำเป็นอย่างยิ่ง และเปลี่ยนระบบการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนไปอย่างสิ้นเชิง

สศท. คือ องค์กรนำขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษายุค Digital disruption ภายใต้มโนทัศน์ของนักสร้างการเปลี่ยนแปลง **ดร.สุภัทรา จำปาทอง เลขาธิการสภาการศึกษา** ที่มองว่าในการปฏิรูปให้เกิดความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องวางเป้าหมายที่เป็นไปได้ และจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังทั้งในด้านความร้ายแรงของปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขกับด้านความยากง่ายของการปรับแก้ซึ่งมีหลายปัญหาที่ต้องใช้เวลาจึงคลี่คลายปัญหาได้

หากจะกล่าวว่า สศท. พยายามจะก้าวพ้นจากการปฏิรูป (Reform) มาสู่การปฏิวัติ (Revolution) ด้านการศึกษาของชาติ ที่มีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อความองคางามของสังคมไทยโดยวางแผนอย่างรอบคอบและทำอย่างเร่งด่วนคงไม่ผิดนักสำหรับการมุ่งเน้นตอบโจทย์การปฏิรูปประเทศเพื่อสนับสนุนการบรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายรัฐบาลทั้งในส่วนนโยบายหลักด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย และนโยบายเร่งด่วนการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ดร.สุภัทร จำปาทอง กล่าวว่า ภารกิจสำคัญ สกศ. ในปี 2563 ได้ยึดคัมภีร์การปฏิรูปประเทศด้านการศึกษากลับมาเป็นธงนำสำคัญยิ่งภายใต้สำนักและกลุ่มงานต่าง ๆ จึงมีการปรับแผนงานให้มีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา และสอดคล้องกับจุดเน้นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ปี 2563 - 2564 ที่มีเป้าหมายพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีคุณภาพการศึกษาในทุกระดับการศึกษา

โดย สกศ. รับผิดชอบขับเคลื่อนงาน 4 ใน 7 เรื่องหลักของการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ประกอบด้วยวาระ **1.การปฏิรูประบบการศึกษา** และการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดย พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่ และกฎหมายลำดับรอง **2.การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็ก** และเด็กก่อนวัยเรียน **6.การปรับโครงสร้าง**ของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา และ **7.การปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล** ซึ่งต้องพยายามสร้างให้เกิดผลกระทบในวงกว้างต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

ขณะที่วาระ 3.การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 4.การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิตคัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพ และ 5.การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน เพื่อตอบสนอง

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นั้น องค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการได้รับผิดชอบขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

เมื่อสังเคราะห์ถึงปัญหาการศึกษาไทย ภาพที่เห็นคือการด้อยประสิทธิภาพประสิทธิผลของระบบการจัดการการศึกษาที่ต้องได้รับการแก้ไขทั้งระบบ และถือเป็นงานยากที่ไม่ใช่แค่ สกศ. จะทำได้โดยลำพัง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่หนักที่สุดคือสังคมไทยและผู้ที่ได้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายังไม่ตระหนักเพียงพอถึงความรุนแรงของสภาพปัญหา

สิ่งที่ควรกังวลขณะนี้คือ อีก 5 ปี หรือ 10 ปีข้างหน้า หากมองย้อนกลับมาแล้ว การปฏิรูปการศึกษาไม่สำเร็จ ประเทศไทยจะเป็นอย่างไร สิ่งนี้คือปัญหาใหญ่มากกว่าอย่างอื่นโดยที่การเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นรวดเร็ว การปฏิรูปการศึกษาต้องขับเคลื่อนด้วยอัตราเร่งสูงเป็นพิเศษ จึงสามารถก้าวทันประเทศอื่น ๆ ได้ บางประเด็นต้องดำเนินการเร่งด่วนที่จะทำให้สำเร็จได้โดยเร็ว บางประเด็นต้องเสร็จได้ในเวลา 3 - 5 ปี

“คำว่าปฏิรูปการศึกษาไม่ใช่สิ่งที่ย่ำแย่อะไรนักแต่ผมเห็นถึงการก้าวไปสู่สิ่งที่ดีกว่า” เลขาธิการสภาการศึกษา กล่าว

พลิกปฏิรูปกลับหัว ‘เริ่มที่ตัวคน’

ณ ห้วงเวลาหนึ่ง **นางกอบกุล อาภากร ณ อยุธยา** เคยทำหน้าที่ กรรมการ กอปร. อย่างเข้มข้น กระทั่งวันนี้ก้าวเข้ามาดำรงตำแหน่ง สมาชิกวุฒิสภา (สว.) ท่านผู้นี้ก็ยังคงเฝ้ามอง ให้กำลังใจ และช่วยติดตามงานปฏิรูปการศึกษาของชาติอย่างใกล้ชิด ในฐานะรองประธาน คณะกรรมาธิการการศึกษา (กมธ.) วุฒิสภา คนที่ 2 และประธานอนุกรรมการพิจารณาการศึกษา ติดตามเสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษาด้วยเพราะเคยเป็น “คนวงใน” การศึกษามาก่อนจึงถือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แฉวน้ำของประเทศไทยที่ครบเครื่องทั้งบู๊และบุ๋น

อดีตแม่พิมพ์ของชาติผู้สำเร็จครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬา ฯ หนึ่งใน 26 ส.ว. ที่เป็นสุภาพสตรีในจำนวน ส.ว. ทั้งหมด 250 คน ได้สังเคราะห์สภาพการศึกษาไทยอย่างถึงแก่นว่า การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาสร้างการเปลี่ยนแปลงมากมาย ทั้งหลักสูตร ภาวะเปียบ รวมถึงนโยบายใหม่ที่มาพร้อมกับ ร.ม.ว.ศ. แต่แต่ละคนมักมุ่งเป้าหมายให้ครูและโรงเรียนจำนวนมากหรือในวงกว้างต้องปรับตัวจากเดิมมาก

อาจารย์กอบกุล เล่าถึงภารกิจคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษาว่า ทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงานตาม พ.ร.บ. ที่ได้ประกาศใช้ไปแล้วทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ **พ.ร.บ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 พ.ร.บ.การพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 และ พ.ร.บ.พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562**

“เราจะติดตามดูการทำหน้าที่ของหน่วยงานจัดการศึกษาถึงการนำไปสู่การปฏิบัติว่ามีข้อขัดข้องหรือไม่ อย่างไร และจะเร่งรัดให้มีการดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว หากพบประเด็นจากการติดตาม เร่งรัด จะเสนอแนะไปยัง คณะรัฐมนตรีเพื่อขับเคลื่อนงานให้เกิดความต่อเนื่อง” อาจารย์กอบกุล กล่าว

เมื่อมองตามหลักทฤษฎีเชิงโครงสร้างแล้ว หลายฝ่ายเห็นตรงกันว่า การปฏิรูปการศึกษาต้องเริ่มที่ระบบก่อนตั้งต้น ที่ส่วนบนที่สุดคือระดับเหนือกระทรวงขึ้นไป เพราะการศึกษามีการดำเนินงานในหลายกระทรวง ความจำเป็นต้องมี เอกภาพของระบบโดยมีแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนกลาง

พร้อมไปกับการบูรณาการกันข้ามกระทรวงและระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม ถึงกรอบการจัดสรรงบประมาณของรัฐให้ตรงตามแผน โดยต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้ทันการเปลี่ยนแปลงในโลก ตลอดจนมีการขับเคลื่อนการปฏิรูปให้เกิดพลังในทิศทางเดียวกัน

เป้าหมายการปฏิรูปโดยใช้ “โรงเรียน” เป็นศูนย์กลางการปฏิรูป เนื่องจากสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นเป็น หน่วยผลิตหลักของระบบการศึกษาที่เป็นจุดกำหนด คุณภาพของผลสัมฤทธิ์ หากจะกล่าวว่าการปรับเปลี่ยนจาก ด้านล่างแบบ Disruptive technology พ.ร.บ. การศึกษาฉบับใหม่ จึงมีบทบาทยุติหลายประการที่จะปฏิรูปโรงเรียน ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

ขณะที่บริบทการขับเคลื่อนการปฏิรูปก็ยังติดขัดอุปสรรคในหลายมิติ อุปสรรคปัญหาสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ที่ขัดขวางการปฏิรูปการศึกษาตลอดมาคือความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย นับตั้งแต่ปี 2543 ที่มีการปรับโครงสร้าง ศธ. และทบวงมหาวิทยาลัยมาเป็น 5 องค์การหลักของ ศธ. นั้นปรากฏว่ามีการเปลี่ยน รว.ศธ. มาแล้วร่วม 20 คน การดำเนินนโยบายการศึกษาชาติที่ผ่านมาจึงขาดเอกภาพและความต่อเนื่อง ภาพสะท้อนคุณภาพการศึกษาไทยจึงยังไม่อาจแข่งขันได้ในเวทีโลก

“นักการศึกษาต้องมองโลกกว้างกว่าแค่การเรียน ต้องมองโลกในหลายมิติที่มีความแตกต่างหลากหลาย การปฏิรูป แท้จริงต้องทำได้จริง ไม่ใช่แค่ในกระดาษ เริ่มต้นที่การปฏิรูปคนจึงสร้างการเปลี่ยนแปลงได้” ส.ว.วัย 67 ปี ขยายมุมมอง ด้วยว่า การปฏิรูปที่โครงสร้างอาจเป็นเรื่องจืดจาง หากเราเริ่มปฏิรูปที่ตัวคนและตัวคนจากฐานรากย้อนศรขึ้นมาสู่ ระบบโครงสร้างอาจเกิดประสิทธิภาพที่ดีกว่าและสร้างผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติอย่างกว้างขวางมากกว่า

การเพิ่มบทบาทภาคประชาสังคมเพื่อการศึกษาและลดอำนาจบทบาท ศธ. ให้เล็กลง โดยใช้แนวร่วมปฏิรูปกลับหัว หรือ Upside down จากฐานรากย้อนสู่ยอดแห่งอำนาจ ยกบทบาทครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปัญญาชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ เข้ามาจัดการศึกษาอย่างหลากหลายและแข่งขันในเชิงคุณภาพการศึกษาจึงเป็น ทางเลือกที่ต้องขับเคลื่อนแบบคู่ขนานกันไปกับการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาฉบับนี้

ทั้งหมดคือทัศนคติหลากหลายมุมมองจากทั้งผู้แทน นักคิด ผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง และผู้ติดตามขับเคลื่อน การปฏิรูปการศึกษา หากขยายภาพโฟกัส Disruption วงการศึกษานั้นก็ไม่ใช่การต่อสู้ระหว่างระบบใหม่และ ระบบเก่าที่มีทั้งผู้ชนะและผู้พ่ายแพ้ ทว่า เกิดจากความร่วมมือของผู้เล่นใหม่และผู้เล่นเก่าจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม

ด้วยความตั้งใจและทัศนคติใหม่คือความหวังจะทำให้ เกิดระบบการศึกษาใหม่บนฐานคิดใหม่ที่คนไทยทุกคน ได้รับประโยชน์สูงสุดมากกว่าอย่างอื่น.

พลวัตนโยบายการศึกษาชาติ

เปลี่ยนผ่านอำนาจ ปรับผู้นำ แปลงประเทศ

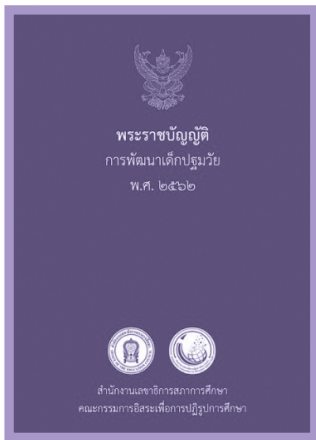
• **86 ปี** หลังตั้งแต่งัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการคนแรก พ.ศ. 2475

• **53** รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ **61** คณะรัฐมนตรี

• **20 ปี** เปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการมาแล้ว **21** คน

การปฏิรูปการพัฒนา เด็กเล็กและ เด็กก่อนวัยเรียน

จันทิมา ศุภพวงศ์
สมพร พรวิกุลรัตน
พิกุล กันทะวัง
สำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ลแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษามีสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการ คือ เรื่องที่ 2 : การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน มีประเด็นปฏิรูป 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบการดูแล พัฒนา และจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย และ 2) การสื่อสารสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

โดยมีเป้าหมายรวม คือ 1) เด็กปฐมวัย ทั้งเด็กกลุ่มทั่วไป และกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สามารถเข้าถึง และได้รับการดูแลและการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างเหมาะสม มีคุณภาพ ทัวถึงและเท่าเทียมกันรวมถึงมีระบบคัดเลือกเด็กเข้าเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยมีระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการดูแลที่เชื่อมโยงกันได้

ระหว่างหน่วยงานและมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีกลไกขับเคลื่อนและบูรณาการการทำงานระหว่างกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องเป็นเอกภาพ และ 2) พ่อ แม่ ผู้ปกครองและบุคลากรที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนกรอบคิด (Mindset) เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ การเลี้ยงดู ดูแล และพัฒนาเด็กปฐมวัย

ดังนั้นเพื่อยกระดับความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้อยู่ในลำดับต้นของวาระแห่งชาติ และเพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนในประเทศได้รับการดูแล พัฒนา และจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามหลักวิชาการ ที่กล่าวว่าช่วงปฐมวัย (ตั้งแต่ปฏิสนธิ - 6 ปี) เป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นวัยที่สมองพัฒนาสูงสุดและการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุด อีกทั้งการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยรอบด้านอย่างเหมาะสมจะเป็นรากฐานของทุนมนุษย์ที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของเด็กไปจนตลอดชีวิต การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม อีกทั้งจะทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความต่อเนื่อง ทัวถึง และเท่าเทียม โดยให้มีระบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่สร้างการมีส่วนร่วมบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน จนถึงครอบครัว ให้มีกระบวนการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความหลากหลาย แต่เป็นเอกภาพ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จึงได้มีการตรา **“พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562”** ขึ้น เพราะเชื่อว่าการมีกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัย จะเป็นหลักประกันให้เด็กปฐมวัยที่อยู่ในช่วงวัยสำคัญได้รับการอบรมเลี้ยงดู พัฒนา ให้การศึกษา และได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ

■ พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562

ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้ (มาตรา 3)

“เด็กปฐมวัย” หมายความว่า เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์ และให้หมายความรวมถึงเด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา

“การพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายความว่า การดูแล การพัฒนา และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ (มาตรา 5) ดังต่อไปนี้

- (1) ให้มารดาได้รับการดูแลในระหว่างตั้งครรภ์เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาพและ พัฒนาการที่ดี
- (2) ให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดไม่ว่าทางใด
- (3) ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่รอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับ หลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ
- (4) สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัยมีอุปนิสัยใฝ่ดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถ ชี้นำสู่สุนทรียะและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้
- (5) บ่มเพาะเจตคติของเด็กปฐมวัยให้เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณของการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างเสมอภาค และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

โดยให้หน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง มีภารกิจ ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้มีการพัฒนาเด็กปฐมวัย และดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการ พัฒนาเด็กปฐมวัยตามที่คณะกรรมการกำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจัดให้เด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ใน ความดูแลได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยดังกล่าว (มาตรา 6) ทั้งนี้ บิดา มารดา และผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้เด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการพัฒนาตามแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการ พัฒนาเด็กปฐมวัย (มาตรา 7) และที่สำคัญการจัดการเรียนรู้ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องเป็นไปเพื่อเตรียม ความพร้อมของเด็กปฐมวัย แต่ต้องไม่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสอบแข่งขันระหว่างเด็กปฐมวัย (มาตรา 8)

ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย (มาตรา 9) ประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ
- (2) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย นายกสมาคมองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย และนายกสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย
- (3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนแปดคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการ พัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาพิเศษ ด้านการสาธารณสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านสื่อสารมวลชน ด้านละหนึ่งคน และด้านการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจำนวนสองคน ซึ่งมาจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ภาครัฐหนึ่งคนและภาคเอกชนหนึ่งคน

ให้เลขาธิการสภาการศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้แต่งตั้งข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษาจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจ (มาตรา 14) ดังต่อไปนี้

- (1) จัดทำนโยบายระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งต้องสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ และให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย เสนอต่อ คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อให้หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยได้นำไปปฏิบัติ
- (2) อนุมัติแผนงบประมาณและแผนการดำเนินงานประจำปีแบบบูรณาการของหน่วยงานของรัฐและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (3) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในการพัฒนาเด็กปฐมวัยและการจัดการศึกษาของเด็ก ปฐมวัยตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาให้เชื่อมโยงกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

(4) เสนอให้มีหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็นเพื่อดำเนินการตามนโยบายระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

(5) บูรณาการการพัฒนาเด็กปฐมวัยของหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้เป็นไปตามนโยบายระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

(6) กำหนดมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(7) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับเด็กปฐมวัยเข้าศึกษาในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

(8) กำหนดสมรรถนะและตัวชี้วัดการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(9) ติดตามและส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ

(10) ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยและการสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(11) ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและครูอาจารย์สามารถดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพตามหลักการและปรัชญาของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(12) ประสานงานและให้ข้อมูลแก่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือเด็กปฐมวัยซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย

(13) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นหน้าที่หรืออำนาจของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ตามพระราชบัญญัตินี้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม งานวิชาการ การศึกษา ข้อมูลและกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ และมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) รวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำนโยบายระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

(2) วิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการเพื่อผลักดันและสนับสนุนการนำนโยบายระดับชาติ

ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัยไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนพิจารณาเสนอแนะแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการต่อคณะกรรมการ

(3) จัดทำและพัฒนากลไกและระบบการประสานงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ตลอดจนร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับอำเภอเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(5) ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการตามภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

(6) เสนอแนะแนวทางการจัดสรรและแสวงหาทรัพยากรเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อคณะกรรมการ

(7) จัดให้มีการศึกษาวิจัยและการสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(8) สืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กปฐมวัยเพื่อจัดทำฐานข้อมูล รวมทั้งติดตามสถานการณ์เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย และเผยแพร่ข้อมูลและสถิติเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย

(9) จัดทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายระดับชาติด้านการพัฒนา เด็กปฐมวัยและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เสนอต่อคณะกรรมการ และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(10) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย

เลขาธิการสภาการศึกษาอาจมอบหมายให้รองเลขาธิการสภาการศึกษาคนหนึ่ง เป็นผู้รับผิดชอบบังคับบัญชางาน การพัฒนาเด็กปฐมวัย แล้วรายงานต่อเลขาธิการสภาการศึกษาได้

โดยขณะนี้อยู่ระหว่างกระบวนการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

■ มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.) (พ.ศ. 2558 – 2562) เห็นชอบให้คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย จัดทำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติขึ้นเป็นมาตรฐานกลางให้ทุกหน่วยงานใช้ร่วมกันในการประเมิน เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการดูแล พัฒนา และจัดการศึกษาและการดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด ที่ดูแลเด็กในเวลากลางวัน ช่วงอายุ ตั้งแต่แรกเกิด ถึง อายุ 6 ปีบริบูรณ์ หรือ ก่อนเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่สามารถนำไปใช้ประเมินการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการและความต่อเนื่องของการพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการปรับกระบวนการทัศน์โดยใช้เด็กเป็นที่ตั้งของการกำหนดมาตรฐาน คำนึงถึงการตอบสนองต่อสิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับ ซึ่งถือเป็นการวางรากฐาน การพัฒนามนุษย์แทนการใช้บริบท หรือหน่วยงานต้นสังกัดเป็นที่ตั้ง การมีมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แห่งชาติฉบับเดียวเป็นมาตรฐานกลาง ให้ทุกหน่วยงานร่วมจัดทำ ร่วมใช้เป็นหลักประเมินการดำเนินงานให้เป็น แนวทางเดียวกันและประสานงาน เพื่อมุ่งเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนาคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องและตอบสนองต่อ การบูรณาการงานพัฒนาเด็กปฐมวัยของ 4 กระทรวงหลักและอีกหลายหน่วยงาน ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ การบูรณาการความร่วมมือการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (กลุ่มเด็กปฐมวัยและผู้สูงอายุ) เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2560 นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย สร้างรากฐานที่แข็งแรงของพลเมืองคุณภาพต่อไป

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2562 โดย ครม. ให้ความเห็นชอบให้ใช้เป็นมาตรฐานกลางของประเทศแทนมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติเดิม (ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบไว้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2554) เพื่อให้ทุกหน่วยงานและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ ใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพ รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือประกันคุณภาพภายใน เพื่อบริการตรวจสอบประเมินจากต้นสังกัด และภายนอกจากสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยในการจัดทำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แห่งชาติ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการ ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) นอกจากนี้ผลการวิจัยของกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานคุณภาพของอาเซียน มาตรฐานความปลอดภัย คู่มือเฝ้าระวัง คัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการ DSPP เป็นต้น นำมาใช้ประกอบในการจัดทำ มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ด้วย และมอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานและรายงานต่อคณะกรรมการนโยบายการพัฒนากปฐมวัยเป็นระยะ ๆ หรืออย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ถือเป็นมาตรฐานขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเด็กของประเทศ และเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานและจัดบริการให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเริ่มต้นชีวิต อย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เป็นการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดในการ นำประเทศไทยสู่ความเจริญก้าวหน้า มั่นคง ยั่งยืน ท่ามกลางความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ มาตรฐาน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพของการดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทุกสังกัด ที่ดูแลเด็กในเวลากลางวัน ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์ หรือ ก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 ซึ่งใช้ได้กับทุกบริบท โดยได้มีการเทียบเคียงกับมาตรฐานของทุกหน่วยงานที่มีอยู่แล้วร่วมกับมาตรฐานคุณภาพ ของภูมิภาคอาเซียนฯ ทั้งนี้ หากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีศักยภาพการให้บริการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ สูงกว่ามาตรฐานนี้ สามารถพิจารณาเพิ่มเติมเกณฑ์ดังกล่าวได้ตามบริบท เช่น สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กเอกชน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลทั้งรัฐและเอกชน โรงเรียนอนุบาลนานาชาติ ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม แม้คณะกรรมการพัฒนากปฐมวัยแห่งชาติเดิมจะหมดวาระลงแล้ว แต่พระราชบัญญัติ การพัฒนากปฐมวัย พ.ศ. 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบาย การพัฒนากปฐมวัย โดยหนึ่งในอำนาจหน้าที่คือ การกำหนดมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนา เด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ดังนั้น การขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แห่งชาติ จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพการดูแลเด็กปฐมวัย ให้ได้มาตรฐานทั้งประเทศ

โดยกำหนดให้ “**สถานพัฒนา เด็กปฐมวัย**” หมายถึง สถาน ที่รับ ดูแลพัฒนา จัดประสบการณ์เรียนรู้ และการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย ครอบคลุมตั้งแต่ทารกแรกเกิดถึง 6 ปี หรือก่อนเข้าเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้ชื่อหลากหลายรวมทุกสังกัด ในประเทศไทย ได้แก่

1. กระทรวงมหาดไทย : ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนอนุบาล
2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน
3. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน (สำนักพัฒนาสังคม) สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน (สำนักอนามัย) และโรงเรียนอนุบาล (สำนักการศึกษา)
4. กระทรวงสาธารณสุข : ศูนย์เด็กเล็กในโรงพยาบาล
5. กระทรวงศึกษาธิการ : โรงเรียนอนุบาล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) และโรงเรียนอนุบาลเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน)

6. หน่วยงานอื่น ๆ เช่น โรงเรียนอนุบาลสาธิตในมหาวิทยาลัย กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มูลนิธิ และองค์กรเอกชน

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านที่ 1 การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (จำนวน 5 ตัวบ่งชี้/ 26 ข้อ) มาตรฐานด้านที่ 2 ครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเล่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย (จำนวน 5 ตัวบ่งชี้/ 20 ข้อ) และมาตรฐานด้านที่ 3 คุณภาพของเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น 3 ก แรกเกิด ถึง 2 ปี (2 ปี 11 เดือน 29 วัน) (จำนวน 2 ตัวบ่งชี้/ 7 ข้อ) และ 3 ข 3 ปี ถึง 6 ปี (ก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1) (จำนวน 7 ตัวบ่งชี้/ 22 ข้อ)

สาระของมาตรฐานแต่ละด้าน ดังตาราง 1

ตาราง 1 มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ สำหรับเด็กแรกเกิด – อายุ 6 ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1)

ตัวบ่งชี้ที่	ชื่อตัวบ่งชี้	จำนวนข้อย่อย
มาตรฐานด้านที่ 1 การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย		
1.1	การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	3
1.2	การบริหารจัดการบุคลากรทุกประเภทตามหน่วยงานที่สังกัด	4
1.3	การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย	8
1.4	การจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้	7
1.5	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน	4
มาตรฐานด้านที่ 3 คุณภาพของเด็กปฐมวัย		
<i>สำหรับเด็กแรกเกิด - อายุ 2 ปี (2 ปี 11 เดือน 29 วัน)</i>		
3.1 ก	เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัย	1
3.2 ก	เด็กมีพัฒนาการสมวัย	6
<i>สำหรับเด็ก อายุ 3 ปี - อายุ 6 ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1)</i>		
3.1 ข	เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยและมีสุขนิสัยที่เหมาะสม	3
3.2 ข	เด็กมีพัฒนาการสมวัย	1
3.3 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว	2
3.4 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ	3
3.5 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา เรียนรู้และสร้างสรรค์	5
3.6 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร	4
3.7 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม คุณธรรม มีวินัย และความเป็นพลเมืองดี	4

โดยในปีงบประมาณ 2562 ที่ผ่านมา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้มีการขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2562 และให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ดำเนินการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อแผนแม่บทดังกล่าวมีผลบังคับใช้แล้วนั้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้ดำเนินการจัดพิมพ์มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ครั้งที่ 1 จำนวน 5,000 เล่ม และครั้งที่ 2 มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ฉบับย่อ) จำนวน 3,000 เล่ม โดยจัดส่งให้กับหน่วยงานที่จัดการศึกษาและดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด โดยมีกลุ่มเป้าหมายดังนี้ โรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

การศึกษาเอกชน (สช.) สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โรงเรียนอนุบาลและศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ศูนย์เด็กเล็กในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน และโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนอนุบาลสาธิตของมหาวิทยาลัย และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อสร้างการรับรู้และให้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อยกระดับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าว

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ผลิตนิตรศการเคลื่อนที่สำหรับใช้ในการจัดประชุมทั้งในส่วนกลางและระดับภูมิภาค

2. การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

เพื่อสร้างการรับรู้ถึงแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานฯ อันนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันและสามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงจัดประชุมวิชาการเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาและการพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ให้สามารถนำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พร้อมคู่มือฯ ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ รองรับระบบการประกันคุณภาพแนวใหม่ได้ และสำนักงานฯ จะติดตามการดำเนินงานตามมาตรฐานดังกล่าวตามมติคณะรัฐมนตรีในลำดับต่อไป โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้จัดการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2562 ณ โรงแรมรอยัลซิตี้ กรุงเทพมหานคร

ครั้งที่ 2 วันที่ 12 มิถุนายน 2562 ณ โรงแรมวีวิช อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ครั้งที่ 3 วันที่ 17 มิถุนายน 2562 ณ โรงแรมहरขา เจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ครั้งที่ 4 วันที่ 31 กรกฎาคม 2562 ณ โรงแรมคุ้มภูคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงาน/ กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการพัฒนา เด็กปฐมวัยทั้งในส่วนกลางและระดับภูมิภาค (กระทรวง ศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ฯลฯ) เช่น ศึกษาธิการภาค ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการ ศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น รวมประมาณ 954 คน

■ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุม

➤ หน่วยงานระดับนโยบาย (Regulator)

1. ควรเปิดโอกาสให้หน่วยปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรฐานด้านการศึกษาของชาติ
2. ควรปรับปรุงระบบการจัดสรรอัตรากำลังบุคลากร ครู/ผู้ดูแลเด็ก ที่มีวุฒิการศึกษา โดยเฉพาะด้านปฐมวัย ให้กับหน่วยงานที่มีความต้องการ/ขาดแคลน
3. การกำหนดอัตราบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษา สาขาวิชาจิตวิทยาในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
4. สร้างการรับรู้ความเข้าใจให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและภาคีเครือข่ายดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยแห่งชาติอย่างทั่วถึง เช่น เผยแพร่ในเว็บไซต์
5. มีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการคัดกรองเด็กต่างด้าว เพื่อป้องกันโรคติดต่อ
6. การจัดทำแนวทางการพัฒนาช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างวัย 2 – 6 ปี
7. การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างกระทรวงหลัก 4 กระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

➤ หน่วยงานสนับสนุน (Supporter)

1. ผู้บริหาร/ผู้ดำเนินกิจการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีคุณสมบัติทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี สาขาวิชาเอก ปฐมวัย หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง (จิตวิทยา แพทย์ พยาบาล สาธารณสุข)
2. มีความเข้าใจในนโยบายและสถานการณ์ปัจจุบันด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย และนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
3. จัดสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และบริหารจัดการความปลอดภัยของพื้นที่ เล่น/สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร
4. การส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการคัดกรองเด็ก เพื่อช่วยเหลือเด็กต่างด้าวที่มีโรคติดต่อ
5. จัดทำโครงสร้าง คุณสมบัติและอัตรากำลังบุคลากรอย่างเหมาะสมเพียงพอต่อจำนวนเด็ก
6. การบรรจุ แต่งตั้งครู/ผู้ดูแลเด็ก ควรพิจารณาผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสาขาวิชาเอกปฐมวัย
7. การนำร่องการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาในช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างวัย 2 – 6 ปี

➤ หน่วยงานปฏิบัติ (Operator)

1. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างวัย 2 – 6 ปี
2. ครู/ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรมีวุฒิการศึกษาสาขาวิชาเอกปฐมวัย หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง (จิตวิทยา แพทย์ พยาบาล สาธารณสุข) และได้รับใบประกอบวิชาชีพ

3. ครู/ผู้ดูแลเด็ก และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในศาสตร์การดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทุกปี
4. ครู/ผู้ดูแลเด็ก ต้องสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ผ่านการเล่นอย่างอิสระ
5. สร้างระบบการคัดกรองเด็กต่างด้าวเพื่อป้องกันโรคติดต่อ

3. การติดตามการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

สรุปผลการติดตาม และรายงานความก้าวหน้าผลการขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติสู่การปฏิบัติต่อคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมติคณะรัฐมนตรี ปีละ 1 ครั้ง โดยปี พ.ศ. 2563 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะติดตามผลการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบเพื่อรับทราบปัญหาและอุปสรรค อันจะเป็นข้อมูลนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางแก้ไข เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดบริการและความต่อเนื่องของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 26 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. หน้า 5-16.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

ความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา : บริบทเชิงพื้นที่¹

ดวงดาว ศิลาอาศน์

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา

คความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทย และมีความเชื่อมโยงหรือเป็นสาเหตุของอีกหลากหลายปัญหาของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งในสังคม ปัญหาทางการเมือง การกระทำผิดกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ จนกลายเป็นวังวนระหว่างปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาเชิงโครงสร้าง และปัญหาเชิงสถาบันอื่น ๆ ของไทย จากรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เรื่องความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย : แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบายชี้ให้เห็นแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ ซึ่งมีมิติหนึ่งที่สำคัญคือ “การศึกษา” เป็นนโยบายที่มีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำมากที่สุด โดยเฉพาะระหว่างคนจนและคนชั้นกลางที่ควรสร้างความเจริญด้วยการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ และให้เป็นไปอย่างทั่วถึงเพื่อเป็นรากฐานของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 45 ระบุว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...” รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายหนึ่งในการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ซึ่งรวมทั้งในมิติด้านการศึกษาด้วย แสดงให้เห็นความพยายามของภาครัฐ ที่ต้องการสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยได้มีการจัดสรรงบประมาณในลักษณะของ “เงินอุดหนุนรายหัว” ไปยังโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งประเภทสามัญและอาชีวศึกษาทุกแห่ง ผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ (1) โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับ 5 รายการหลัก ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไปสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (2) ค่าอาหารกลางวันในโรงเรียน และ (3) อาหารเสริม (นม) ในโรงเรียน แต่เมื่อพิจารณาในสภาพความเป็นจริงต้องยอมรับว่า ยังคงมี**ความเหลื่อมล้ำปรากฏให้เห็นในการจัดการศึกษาของไทย** ซึ่งจากข้อมูลที่สรุปโดยคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา พบว่า กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษา (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562) มีดังนี้

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียนและลักษณะพื้นที่ของสถานศึกษา (2562)

● เด็กเล็ก อายุตั้งแต่แรกเกิด – 2 ขวบ ที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ 40 ของประเทศ ประมาณ 770,000 คน

● เด็กก่อนวัยเรียนที่ยังไม่ได้รับโอกาสการดูแลที่ดีและโอกาสทางการศึกษา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐดำเนินการจัดการศึกษาภาคบังคับให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งกล่าวข้างต้น จำนวนประมาณ 230,000 คน และเด็กวัยเรียนที่ยังอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ แต่อยู่นอกระบบการศึกษาอีกจำนวนประมาณ 200,000 คน

● เด็กจากครอบครัวยากจน ระยะก่อนวัยเรียนในโรงเรียนอนุบาล จำนวนประมาณ 610,000 คน นักเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับทุกสังกัด จำนวนประมาณ 1.8 ล้านคน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายหรือปวช. จำนวนประมาณ 360,000 คน

● เยาวชนอายุ 15 – 17 ปี ที่ไม่สามารถศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./กศน. หลังสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ เนื่องจากความยากจน ประมาณ 240,000 คน

● ครูในพื้นที่ห่างไกลและครูผู้ดูแลเด็กเยาวชน 4 รายการดังกล่าวข้างต้น

● เยาวชนอายุ 18 – 25 ปี ที่ไม่ศึกษาต่อระดับปวช./อุดมศึกษา/กศน. หลังสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากความยากจน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีเด็กอีกจำนวนมาก ที่ขาดโอกาสในการได้รับการศึกษา ซึ่งเมื่อพิจารณางบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการจัดการศึกษาแต่ละปีสูงถึงประมาณ 500,000 ล้านบาท คิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาประเทศในแต่ละปี งบประมาณจำนวนมากดังกล่าว จึงมักถูกสังคมตั้งคำถามว่า “ภาครัฐได้ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า และเป็นธรรมต่อทุกคนหรือไม่ ?” ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีความพยายามศึกษาข้อมูลและกำหนดแนวทางการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความเท่าเทียมและความเสมอภาคเพื่อมุ่งหวังให้ช่วยลดสภาพความเหลื่อมล้ำที่พบได้ในปัจจุบัน

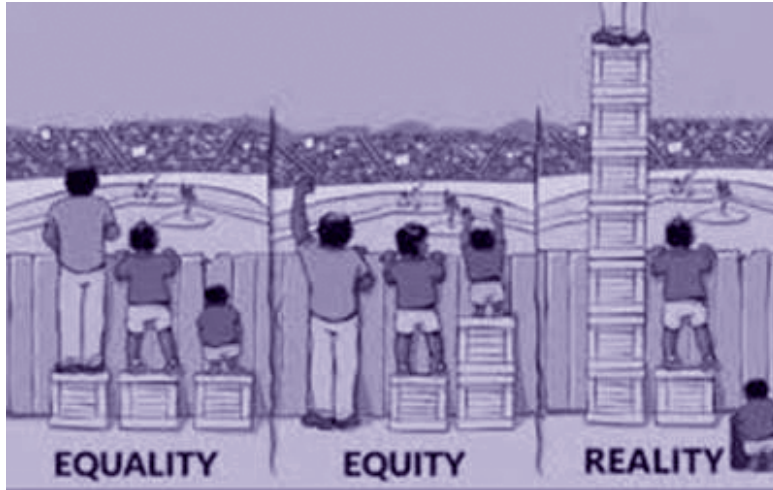
คำว่า “ความเท่าเทียม (Equality)” “ความเสมอภาค (Equity)” เป็นการสร้างความเป็นธรรม (Fairness) จากการจัดสรรงบประมาณหรือให้ความช่วยเหลือ โดยคำนึงถึงบริบทความจำเป็นของผู้เรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งมีหลักการสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562 และ Hasa, 2016) ดังนี้

● **ความเท่าเทียม** ซึ่งอาจเรียกว่า “ความเสมอภาคในแนวนอน (Horizontal Equity)” เป็นการสร้างความเป็นธรรม โดยการสนับสนุนให้ทุกคนได้รับทรัพยากรในปริมาณเท่ากันหรือแบบเดียวกัน ผู้เรียนหรือโรงเรียนที่มีบริบทเหมือนกันไม่ว่าเพศ เชื้อชาติ สัญชาติใด ๆ ได้รับการปฏิบัติหรือสนับสนุนจากรัฐแบบทั่วไปตามความจำเป็นพื้นฐานในแบบเดียวกัน/เท่ากัน

● **ความเสมอภาค** ซึ่งอาจเรียกว่า “ความเสมอภาคในแนวตั้ง (Vertical Equity)” เป็นการสร้างความเป็นธรรม โดยการสนับสนุนทรัพยากรตามความต้องการจำเป็น (Need) ของแต่ละบุคคลและกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ผู้เรียน/โรงเรียนที่มีความจำเป็นต่างกันควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณแบบเจาะจงหรือมีเงื่อนไข

ดังภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าเด็กตัวเล็กที่สุดเปรียบเสมือนโรงเรียนยากลำบากที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุกกันดารที่ย่อมต้องการได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษเพิ่มเติมเพื่อให้ได้รับโอกาสในการจัดการศึกษาที่ทัดเทียม/เทียบเคียงกับโรงเรียนปกติทั่วไป รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าใน**สภาพความเป็นจริง (Reality)** การกระจายทรัพยากรที่ไม่คำนึงถึงความต้องการที่ต่างกันทำให้เกิดช่องว่าง (Gap) ระหว่างผู้เรียน/โรงเรียนมากยิ่งขึ้น โดยผู้เรียน/โรงเรียนที่พร้อมกลับได้รับการสนับสนุนอย่างเกินความจำเป็น ส่วนผู้เรียนที่ขาดความพร้อมกลับยิ่งห่างไกลทั้งจากคำว่าเท่าเทียมและเสมอภาคไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ผู้เรียน/โรงเรียนที่มีลักษณะและความต้องการจำเป็นที่ต่างกันควรได้รับการสนับสนุนที่ต่างกัน เพื่อให้ได้รับ “ความเป็นธรรม”

ภาพที่ 1 แสดงการสนับสนุนตามหลัก “ความเท่าเทียม” “ความเสมอภาค” และ “สภาพความเป็นจริง”

ภาพจาก : <https://www.powerhousemt.org/discussion-equity-equality/>

นอกจากนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากการสนับสนุนที่เท่าเทียมในจำนวนที่เท่ากัน/เหมือนกัน อาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้รับการสนับสนุนเสมอไป ดังในภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่าหากให้จักรยานที่เหมือนกันกับทุก ๆ คน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างหรือความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้รับบางคนไม่ได้รับประโยชน์จากจักรยานที่ได้รับอย่างเต็มศักยภาพ ในทำนองเดียวกันหากจัดสรรงบประมาณในจำนวนที่เท่ากันในทุกโรงเรียน ทุกพื้นที่ บางโรงเรียนอาจมากเกินไปจนจำเป็น หรือไม่ได้ใช้ประโยชน์

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบประโยชน์ที่ผู้ที่มีความต้องการต่างกันได้รับการสนับสนุนที่เท่ากัน/ต่างกัน

ภาพจาก : https://hiponline.org/wp-content/uploads/2018/11/HIP-Taking-a-Pulse_web.pdf

จากความเป็นจริงดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลที่ต้องมีการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเป็นรายกรณี เพื่อสนับสนุนเพิ่มเติม/ตามความจำเป็น ให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการได้ทัดเทียม/เทียบเคียงกับโรงเรียนปกติทั่วไปหรือเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ควรจะเป็น ซึ่งโรงเรียนที่มีความยากลำบากจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) โรงเรียนที่มีความยากลำบากจากที่ตั้ง/สภาพภูมิศาสตร์ของโรงเรียน อาทิ โรงเรียนที่มีความยากลำบากในการเดินทาง หรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล

2) โรงเรียนที่มีความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอน จากความพร้อมในปัจจุบันพื้นฐาน (น้ำ , ไฟฟ้า) การจัดหาวัสดุ/อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และบุคลากรเฉพาะ รวมทั้งโรงเรียนที่มีผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ด้อยโอกาส และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ต้องการได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเพิ่มเติม

ตัวอย่างการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโรงเรียนที่มีความยากลำบากจากที่ตั้ง/สภาพภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

● **กระทรวงศึกษาธิการ** โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้จัดทำคู่มือการคัดเลือกโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2562 เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดกรองโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนสังกัด สพฐ. ที่ผ่านเกณฑ์การคัดกรอง จะได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนผ่านโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและโรงเรียนพื้นที่เกาะเป็นรายปี ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินเพื่อขอกำหนดเป็นโรงเรียนพื้นที่ชายแดน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) สรุปได้ดังนี้

1) สภาพภูมิศาสตร์ คือ โรงเรียนในสังกัด สพฐ. ที่มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง หรือโรงเรียนตั้งอยู่ในหุบเขาระหว่างภูเขา หรือโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่พิเศษตามประกาศกระทรวงการคลัง

2) สภาพการคมนาคม คือ ลักษณะเส้นทางคมนาคมที่ไกลที่สุดจากโรงเรียนถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วยกรณี 1) ระยะทางที่ต้องเดินด้วยเท้าไม่น้อยกว่า 30 วันในปี 2) ระยะทางที่เป็นถนนลาลอง และ 3) ระยะทางที่เป็นถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีต

3) ลักษณะการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะ

4) ระบบไฟฟ้า

5) จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียน ที่ไม่ใช่ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร

6) ความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ของนักเรียน (ชาวเขา หรือชนกลุ่มน้อย)

7) ชุมชนที่ตั้งโรงเรียนเป็นชุมชนมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ (ชาวเขา หรือชนกลุ่มน้อย)

8) จำนวนโรงเรียนสาขา/ห้องเรียนสาขา

9) จำนวนนักเรียนพักนอน

● **กระทรวงการคลัง** ได้กำหนดเกณฑ์ในการขอกำหนดเป็นสำนักงานในพื้นที่พิเศษ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัด สพฐ. และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) จะได้รับการสนับสนุนเงินสวัสดิการสำหรับการปฏิบัติงานประจำสำนักงานในพื้นที่พิเศษ จำนวน 2,000 บาท/คน/เดือน โดยเกณฑ์ที่โรงเรียนจะขอกำหนดเป็นสำนักงานในพื้นที่พิเศษได้ (กระทรวงการคลัง, 2553) มีดังนี้

1) ลักษณะที่ตั้งสำนักงาน

- สำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ ต่ำกว่าเกณฑ์ความสูงที่คณะกรรมการพิจารณากำหนดสำนักงานที่ตั้งอยู่บนพื้นที่พิเศษกำหนดในแต่ละจังหวัด

- สำนักงานตั้งอยู่บนภูเขา สูงตั้งแต่เกณฑ์ความสูงที่คณะกรรมการฯ กำหนดในแต่ละจังหวัด

- สำนักงานตั้งอยู่บนเกาะ บนพื้นที่ที่มีน้ำล้อมรอบโดยตลอด พื้นที่มีลักษณะตัดขาดตลอดปี และต้องเดินทางสัญจรโดยทางเรือหรือทางอากาศเท่านั้น ไม่สามารถสัญจรโดยทางถนนได้ กรณีมีสะพานที่ รถสัญจรได้เชื่อมกับแผ่นดิน หรือมีแพขนานยนต์ เรือเฟอร์รี่ หรือพาหนะอื่นใดที่สามารถนำรถยนต์ข้ามไปที่เกาะได้ ไม่ถือว่าเป็นสำนักงานตั้งอยู่บนเกาะ

- สำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่ราบบริเวณภูเขา มีลักษณะการเดินทางยากลำบากเช่นเดียวกับสำนักงานที่ตั้งอยู่บนภูเขา

2) ประเด็นที่พิจารณากำหนดเป็นสำนักงานในพื้นที่พิเศษ

- ความยากลำบากของการคมนาคม
- ความขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ
- ความเสี่ยงภัย
- ความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บ

นอกจากนี้ ปัจจุบันผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ยากลำบากยังได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย อาทิ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้ดำเนินการร่วมกับ ครูสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ประมาณ 2,000 คน จาก 218 โรงเรียน ในการลงพื้นที่ค้นหา และคัดกรองนักเรียนที่มีความยากลำบากซึ่งอยู่ในพื้นที่ตามแนบตะเข็บชายแดนทั้งหมด และกรอกข้อมูลลงในระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาของ กสศ.

โครงการรูปแบบการจัดการศึกษากลุ่มโรงเรียนบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร “อ่าวขางโมเดล” ที่รวมกลุ่มโรงเรียนบนดอยอ่าวขาง 5 โรงเรียน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนชนเผ่า บนดอยอ่าวขาง ให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต และสมรรถนะพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีพในยุคดิจิทัล เป็นโรงเรียนทางเลือกสู่สัมมาชีพตามศาสตร์พระราชา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามดำเนินงานแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความยากลำบากของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แต่โรงเรียนที่ยากลำบากยังคงมีปรากฏ เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ อาทิ ข้อมูลในการคัดกรองความยากลำบาก หลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดสรรงบประมาณ จึงจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาระบบการคัดกรอง และแนวทางการจัดสรร/สนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาที่เหมาะสมต่อไป ทั้งการจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Need) และความจำเป็นเพิ่มเติม (Top Up) เพื่อให้โรงเรียนยากลำบากสามารถจัดการศึกษาได้เท่าเทียม/ใกล้เคียงกับโรงเรียนปกติทั่วไปต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการคลัง. (2553). *เอกสารประกอบการกรอกข้อมูลข้อกำหนดเป็นสำนักงานในพื้นที่พิเศษ*. กรุงเทพฯ:

กระทรวงการคลัง.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2559). *โครงการวิจัยค่าใช้จ่ายรายหัวการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2560). *การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). *รายงานการวิจัย ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย : แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *คู่มือการคัดเลือกโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนางบประมาณด้านการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2562). *รายงานพันธกิจของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ:

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Hasa. (2016). *Difference Between Equity and Equality*. Retrieved from

<http://pediaa.com/difference-between-equity-and-equality/>, February 7, 2020.

การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

บทคัดย่อ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งแปลกใหม่ และการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่พร้อมจะเข้ามาท้าทายผู้คนในยุคนี้อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และค่านิยม การเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วจะเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามสำหรับคนในยุคปัจจุบัน ดังนั้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการเตรียมหรือพัฒนาคนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์และบริบทในปัจจุบัน เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาคนเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาด้วยวิธีการใหม่หรือการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่ท้าทายการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน สารสำคัญของบทความนี้ มุ่งนำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นโยบายที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นแนวทางการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของภาครัฐ ตลอดจนเสนอแนะประเด็นปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญและเร่งด่วน จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ หลักสูตร ครู และสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ตอบสนองและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

บทนำ

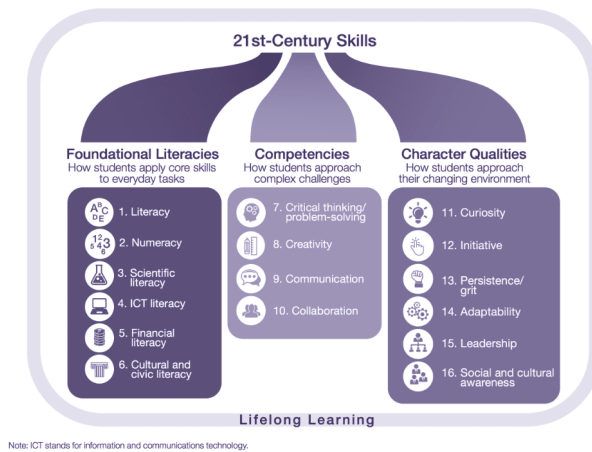
ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กระแสโลกส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมหลากหลายด้านอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งเราไม่อาจคาดเดาได้เลยว่าในอนาคตอันใกล้ สิ่งรอบตัวเราจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวไปอย่างรวดเร็ว ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เริ่มเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นจนส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันไปจนถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม หลายอาชีพถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี อาชีพบางอาชีพที่เคยถูกมองว่ามั่นคงและเป็นที่ใฝ่ฝันของเด็ก ๆ และคนหนุ่มสาว กลับถูกทดแทนด้วย AI จนแทบไม่เหลือที่ว่างให้แก่แรงงานมนุษย์อีกต่อไป สำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ได้นำเสนอผลการศึกษาของสถาบันระหว่างประเทศแมคเคนซี ซึ่งได้ศึกษาผลกระทบของหุ่นยนต์และคอมพิวเตอร์ที่เข้ามามีบทบาททำงานแทนมนุษย์ โดยผลสำรวจชี้ว่าภายในปี ค.ศ. 2030 จะมีคนตกงานทั่วโลก 800 ล้านตำแหน่งจากการถูกหุ่นยนต์เข้ามาทดแทน คิดเป็นสัดส่วนมากถึง 1 ใน 5 ของตลาดแรงงานโลกซึ่งสะท้อนจำนวนของผู้คนที่อาจตกงานเพิ่มมากขึ้นอย่างมหาศาล

สถานการณ์ภายในประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบจาก AI ไม่น้อย โดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ให้ข้อมูลว่าแม้ว่า AI จะช่วยให้ GDP ของประเทศพัฒนาแล้วขยายตัวเพิ่มขึ้น 1.7 เท่าในปี 2578 และจะช่วยเพิ่ม Labor productivity ของโลกได้ประมาณ 30 - 40% แต่ก็ส่งผลให้แรงงานของไทย ร้อยละ 44 ของกำลังแรงงานรวมมีความเสี่ยงสูงที่จะตกงานโดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน รวมทั้ง ยังส่งผลให้แรงงานทักษะต่ำใน ASEAN ประมาณ 100 ล้านคนมีความเสี่ยงจะตกงานในอีก 20 ปีข้างหน้าด้วย

เราจะจัดการกับสภาวะการณ์นี้อย่างไร จะสร้างคนอย่างไรให้มีทักษะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทำอย่างไรเราจะก้าวข้ามผ่านภัยคุกคามความเปลี่ยนแปลงและเพิ่มโอกาสให้เป็นความสามารถในการแข่งขันได้ การศึกษาที่เป็นเครื่องมือในการสร้างและพัฒนาคนนั้น ต้องถูกแปลงโฉมโดยการปฏิรูปขนาดใหญ่ การจัดการศึกษาในรูปแบบเดิมอาจไม่เพียงพอและไม่สามารถเตรียมคนให้พร้อมรับอนาคต เพราะถ้ายังคงย่ำอยู่กับที่ ประเทศอาจเข้าสู่ภาวะวิกฤตจนถึงขั้นล้มเหลวได้

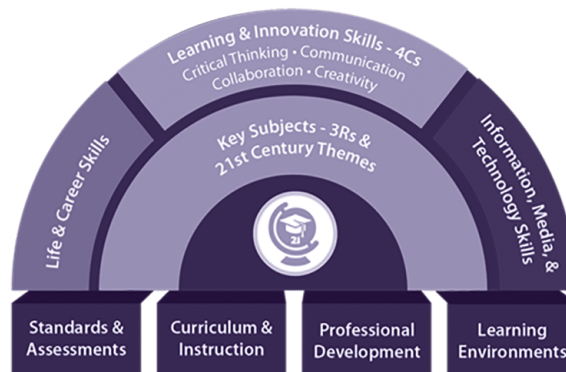
เนื้อหา

หน่วยงานหลายภาคส่วนทั่วโลกได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดย World Economic Forum (WEF) ได้จำแนกทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 ไว้ 16 ทักษะ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงาน 2) ทักษะที่ต้องนำมาใช้เพื่อจัดการกับปัญหาหรือความท้าทาย และ 3) ทักษะที่ต้องใช้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อม

ภาพจาก : <https://medium.com>

นอกจากนี้ ภาควิชาพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skill) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของผู้นำทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและบริษัทชั้นนำของโลก อาทิ ไมโครซอฟท์, แอปเปิล, เดล (Dell), ไทม์วอร์เนอร์ (Time Warner) ฯลฯ ได้เสนอกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 4 ด้าน เพื่อให้คนใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยมากที่สุด ได้แก่ 1) ทักษะวิชาแกน 2) ทักษะชีวิตและการทำงาน 3) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และ 4) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

ภาพจาก : <https://www.battelleforkids.org>

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาวการณ์เช่นนี้ โดยมุ่งพัฒนาคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากคนคือทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศเดินหน้าต่อไปได้ โดยได้กำหนดให้ประเด็นการพัฒนาคนไทยให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนที่ 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และแผนที่ 12 การพัฒนาการเรียนรู้ ล้วนแล้วแต่กำหนดเป้าหมายให้คนไทยมีทักษะที่จำเป็นของโลกศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดทิศทางการศึกษาของประเทศ ยังได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” และได้กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียนโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ การพัฒนาคนเพื่อให้มีทักษะที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นั้น จำเป็นต้องส่งเสริม ปลูกฝัง เพื่อให้คนมีแนวความคิด ทักษะ และความรู้ที่พร้อมจะเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้ การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องสำคัญในการพัฒนาคน ดังนั้น การปรับปรุง พัฒนา และปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้กำหนดให้ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาซึ่งครอบคลุมไปถึง การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยได้ระบุให้มีการปฏิรูป การศึกษาไว้ในกฎหมายและนโยบายระดับประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็น กฎหมายแม่บทของประเทศ ได้กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยให้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด และปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุ เป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้มีแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนแม่บทในการปฏิรูปประเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาฯ ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยแผนฉบับนี้ได้กำหนดแผนงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาไว้จำนวน 7 เรื่อง 29 ประเด็น และกำหนดให้การปฏิรูป การจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นหนึ่งใน 7 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยประเด็น ปฏิรูปจำนวน 8 ประเด็น ดังนี้

ทำอย่างไรจึงสามารถเพิ่มพูนทักษะให้แก่ผู้เรียนในยุคปัจจุบัน เพื่อให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปฏิรูปการเรียนการสอนให้ครอบคลุมในทุกมิติทุกด้าน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เห็นควรเร่งดำเนินการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. การปฏิรูปหลักสูตร หลักสูตรเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ ดังนั้น การจะพัฒนาผู้เรียนไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับกรอบการกำหนดหลักสูตร ปัจจุบันสังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความหลากหลายของความสามารถของบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็น คนจำเป็นต้องมีทักษะที่เน้นความสามารถและสมรรถนะ ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องเน้นสมรรถนะในการดำรงชีวิต และทักษะในการทำงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้กำหนดประเด็นย่อยสำหรับการปฏิรูป โดยกำหนดให้มีการปรับหลักสูตรพร้อมกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency – based Curriculum) ที่เน้นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยได้วางเป้าหมายไว้ว่า การจัดการศึกษาทุกระดับใช้หลักสูตรที่เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ และแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดเป้าหมายระยะเร่งด่วนให้มีกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ซึ่งที่ผ่านมาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยการสนับสนุนของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการศึกษาพบว่า กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 10 สมรรถนะหลัก ได้แก่ 1) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (Thai Language for Communication) 2) คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Mathematics in Everyday Life) 3) การสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry and Scientific Mind) 4) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication) 5) ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน (Life Skills and Personal Growth) 6) ทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ (Career Skills and Entrepreneurship) 7) ทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม (Higher-order Thinking Skills and Innovation) 8) การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล (Media, Information and Digital Literacy) 9) การทำงานแบบรวมพลัง เป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) 10) พลเมืองตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล (Active Citizen with Global Mindedness) ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการยกร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนให้เหมาะสมกับแต่ละระดับและแต่ละช่วงวัย โดยจะมีการทดลองนำร่องในโรงเรียนที่พร้อมในปีการศึกษา 2564 และใช้กับทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2565

นอกจากการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะแล้ว ต้องปรับหลักสูตรให้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ ที่ผ่านมาระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน Coding เนื่องจากการเรียนการสอน Coding จะทำให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนอย่างเป็นระบบ รู้จักคิดเป็นตรรกะ และรู้ลำดับการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช ได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมการเรียนการสอน Coding ในทุกระดับชั้นการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21

2. การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนของครู ครูนับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูต้องพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเองและรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ ครูต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศ สร้างสภาพแวดล้อม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างสนุกและสนใจใฝ่เรียนรู้ โดยเฉพาะในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ที่ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้สื่อสูงขึ้น ครูต้องแสดงบทบาทเป็นโค้ชที่จะคอยให้คำแนะนำ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ ในเรื่องการเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” เป็นครูยุคใหม่

นอกจากนี้ แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้ระบุเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูไว้ในประเด็นปฏิรูปที่ 7 การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล โดยได้ระบุเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถปรับบทบาทให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) โดยเน้นให้ผู้เรียนมีวิวิธความรู้ในโลกแห่งความรู้อันมากมายมหาศาลให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลในศตวรรษที่ 21

3. การปฏิรูปสื่อการเรียนการสอน ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีนี้ เป็นยุคที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น การเรียนการสอนในยุคสมัยใหม่ ต้องนำโอกาสนี้มาใช้ประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น การนำดิจิทัลแพลตฟอร์มเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่าจับตามอง เพราะนอกจากจะช่วยให้มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งจะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้แล้ว ยังช่วยส่งต่อความรู้และการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันมีรูปแบบการเรียนรู้ทางออนไลน์จำนวนมากให้เราเลือกสรร อาทิ YouTube, Google, Thai MOOC เป็นต้น

ปัจจุบัน พบว่าการนำดิจิทัลแพลตฟอร์มเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนยังมีเนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกหลักสูตร ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความไม่พร้อมของเทคโนโลยี สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนทักษะและความสามารถของครูผู้สอน อย่างไรก็ตามฝ่ายนโยบายด้านการศึกษา ก็ได้คำนึงเรื่องนี้ในประเด็นดังกล่าว โดยได้ระบุให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัลไว้เป็นหนึ่งในเรื่องสำคัญของแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และได้กำหนดเป้าหมายรวมไว้ว่า เพื่อพัฒนาระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้แห่งชาติในการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษา สร้างคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้ก้าวกระโดดทันกับพัฒนาการในโลก ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกำหนดให้มีกิจกรรมขยายเครือข่ายแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลโดยการสร้างความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (PPP) ซึ่งมีเป้าหมายกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียน ครู และคนทุกช่วงวัยเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ และการสื่อสาร จัดการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆ ที่มีคุณภาพสูง ผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม ทั้งนี้ได้กำหนดหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรุป

ยุคสมัยและบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมจึงอาจไม่เพียงพออีกต่อไป ดังนั้น ภาคการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมและมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจากการปฏิรูปหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนจำนวน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) หลักสูตร โดยต้องปรับหลักสูตรให้เป็น**หลักสูตรฐานสมรรถนะ**ที่เน้นทักษะในการดำรงชีวิตและทักษะในการทำงานมากยิ่งขึ้น รวมถึงหลักสูตรต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) ครู ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องยกเลิกจากการเรียนการสอนที่เป็นผู้ให้มาเป็นผู้สร้างบรรยากาศ สร้างสภาพแวดล้อม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยที่ครูเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำหรือ

เรียกว่า “**ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้**” 3) สื่อการเรียนการสอน เนื่องจากหนังสือ วิดีโอ ไฟล์ข้อมูล กลายเป็นสื่อในยุคเก่าไปแล้ว ในยุคที่ผู้คนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดายนี้ การประยุกต์ใช้**ดิจิทัลแพลตฟอร์ม**สำหรับการเรียนรู้ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ทุกที่ทุกเวลารวมถึงยังเป็นการช่วยส่งต่อข้อมูลความรู้ไปยังผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกล อันจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาประเทศนอกจาก 3 ประเด็นหลักข้างต้น ยังมีประเด็นท้าทายอื่นๆ ในการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน เช่น การปฏิรูปอาชีวศึกษาโดยส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบทวิภาคีเต็มรูปแบบในสถาบันอาชีวศึกษาทุกแห่ง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถตอบสนองและตรงต่อความต้องการของตลาดแรงงาน การปฏิรูปอุดมศึกษาโดยสนับสนุนให้ทุกมหาวิทยาลัยใช้ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) ที่เน้นสมรรถนะและความสามารถ และเชื่อมโยงการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนตามประเด็นท้าทายดังกล่าวมานี้ จะเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศให้สามารถเติมเต็มศักยภาพผู้เรียน เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าส่งผลต่อผลิตภาพของประเทศที่มากขึ้นในทุกด้าน อันจะเป็นการยกระดับขีดความสามารถของประเทศให้สูงขึ้น สามารถก้าวข้ามผ่านกับดักรัฐบาลได้ปานกลาง เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ของประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ทีมเศรษฐกิจ. (2562, 14 มกราคม). *อนาคตแรงงานไทย...เมื่อจักรกล AI รุกคืบ!*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/business/market-business/1468566>
- เทวฤทธิ์ มณีฉาย. (2561, 6 สิงหาคม). *หุ่นยนต์ vs แรงงาน ความก้าวหน้าอันน่าหวาดหวั่น?*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/08/78147>
- พลวุฒิ สงสุภ. (2562). *อบรมครูนำร่องสอนภาษาโค้ดดิ้ง 200 กว่าโรงเรียน คุณหญิงกัลยาตั้งเป้าหมายให้ครบทุกแห่งภายในปีหน้า*. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/kalaya-sophonpanich-coding-study/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Jenny Soffel. (2016). *What are the 21st-century skills every student needs?*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2016/03/21st-century-skills-future-jobs-students/>

การขับเคลื่อนแนวคิด การปรับปรุงโครงสร้าง ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อพัฒนาระบบบริหารของหน่วยงานทางการศึกษา และเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ตามประเด็นของแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา

บทคัดย่อ

การปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาให้ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ต้องมีการปรับปรุงระบบบริหารของหน่วยงานทางการศึกษาและโครงสร้างทางการศึกษาทั้งระบบ โดยเฉพาะการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการที่ถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องสอดคล้องกับแนวทางการปรับปรุงหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ และยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยบทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดของแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวคิดคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (แนวคิดคณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา) และแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการศึกษาตามประเด็นของแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ในเรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 6 การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนต่อไป

บทนำ

คุณภาพการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาขีดความสามารถของคนไทยในการแข่งขันในเวทีระดับโลก ซึ่งปัจจุบันพบว่ามิบริบทที่มากกระทบทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งส่งผลกระทบให้การบริหารและการจัดการศึกษาจะต้องเร่งปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญ เช่นดังคำปรารภของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตอนหนึ่งความว่า “เหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มีผู้นำพาหรือไม่นับถือยำเกรงกฎเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ทุจริตฉ้อฉลหรือบิดเบือนอำนาจ หรือขาดความตระหนักสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชน จนทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผล ซึ่งจำต้องป้องกันและแก้ไขด้วยการปฏิรูปการศึกษาและการบังคับใช้ กฎหมาย และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรม”

ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 65 จึงได้กำหนดให้รัฐจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นฉบับแรกของประเทศไทย มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมียุทธศาสตร์ชาติที่เป็นหลักการการจัดโครงสร้างส่วนราชการโดยรวมและที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษาธิการ คือ

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ วางหลักการการจัดโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐไว้ว่า ควรปรับปรุงหน่วยภาครัฐให้มีขนาดเล็กลง เหมาะสมกับภารกิจ มีความทันสมัย (ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัล) และสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และได้มาตรฐานสากล

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ข้อ 4.3 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีหลักการว่า การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภท จัดโครงสร้างการจัดการการศึกษาเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์และให้เอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคทั่วถึง และใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคณะรัฐมนตรีได้ข้อสั่งอำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา และมาตรา 261 แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (มติ ค.ร.ม. 30 พฤษภาคม 2560) และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นฝ่ายเลขานุการ ซึ่งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้ดำเนินการจัดทำ**แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา** โดยกำหนดประเด็นการปฏิรูปออกเป็น 7 เรื่อง ได้แก่

1) การปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2) การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน

3) การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

4) การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์

5) การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

6) การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

7) การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล

โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการปรากฏอยู่ในเรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 6 **การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน**นั้นแบ่งย่อยออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่

1) สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษา

2) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

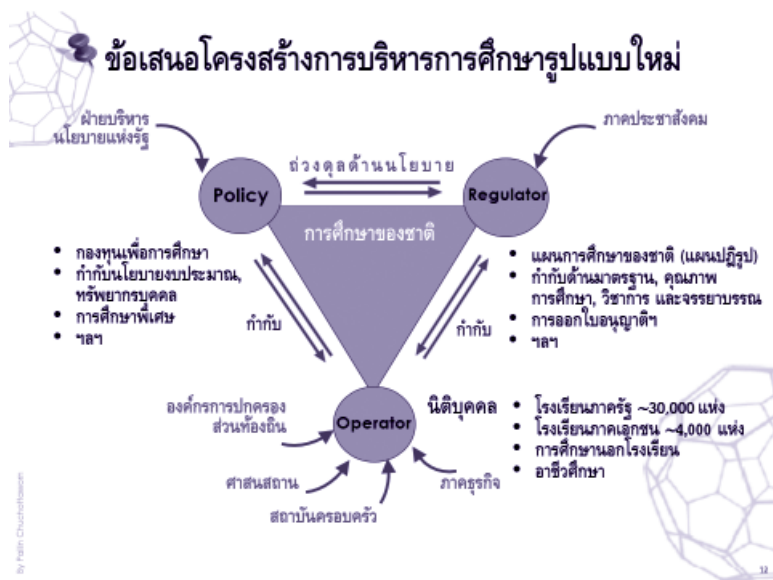
3) การปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ

ซึ่งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษามอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (เจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นฝ่ายเลขานุการ) รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล และจัดทำข้อเสนอแนวทาง หลักเกณฑ์ และวิธีการปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มาเสนอที่ประชุมคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีแนวคิดการปรับปรุงโครงสร้างการศึกษาที่ไม่จำกัดเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ แต่ครอบคลุมทั้งระบบการศึกษา ทุกหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นที่มาของชื่อคณะอนุกรรมการ “การปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา” คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ จึงมีแนวคิดการปฏิรูประบบการศึกษาใหม่ ดังนี้

แนวคิดที่หนึ่ง แนวคิดและหลักการของการออกแบบโครงสร้างการดำเนินงานและการให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระนั้น คณะอนุกรรมการโครงสร้างในชุดแรกและกรรมการอิสระส่วนใหญ่เห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ มีการแบ่งแยกอำนาจในการบริหารจัดการที่แยกจากกันระหว่างหน่วยที่กำหนดนโยบาย **Policy** หน่วยที่กำกับดูแล **Regulator** หน่วยที่ทำหน้าที่สนับสนุน **Supporter** เพื่อให้หน่วยงานสถานศึกษา **Operator** ได้ทำงานด้านการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่และมีความเป็นอิสระอย่างชัดเจน ซึ่งคณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้เสนอโครงสร้างการบริหารในรูปแบบเหลี่ยมหัวกลับเพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจ แยกเป็น ผู้กำหนดนโยบาย (Policy) ผู้ดูแลประโยชน์สาธารณะ (Regulator) และผู้ปฏิบัติตามนโยบาย (Operators) ดังรูป

แนวคิดที่สอง หลังจากที่ได้คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเสนอร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่และผ่านการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ จึงได้ออกแบบกรอบ การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการทั้งระบบ โดยแยกตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานออกเป็น 1. ฝ่ายบริหาร สูงสุด 2. ฝ่ายกำกับนโยบาย Policy 3. ฝ่ายกำกับการดำเนินงาน Regulator 4. ฝ่ายบริหารจัดการระดับภูมิภาค Operator 5. ฝ่ายสนับสนุนและบริหารจัดการภารกิจร่วม Share Service โดยวิธีการออกแบบโครงสร้างเป็นการปรับ บทบาทอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการศึกษา โดยมีหลักการที่ใช้ในการวางกรอบ ดังนี้

1. การออกแบบอำนาจหน้าที่ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์บทบาทและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการพบว่ามีความซับซ้อนกันในเชิง อำนาจหน้าที่ในหลาย ๆ หน่วยงาน จึงพยายามสร้างกฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ซึ่งได้ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา ตลอดจนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

2. การออกแบบผู้กำกับดูแลระบบ (Regulator)

3. การออกแบบหน่วยที่เป็นฝ่ายบริหารงาน หรือ ฝ่ายดำเนินงาน (Operator) ซึ่งรวมถึงลักษณะงานในเชิง สนับสนุนการดำเนินงาน (Facilitator) ด้วย

โครงสร้างที่คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ เสนอนั้นใช้หลักการ Single Command , Single Accountability โดยสายการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเพียงคนเดียว ผ่านการกลั่นกรองงานของ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจะมีคณะกรรมการนโยบายการศึกษาแห่งชาติเป็น ผู้เสนอความเห็นในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาต่างๆ และมีหน่วยงานอิสระในกำกับโดยตรงคือ System Regulator และ System Supporter ทำหน้าที่สนับสนุนในเรื่องของการบริหารจัดการระบบการศึกษาในประเด็น เฉพาะทาง เช่น การสอนและหลักสูตร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของสายงานหลัก 3 สายงาน ตามหลักการ Three lines of defense คือ 1) หน่วยกำกับ/ติดตาม/ประเมินผล (Regulator) 2) หน่วยสนับสนุน การบริหารจัดการ (Supporting Services) และ 3) หน่วยปฏิบัติงาน (Operator) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หน่วยกำกับ/ติดตาม/ประเมินผล (Regulator) มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำและบังคับใช้กฎระเบียบด้าน การศึกษาต่าง ๆ เพื่อกำกับ/ติดตาม/ประเมินผล หน่วยปฏิบัติการ โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น

1.1) หน่วยงานกำกับโรงเรียนทุกประเภท

1.2) หน่วยงานกำกับการบริหารงานบุคคลซึ่งมีอำนาจหน้าที่เทียบเท่าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.)

1.3) หน่วยที่กำกับกับการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ (GRC: Government Risk Compliance) ซึ่งแบ่งเป็นการกำกับดูแลหน่วยงานเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงาน และการกำกับดูแลหน่วยงานเพื่อให้ดำเนินการให้สอดคล้องกฎระเบียบต่าง ๆ

1.4) หน่วยกำกับคุณภาพ และ

1.5) หน่วยงานกำกับในส่วนภูมิภาค

2) หน่วยสนับสนุนการบริหารจัดการ (Supporting Services) หน่วยนี้คือทำหน้าที่เป็นสำนักงานของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนการบริหารจัดการการศึกษาในภาพรวม โดยมีภาระงานที่สำคัญคือ การเป็นคลังข้อมูลด้านการศึกษาเพื่อสนับสนุนการบริหารงานทั้งระบบ งานทะเบียนและวัดผล การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา อาทิ งานบริหารบุคคล งานงบประมาณรายหัว (เงินอุดหนุน) งานบัญชี งานพัสดุ และ งานอื่น ๆ

3) หน่วยปฏิบัติงาน (Operator) หน่วยนี้มีอำนาจหน้าที่และภารกิจที่สำคัญคือการสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ตามที่หน่วยกำกับ/ติดตาม/ประเมินผล กำหนด และการใช้กฎต่าง ๆ ที่หน่วยงานกำกับฯ ได้จัดทำขึ้นต่อสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังรวมถึงการเสนอต่อหน่วยกำกับฯ ให้มีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดขั้นตอนการทำงานเฉพาะในส่วนที่จำเป็น หน่วยปฏิบัติงานประกอบด้วยหน่วยบริหารจัดการต่าง ๆ ได้แก่

(1) หน่วยบริหารจัดการอาชีวศึกษา

(2) หน่วยบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) หน่วยบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(4) หน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาส่วนภูมิภาค

(5) สถานศึกษา และ

(6) สถานศึกษาอิสระ

สำหรับแนวคิดการทำให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระตามแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ความเป็นอิสระในการบริหารสถานศึกษาและการกำหนดวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบและบังคับบัญชาของครูใหญ่ โดยรับฟังความคิดเห็นของครูทั้งหมดของสถานศึกษานั้น ๆ (มาตรา 14 (1) (5))

2) การจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของสถานศึกษา (มาตรา 23)

3) กรอบของความเป็นอิสระของสถานศึกษานั้น ให้มีความเป็นอิสระทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความเป็นอิสระในการบริหารสถานศึกษา (2) ความเป็นอิสระในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (3) ความเป็นอิสระในการบริหารเงินและการใช้จ่ายเงิน (4) ความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล (มาตรา 25)

4) สถานศึกษามีอิสระในการใช้เงินได้ที่มาจาก เงินอุดหนุน เงินบริจาค ทรัพย์สินบริจาค เงินจากการจัดกิจกรรมดอกผลของเงินได้ และผลประโยชน์อื่น เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน (มาตรา 27)

5) สถานศึกษามีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของสถานศึกษา (มาตรา 28)

6) สถานศึกษามีระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ที่ใช้จากเงินได้ของสถานศึกษาขึ้นใช้เป็นการเฉพาะ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการนโยบาย (มาตรา 29)

แนวทางการขับเคลื่อนตามแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวคิดคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ) และแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

หลังจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาหมดวาระเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2562 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะฝ่ายเลขานุการจึงรับหน้าที่ดำเนินการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวคิด

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ) และแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการ ดังนี้

1) มีการจัดตั้งสำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อขับเคลื่อนแผนการปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน

2) การเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นสำนักงานคณะกรรมการนโยบายการศึกษาแห่งชาติตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. โดยเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดโครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการนโยบายการศึกษาแห่งชาติ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร การประชุมรับฟังความเห็นข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในฐานะผู้ร่างกฎหมาย การประชุมร่วมกันของกลุ่มพัฒนาระบบบริหารของแต่ละองค์กรหลัก

3) การจัดตั้งคณะกรรมการศึกษา วิเคราะห์ แนวทางการปรับปรุง แก้ไข พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 เพื่อดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ หาแนวทางการปรับปรุง แก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และแก้ไขเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวคิดคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ) และแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

4) การจัดตั้งคณะทำงานศึกษา วิเคราะห์ และวิจัย แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางทางการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แนวคิดคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างฯ) และแนวทางของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

unสรุป

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบริบทภายในและภายนอกประเทศจะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ต้องเร่งปรับการบริหารและการจัดการศึกษา รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการก็ตาม แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งคือการปรับปรุงดังกล่าวต้องเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการพัฒนาระบบบริหารของหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ยั่งยืนและสามารถแข่งขันในเวทีระดับโลกเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

คำสั่ง คสช.ที่ 19/2560 เรื่องการปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ. (2560, 3 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่ม 134 ตอนที่ 96 ง. หน้า 14-22.

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ :

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

. (กรกฎาคม 2560 – พฤษภาคม 2562). การปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.

ศาสตราจารย์กิตติคุณจรัส สุวรรณเวลา (ประธาน), *การปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ*.

เอกสารประกอบการประชุมของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

คณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. (กรกฎาคม 2560 – พฤษภาคม 2562).

การปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. ดร.ไพรินทร์ ชูโชติถาวร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ, รองศาสตราจารย์ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์ (ประธาน), *การปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ*.

เอกสารประกอบการประชุมของคณะอนุกรรมการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา,

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-80.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). *ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. (ฉบับรับฟังความคิดเห็น)*. กรุงเทพฯ.

A Combination of Local Identity and International Advancement in the 21st Century by TRENDS Model:

Wanwadee Chaichankul*
Faculty of Humanities and
Social Sciences,
Bansomdejchaopraya
Rajabhat University

A Case Study of BanSomdejchaophraya Rajabhat University

Abstract

This paper provides an outline of the TRENDS Model developed and implemented for local development at both the institution and individual level within Thailand. The history of the development of the model and examples are provided to demonstrate the importance of this model in providing the interface between international knowledge and local knowledge to achieve sustainable local development. Examples considered in the paper include professional development training of academic staff, local action research and the institutional development of BanSomdejchoapraya Rajabhat University. The key components of the model are highlighted for each of the examples. Finally, the paper outlines key success factors in implementation of the model. Factors regarding leadership, entrepreneurship, partnership, technological change and quality assurance are discussed.

Key words: Local identity, International advancement, TRENDS Model, 21st Century, Sustainable development

Introduction

In the 21st century atmosphere, however, it becomes clear that running the University is beyond the ability of any one person to administer. As demand for tertiary education grows the University is planning the expansion of its existing campuses and the creation of many new ones. Recognizing that these new circumstances required new ways of organizing the University, Presidents embarked on a course of decentralizing authority and responsibility to individual campuses and Campus Directors. Each seeks excellence in its own way but is unified by common standards for the admission of students, the appointment and promotion of faculty, the approval of academic programs, and is united in its pursuit of the common goals of educating students, discovering and

* Associate Professor, Ph.D., Senior Lecturer, English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University Bangkok, Thailand.

creating knowledge, and serving the community. The University Presidents would have the full authority to use the university resources, and the exchange of visits. Only then routine will be reduced to a minimum. Rectors of faculties would in turn share certain responsibilities similar to those of Presidents of the university. Less focus on paper work and routine will allow the administrative staff to focus more on important issues, such as the strategy of higher education, cooperation with neighboring universities, and raising the educational level of both students and teachers. This will make a difference.

Actually, the university is taking on an ever more important role in the world and has contributed to the transmission, procession, application, and creation of knowledge. Moreover, the university has been very active in the training of high - quality students, the advancement of scientific research, and the overall development of society. Thus, a leader in higher education can be counted as an engine of university development. He or she has to be a thoroughly modern university administrator, an outsider who is respectful of academic values and impatient with academic cant, passionate about excellence and equity, and could be just the right person for the right job (Tinsulanonda, 2006). In this 21st century, global trends, leaders are expected to offer the dual qualifications of leadership and management, especially, a combination of local identity and international advancement.

Rajabhat Universities: the Context for Change

Rajabhat Universities, as it is now known, were established under the name of Teachers' Training Schools. His Majesty King Bhumibol Adulyadej bestowed the name "Rajabhat Institute", and became the university in June 2004. Therefore, the thirty - eight Rajabhat Universities in eight geographical groups around Thailand feel highly honored and very proud to be the local universities under seven missions: Stable Economic Development; Inter - University Active Player; Leader in Academic - Programs; Innovative Ability with Learning Base; Entrepreneurial Society; Society of Cultural Pride with Global Sense: and Country of Decent Environment for Living.

Rajabhat Universities have identified the strategies which are necessary to make universities fully effective partners for the 21st century. This is a simple face value, but their underlying implications are so substantial that we are really talking about a transformation in our institutions.

First, institutional leaders must work to make engagement so much a priority that it becomes part of the core mission of the university which must be reflected in the full range of activities and in every field of endeavor.

Second, specific engagement plans must be developed and built into everything we do.

Third, interdisciplinary research, teaching, and learning must be encouraged as part of the engagement agenda.

Fourth, incentives must be developed to encourage faculty and student engagement.

Finally, funding streams must support these engagement activities. Partnerships, fees, and internal allocations are all possibilities in developing new partnerships with public agencies and the private sector.

As Presidents of the Rajabhat Universities', Presidents have to change as international universities have grown and prospered. It remains, however, the pivotal influence for managing and supporting one of the most distinguished and productive university systems in Rajabhat Universities in Thailand, in Asia and in the world. Now every Rajabhat University offers many programs leading to doctoral degrees, master's degrees, and bachelor's degrees in the fields of Humanities and Social Sciences, Science and Technology, Education, Management, Social Science for Development, Business Administration, and Information science, etc. These programs ensure the students have quick access to information in Thailand and around the world. The Rajabhat Universities aim to produce graduates with high professional qualifications according to the motto "World's Local University".

It could easily sound like hyperbole to say that we have entered an era of change that is unprecedented in the history of Rajabhat University. For most of our history, we were omniscient, omnipotent elders who told our customers - our students - what they needed, when they could get it, and what they would pay for it. Those days are rapidly becoming a fond and distant memory. Changes in technology, demographics, competition, and legislative expectations are all coming together to alter the way we operate.

Increasingly close partnerships with the communities, our colleges and universities offer many important opportunities for the future of higher education. The possibilities are as varied as our institutions. They hold in common the chance to make a tangible contribution to enhancing the quality of life through learning. Therefore, the work of the Rajabhat University Commission is distinctly different from any that other former years in higher education administration - or a number of very important reasons. The Commission is made up of university presidents who come from many different parts of Thailand, with very different viewpoints. They share in common some very strong opinions and a passionate willingness to express them. That passion is reflected in the work that has emerged from the Commission. Although each President is not the only person who represents the University, he or she is the only person who can speak on behalf of the entire University. Presidents are the bridge to each faculty on behalf of the academic interests of the University; students, staff and alumni on behalf of their constituencies. Presidents must see that the various members of the University huge extended family are talking to each other, working with each other, and headed in roughly the same direction. This is neither easy nor always achievable, especially in times of controversy and conflict, but it is essential.

At the same time, a competition between universities and other agencies is becoming ever more intense. The universities find themselves in a changing marketplace, adult and part - time students have been the fastest growing segment of higher education enrolments. A central theme for the Commission is that universities must be fully engaged with communities. This has everything to do with public confidence and support which we can expect to win in the years ahead.

The Significance of TRENDS Model

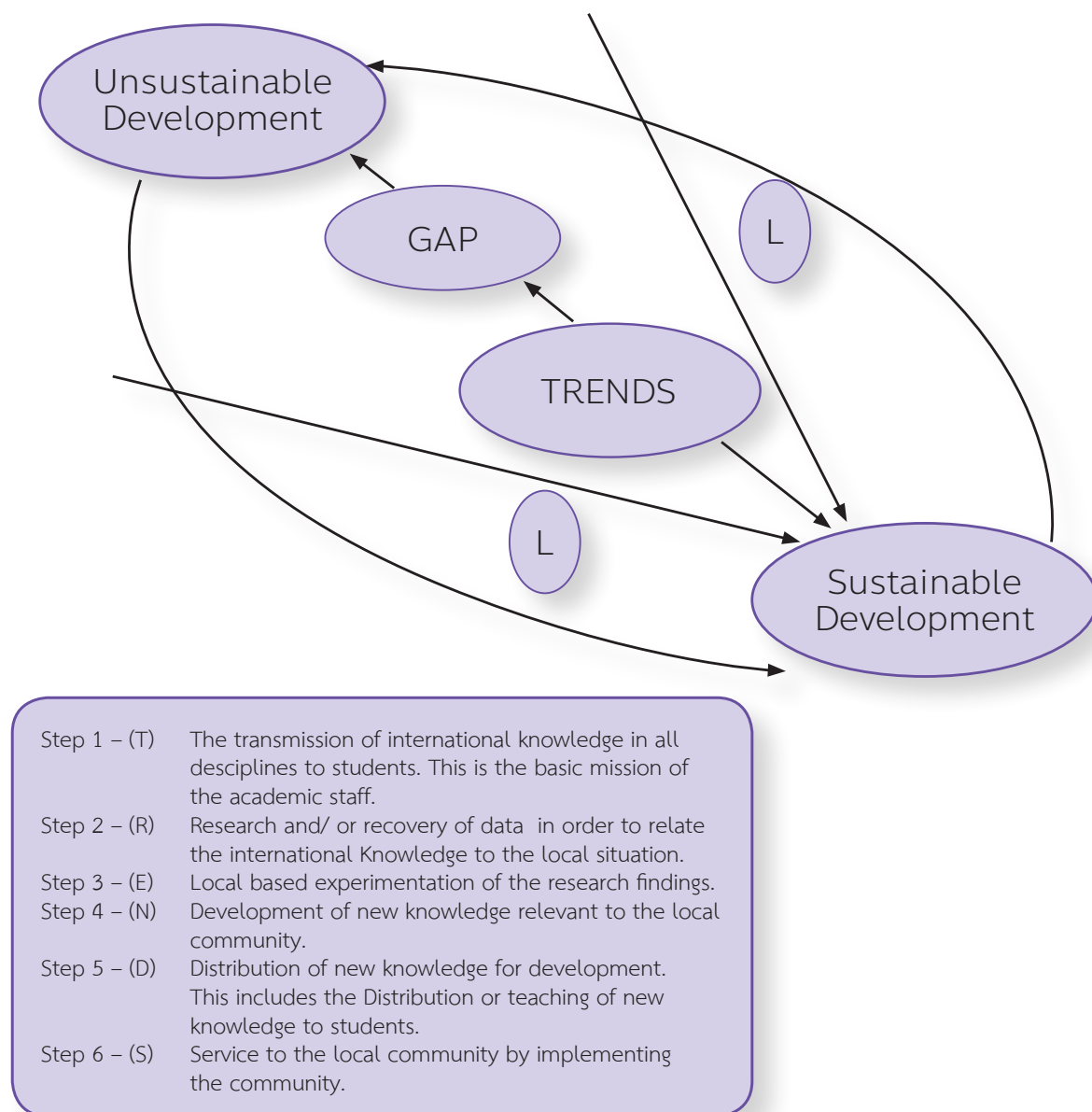

Figure 1: Academic practice for sustainable local development (Source: Wuthisen, 2006)

Step 1 - (T) The transmission of international knowledge in all disciplines to students. This is the basic mission of the academic staff.

Step 2 - (R) Research and/ or recovery of data in order to relate the international knowledge to the local situation.

Step 3 - (E) Local based experimentation of the research findings.

Step 4 - (N) Development of new knowledge relevant to the local community.

Step 5 - (D) Distribution of new knowledge for development.

This includes the Distribution or teaching of new knowledge to students.

Step 6 - (S) Service to the local community by implementing the community

TRENDS Model has been created by Professor Dr. Supol Wuthisen, the former President of BanSomdejchaopraya Rajabhat University (2005 - 2014), and he was one of the outstanding scholars who established Rajabhat University in 2004. He has passed away 6 years ago, however, his theory model is still implemented through a combination of local identity and international advancement for sustainable development. This is worth understanding among the rushing digital century.

The TRENDS Model highlight is shown in Figure 1 as Academic practice for sustainable local development. Sustainable development can be defined as a growth that is made regularly and continuously without any negative effects in the future and that is performed on basis of great originality unchanged while the international advancement is taken into consideration.

TRENDS Model has been identified a number of issues to be considered as there were gaps between local and international knowledge and that sometimes local knowledge is more meaningful than the knowledge from outside. Professor Dr.Supol introduced the TRENDS model in linking tools between local and international knowledge as follows: T - transmitting of international knowledge; R - research and recovering of data to modify knowledge from outside; E - experiment in local situation; N - newly appropriate knowledge; D - distribute knowledge; and S - services to communities.

It can be further discussed (Figure 1) that it is inevitable that the local people cannot reject the international knowledge, the points to ponder are how fast the acceptance rate of the international knowledge is, and how the international knowledge should be put into practices. The significant factor is the higher education or the society's leaders who are responsible for creating new knowledge have to reduce the gap. If the gap is wide, the unsustainable development or dependency development will be a result. In contrast, if the gap is closed by appropriate knowledge, the sustainable development will be the outcome suitable for a particular local community. If such gap in all communities is closed, the regions and the country would completely achieve the sustainable development.

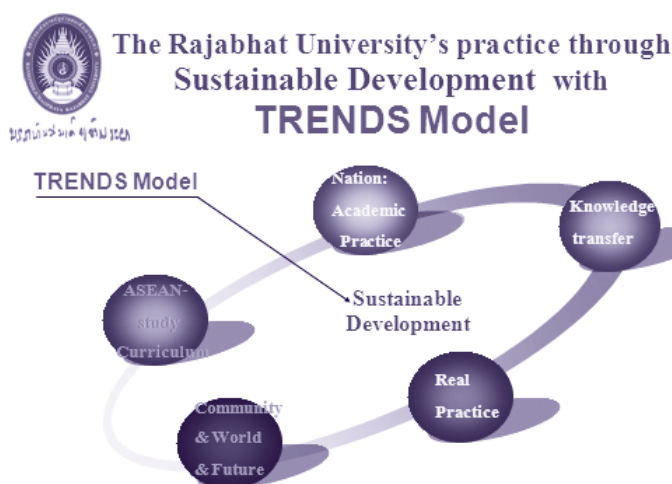

Figure 2: A Combination Step of Local Identity and International Advancement by TRENDS Model (Source: Wuthisen, 2006)

The Impacts of TRENDS Model Implementation

The stages of TRENDS Model provide good practices of the usefulness of analytical frameworks for examining a combination of local identity and international advancement regarding Engaging Students through New Teaching and Learning Technologies; Engaging Community Development Projects; and Engaging Diversity: Bridging Boundaries in International Co - Operation.

Engaging Students through New Teaching and Learning Technologies

Higher Education is very essential for building the future and for providing the community with qualified cadres of various specializations. Taking care of the student has always been a priority.

The nature of any relationship with many communities certainly is a critical part of engagement. Through the teaching mission, Rajabhat University has a profound potential to influence the future of what is now commonly characterized as a learning local society. The key, in the view of the Rajabhat Commission, is to broaden our notion of students to include so-called “Glocal” learners of many different circumstances. It is vital to put students first, to place them at the center of our learning communities, and to be committed to meeting their needs, wherever they are, whatever they need, and whenever they need it. Institutional flexibility is an essential characteristic in serving a diverse group of learners across the life span and the new technologies are highly supportive of anywhere, anytime learning.

The most significant growth area in Thai higher education will be in distance and continuing education. It is for this reason that each Rajabhat University created Local Campuses whose students are location-bound, including those whose learning endeavors occur in the workplace. As with all IT [information technology] ventures, students will flourish, especially since new economic models are required for this kind of education. Therefore, the Universities have to serve students, faculty members and staff with million books, an extensive collection of pamphlets and clippings, over 200 professional journals and other current serials and newspapers.

In addition, there are video cassettes, computer databases with CD - ROM, musical databases, internet access, reservation room, conference room, Information Technology Center and Library Automation System Services.

An engaged university also will focus on the quality of the educational experience, making every effort to prepare learners for the challenges of life in contemporary society. Certainly, a Rajabhat University continues to encourage the development of skills, but these now include the skills of information science and technology needed by all students. The advancement and growth of modern technology is utilized through language laboratories, science laboratories, library and audio-visual aids. Moreover, the students are provided direct learning experiences through special workshop, field trips and visiting other universities.

Given these constraints, and recognizing that in an increasingly complex world the ability to understand, to evaluate, and to respond creatively to challenge and change will influence virtually all aspects of life, this is why the University has to equip students to continue to learn long after they leave us. Equally important, students must be opened their hearts as well as their minds to this task. Intellectual capital is of tremendous importance to the future. Yet so is the extent to which our university promotes character, conscience, citizenship, and social responsibility among those whose lives we touch.

Engaging Community Development Projects

If one characteristic of an engaged university is putting students first, another is putting knowledge to work. Through our research capacity and the expertise of faculty, Rajabhat Universities have tremendous resources for enhancing the quality of life. This has been demonstrated time and again in the role of the local universities in promoting economic development through technology transfer. Furthermore, Rajabhat Universities' role is promoting human development and also has contributed much to the health and well-being of people throughout the life span. Yet the needs of society remain great: the Rajabhat Commission has identified on its list of potential areas for university engagement the many issues related to education and the economy; agriculture and food; rural Thailand, urban revitalization, and community development; health care; children, youth, and families; and the environment and natural resources. There are others that could be added as well.

The university has to be open to learning from and with our collaborators in the community. Engagement is really a two-way street that should impact the university as much as it impacts our partners. The purpose of engagement is not to provide the university's superior expertise to the community, but to encourage joint academic-community definitions of problems, solutions, and success. (Magrath, 2000).

In the view of Rajabhat University Commission, involving students in meaningful research, leading in the academic and social areas of the surrounding community and integrating the community into the academic experiences of our students are promising approaches. The belief is that research opportunities give students important experience in problem solving, critical thinking, teamwork, and communication — all useful lifetime skills.

With the significant collaborative community development and meaningful research as above mentioned, TRENDS-Model or The Academic Delivery System by BanSomdejchaopraya Rajabhat University's Leader—Professor Dr.Supol Wuthisen is a fruitful educational model. It is a discipline model where the disciplines are the context for conveying the local cultural heritage, for posing the questions that have perplexed humankind over the ages, for engendering new questions, and for teaching the methods of disciplinary inquiry. Students interact with the best ideas and minds, both historical and contemporary, and, both local and international. On the other hand, the TRENDS-model has a more behaviorist starting point focusing on the competencies that the students need and the most efficient and effective ways to develop these outcomes in the student. This illustrates the difference between the goals of BanSomdejchaopraya Rajabhat University or Rajabhat Universities and other University Institutes.

With relation to internships, practicums, and service learning opportunities, the Rajabhat University makes the context for learning real-life situations in businesses, organizations, and communities. These experiences have many rewards. For students, they provide the impetus for critical reflection, expand horizons, and encourage responsibility and good citizenship - be it in the workplace or in the community. For the organizations involved, there is work of value being done, often on a volunteer basis. The University benefits as well from the good will and partnerships such projects and activities foster.

Engaging Diversity: Bridging Boundaries in International Co - Operation

The Rajabhat University has set as its goal a significant, all-encompassing transformation. It is in the process of becoming a “world-local” university. This implies becoming significantly more competitive on a broad front of disciplines as a centre of undergraduate and graduate teaching and learning, and as a centre of research at national and international levels.

A dedicated team within the University - administrators, Trustees, faculty, staff and students - has made substantial progress in its transformation. As the President and his staff work to broaden and deepen this transformation, BanSomdejchaopraya Rajabhat University has the opportunity to take a lead role among Rajabhat universities to collectively address the emerging challenges facing our society. Given the complexity of the world in which Thais must operate, society requires a much higher proportion of its citizenry than ever before to have a university-level education, with an increasing need for post-graduate level degrees, including many PhDs in a broad spectrum of areas.

Joint academic cooperation and human resources which are held between the two Universities have been very necessary. The two sides should facilitate and back the exchange of professors and students' visits.

Rajabhat universities which located in every province of Thailand must increasingly internationalize their curriculum, exchange programs, their student recruitment, research endeavors, and many of their core activities. Rajabhat universities must become the test-bed and practice-field for Thailand and Thai students who will live and work in a highly socially and culturally diverse, and internationalized environment. This strengthens their ties with their regional communities on many fronts. They should act as windows for their regions into the emerging world beyond the immediate environs - provincially, nationally, internationally, a world in which these local regions must place themselves (again, with the universities' active participation) strategically, economically, socially and culturally. It is apparent that BanSomdejchaopraya Rajabhat University has already chosen to become a university that will play an important role on many of the aforementioned fronts. Indeed, BSRU has the opportunity to become a model in many respects of a new type of university engagement in society as it continues to redefine and strengthen its roles in undergraduate and graduate education and in research. The President is working with the community and external stakeholders to realize our full potential as we fulfill our mandate to better the lives of not only those who come to university but also to better society.

Professor Dr.Supol Wuthisen explained that similar attention is given to the teaching cadres, which are expected to benefit a lot from the issuing of a new university regulation. The University is

keen to update and enhance the skills of university professors. Every faculty has a budget of its own and every rector must do his best to send his people on scholarships abroad. This necessitates upon the teaching cadres to open to the world and have contacts with other professors and universities abroad. Every doctor, for example, should constantly keep abreast of what's new in the world of medicine, and all kinds of relevant medical symposia and exhibitions held worldwide along with the possibility of participating in them. Usually, the University backs such participation if the candidate meets certain provisions.

Internationalization is the critical means whereby the quality of our academic learning, discovery, and engagement can be enhanced, broadened, and enlivened. When we integrate international perspectives, experience, and discovery into our institutions, it expands our capacity to address the challenges of the new century and the needs of the world. It enables us better to serve our students, our communities, our nation, and the academy as follows:

1. For students - internationalization helps them to develop the global critical thinking essential to contribute as citizens of the world and compete in the international marketplace.
2. For communities - internationalization links them to the world, expanding opportunities for university service and engagement while also enhancing their global competitiveness.
3. For research enhancement - internationalization also enhances the research activities of our colleges and universities. In addition to attracting the best of the world's students and researchers, internationalization encourages open inquiry and collaboration. Increasingly, the best research now occurs in the context of global partnerships.

Figure 3: The writer's presentation on TRENDS - Model, the Sustainable Development of the Country by the University's Duties and Activities. (Source: Chaichankul, 2012).

Conclusion

It is worth reminding that we all continue to learn and that learning can be challenging and uncomfortable but with the right preparation and support the result is worth it. The impacts of TRENDS Model by the creator, Professor Dr.Supol Wuthisen are continuously fruitful from the decades till now through various projects regarding "The Educational Tour and Study Visit Program", "Mini Conference: ASEAN Plus 3 Cultural Learning", "The 32 - university Memorandum of Understanding (MOU) through New Teaching and Learning Technologies; Engaging Community

Development Projects; and Engaging Diversity in International Co - Operation.” which have been vividly managed by the BSRU Office of international Affairs and ASEAN Networks. However, the great remembrance is that TRENDS Model provides good practices of the usefulness of analytical frameworks for examining a combination of local identity and international advancement, from Built - in to Built - out. This includes the distribution or teaching of new knowledge to students and service to the local community by implementing the community, as well. That is why this academic article is not only to present the BanSomdejchaophraya Rajabhat University’s TRENDS - Model, but also to enhance the knowledge of diversity in international research and higher education in the 21st century. Moreover, to an eye - opener to understand the effective functions of mutual understanding among countries and its keen interest in uplifting the university at the Asian and international levels in terms of competency and commitment from whatever level it begins, regardless of conditions prevailing and resources available. These all challenges push the administrators in promoting higher education in the global community as well as developing the international links with appropriate organizations and individuals.

References

- A-Awa, I. (2004). *Damascus University President stressed Higher Education role in building future*. Retrieved from <http://66.102.7.104/search?q=cache:BRoErdBTdQEJ>.
- A Report of the NASULGC Task Force on International Education 2004. Retrieved from http://www.nasulgc.org/comm_intprogs.htm.
- Atkinson, R. C. (1997). *The Role of the President of the University*. Canada: BrockUniversity.
- Bennis, W. (1994). *Flight Plan for Leaders*. New York: University of Southern California.
- Chaichankul, W. (2008). *The Educational Administration for Rajabhat Universities in Thailand in the Future*. Poster session presented at IPED International Conference of Coventry University, U.K.
- Chaichankul, W. (2012). *TRENDS-Model, the Sustainable Development of the Country by the University's Duties and Activities: A Case study of BanSomdejchaophraya Rajabhat University*. Symposium conducted at the International Conference on Sustainable Development.(ICSD). Indonesia: Denpasar-Bali.
- Cross, J.M. (2005). *Collaborative Model for Offshore Staff Development: A Thai-Australian Case Study*. (Research Report). Western Australia: Edith Cowan University.
- Hennessy, J. (2001). *University must rethink the role of president*. Retrieved from www.stanforddaily.com
- Joanne, B. C. (1996). Leadership and the Problem of Bogus Empowerment. *Ethics & Leadership Working Papers*. U.K.:Academy of Leadership Press.
- Heymann, P. *The Intellectual Architecture of Leadership*. Presentation and Discussion on Leadership, 2000 – 20001. Harvard Law School Professor.
- Lightstone, J.N. (2006). *President Message 1 July 2006*. Canada: Block University. Retrieved from <http://www.Brocku.ca/president/welcome.php>.
- Magrath, P. (2000). *The Engage University: Inreach*. The National Association of State Universities and Land – Grant Colleges.
- Spanier, G. (2000). *The Engage University*. U.S.A: The Pennsylvania State University.
- Sumet Tantivejkul, S. (2005). His Majesty Steps. *The Chaipattana Foundation Journal*. Bangkok: Office of the Chaipattana Foundation.
- Tinsulanonda, P. (2006). *Royal advice on public administration*. A seminar organized by Suan Dusit Rajabhat University, Bangkok.
- Uvalic-Trumbic, S. (2005). *UNESCO/OECD Guidelines on Quality Provision in Cross-border Higher Education*. Paris: International Institute for Educational Planning, UNESCO.
- Wuthisen, S. (2006). *World University Presidents Summit (WUPS)*. Proceedings: Sufficiency and Sustainability Commission on Higher Education, Ministry of Education,Thailand, 19-22 July 2006, Bangkok, Thailand. 766 pp.

เล่นให้เป็นเรื่อง

เรียนรู้ผ่านการเล่น (Learning through Play)

ศนิชา กาวโน

สำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เป็นรากฐานในการพัฒนา และเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญอันจะส่งผลให้บุคคลเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น เด็กปฐมวัยจึงควรได้รับการดูแลและพัฒนาในด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย (พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562) จากงานวิจัยมีข้อค้นพบว่า ช่วงอายุที่สำคัญในการพัฒนาของมนุษย์เริ่มต้นจากวัยแรกเกิดไปจนถึง 8 ปี รวมทั้งจะมีการพัฒนาทักษะการคิด อารมณ์ สังคม กายภาพ และจิตใจ อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการประสบความสำเร็จได้ดีเมื่อเติบโตขึ้น ซึ่งวิธีหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้านอย่างสมวัย นั่นก็คือ “การเรียนรู้ผ่านการเล่น” โดยในปี 2018 ทาง UNICEF ร่วมกับ LEGO Foundation ในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Learning through play)

แล้วทำไมการเล่นจึงสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก?

การเล่นมีหลายรูปแบบ หลายคำนิยาม เกิดขึ้นได้หลายสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติไหน พื้นฐานทางเศรษฐกิจแบบใด เด็ก ๆ ก็ต้องเริ่มต้นจากการเล่น ความสำคัญของการเล่น มีดังนี้

การเล่นเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม --- การเล่นทำให้เด็กสื่อสารความคิด สร้างความเข้าใจผู้อื่นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการปูทางไปสู่การสร้าง ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสัมพันธ์ภาพที่มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

การเล่นเป็นการฝึกฝน --- การเล่นและการเรียนไม่ใช่การอยู่นิ่ง ๆ เด็ก ๆ เล่นเพื่อที่จะฝึกทักษะ ทดลองความเป็นไปได้ ทดสอบสมมติฐาน และค้นพบความท้าทายใหม่ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การเล่นเป็นการเชื่อมโยงที่เห็นผล --- ถ้าเราเห็นการเล่นของเด็ก ๆ จะพบว่าพวกเขาได้ผสมผสานทักษะทางกาย ใจ และการใช้ภาษาเข้าด้วยกัน อย่างลึกซึ้งมากขึ้นเรื่อย ๆ

การเล่นเป็นความสุข --- เวลาที่เราเล่น เรามักจะพบรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ขณะเดียวกันการเล่นก็จะสอดแทรกความผิดหวังและความท้าทายอยู่ในตัวของมันเองด้วย อย่างเช่นคำถามว่าใครเริ่มก่อน หรือทำไมเราถึงทำสิ่งนี้ไม่สำเร็จ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น อารมณ์และความรู้สึกเหล่านี้ก็เป็นหนึ่งในความสุข แรงจูงใจ ประสบการณ์อันน่าตื่นเต้น และความเพลิดเพลิน

การเล่นมีความหมาย --- การเล่นของเด็กทำให้โลกรอบตัวมีความหมายขึ้น และค้นพบความหมายในประสบการณ์ด้วยการเชื่อมโยงการเล่นเข้ากับประสบการณ์เดิม เด็ก ๆ จะได้แสดงออกและขยายความเข้าใจให้กว้างขวางขึ้นผ่านการเล่น

ประโยชน์ของการเล่นมีมากมาย ดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ทำไมในหลายประเทศการเรียนผ่านการเล่นก็ยังมีอุปสรรคอยู่?

- คน ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของการเล่นว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ทางด้านวิชาการ
- พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเล่น ทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะใช้เวลาในการเล่นได้อย่างเต็มที่
- หลักสูตรและมาตรฐานไม่ได้กำหนดให้มีการเล่น UNICEF ได้ทำการศึกษาหลักสูตรของต่างประเทศพบว่า มีเพียง 1 ใน 3 ของหลักสูตรที่มีการบูรณาการเรียนเข้ากับการเล่น
- หลักสูตรการพัฒนาวิชาชีพครูขาดการเน้นให้เรียนผ่านการเล่น ครูส่วนใหญ่คิดว่าสื่อการเรียนการสอนมีเพียงแบบฝึกหัด ป้ายนิเทศ หรือวัตถุที่เด็กสามารถจับต้องได้ ไม่มีการสอนให้ครูคิดค้นสื่อการเล่นที่ต้นทุนต่ำในชั้นเรียน
- ห้องเรียนขนาดใหญ่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเล่นอย่างอิสระของเด็ก ครูจะไม่สามารถดูแลเด็กให้เกิดการเล่นได้อย่างทั่วถึง

ถ้าหากทุกคนเห็นตรงกันว่าการเล่นมีประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก ๆ อย่างมาก ก็ควรก้าวข้ามอุปสรรคที่เกิดขึ้น และช่วยกันทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการเล่น ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของครอบครัวที่เปิดโอกาสให้ลูก ๆ ได้เล่นมากขึ้น ส่วนของครูและโรงเรียนที่สร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเล่นของนักเรียน รวมไปถึงฝ่ายนโยบายอย่างกระทรวงศึกษาธิการที่ควรสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้ผ่านการเล่น ให้เด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยเป็นต้นไป ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนามนุษย์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 56. หน้า 5-16
- UNICEF. (2018). *Learning through play*. Strengthening learning through play in early childhood education programmes. New York: UNICEF.

คลื่นดิจิทัล และภัยเงียบที่ควรระวัง

วิชุลาวณีย์ พัทธกษผล

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา

ไม่น้อยหน้า ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่นิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เช่น Line Facebook ในชีวิตประจำวัน เพราะนอกจากจะได้พูดคุยกับเพื่อนมากมายโดยไม่ต้องเดินทางแล้ว ยังสามารถทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้อย่างประหยัดเวลา จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อดิจิทัลเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกช่วงวัย แต่ในขณะเดียวกันก็มี

โลกปัจจุบันก้าวสู่สังคมดิจิทัลอย่างเต็มตัว วงจรชีวิตนับแต่ทารกก่อกำเนิดในครรภ์ พ่อแม่ก็ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ในการดูแลตนเองเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต นอกเหนือจากการปรึกษาแพทย์ ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยนอกจากพ่อแม่เมื่อใหม่จะศึกษาหาวิธีดูแลลูกด้วยตัวเองแล้ว ยังมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในสื่อสังคม นอกจากนี้ยังมีพ่อแม่ผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลหลากหลายประเภท ทั้ง คอมพิวเตอร์ ตั้งโต๊ะ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน เป็นที่เลี้ยงลูกอย่างเต็มเวลา ภาพที่เห็นคือเยาวชนยุคใหม่มีทักษะดิจิทัลที่ซึมซับอยู่ในตัวโดยอัตโนมัติ เพราะได้ดูการ์ตูน นิทาน ฟังเพลงและเล่นเกมผ่านสื่อดิจิทัลเหล่านี้ เริ่มมีกีฬาใหม่ ๆ เช่น e - Sport ถูกบรรจุเป็นกีฬาระดับโลกโดยได้รับการบรรจุให้เป็นกีฬาที่มีการชิงเหรียญทองอย่างเป็นทางการในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ 2022 และคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยได้เห็นชอบให้ e - Sport เป็นชนิดกีฬาที่สามารถจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาในประเทศไทยได้ ต่อมาในสังคมผู้สูงอายุก็ทันสมัย

ภัยที่แอบแฝงมาทำร้ายต่อผู้ที่ใช้งานที่ไม่ได้ระมัดระวังตัว จึงเป็นเหตุผลทำให้เกิดนโยบายที่จะดูแลพลเมืองไทยให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ในแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา ที่เสนอโดยคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ประเด็นการปฏิรูปที่ 7.3 กล่าวถึงการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ในด้านความฉลาดรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ความฉลาดรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ความฉลาดรู้สื่อ (Media Literacy) เพื่อการเรียนรู้ (Learning how to Learn) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่สะท้อนการรู้คิดกา มารยาท จริยธรรมเกี่ยวกับการใช้สื่อและการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต โดยมีเป้าหมายให้คนไทยมีความฉลาดรู้ มีความเข้าใจ สามารถตัดสินใจและตอบสนองต่อการใช้อุปกรณ์และระบบดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย

ภัยเงียบที่ควรตระหนักและป้องกัน อาทิ Grooming คือ การสร้างภาพให้ดูดี วิธีการสร้างความผูกพันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นเพื่อน การชู้กรรโชกบนไซเบอร์ (Cyberbullying) การเชื่อข่าวลวง (Fake news) เคล็ดลับเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สร้างภูมิคุ้มกันให้กับพลเมืองดิจิทัล มีดังนี้

1. ลดความเสี่ยงโดยการไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวบนสื่อออนไลน์มากเกินไป ควรให้ข้อมูลส่วนตัวเท่าที่จำเป็น คิดเสมอว่าทุกสิ่งที่บันทึกหรือโพสต์ลงไปในสื่อออนไลน์จะมีโอกาสทำให้เกิดการรับรู้ในที่สาธารณะและเกิดการติดตามได้ทั้งจากเพื่อนและผู้ประสงค์ร้าย บางคนชอบแสดงตำแหน่งที่อยู่ปัจจุบัน (Share Location) กิจกรรมที่ทำอยู่ในทุกที่ทุกเวลา นั่นคือการเปิดโอกาสให้เพิ่มความเสี่ยงจากผู้ประสงค์ร้ายและลดความเป็นส่วนตัวให้กับตัวเอง

2. เคล็ดลับป้องกันเยาวชนให้ปลอดภัยจาก Grooming และการชู้กรรโชกบนไซเบอร์ ได้แก่ แนะนำเด็กไม่ให้ติดต่อกับคนที่ไม่รู้จัก อย่าเชื่อประวัติส่วนตัวและภาพที่นำเสนอในโลกออนไลน์เพราะอาจไม่ใช่ประวัติที่แท้จริง อย่าออกไปพบตัวจริงของบุคคลที่รู้จักเพียงบนสื่อออนไลน์ ให้บอกพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่เชื่อถือได้ เมื่อมีความพยายามในการติดต่อเข้ามาซ้ำ ๆ เกิดขึ้น แต่ถ้าหากเกิดการชู้กรรโชกเกิดขึ้นให้เริ่มต้นจากการไม่สนใจการชู้กรรโชกนั้น บอกพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่เชื่อถือได้ว่าได้รับการติดต่อที่รุนแรงหรือมั่วร้าย

3. ถ้าหากการชู้กรรโชกบนไซเบอร์ (Cyberbullying) ยังเกิดขึ้นต่อไป สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องเก็บรักษาร่องรอยการติดต่อนั้นไว้เป็นหลักฐาน อาทิ การบันทึกข้อความรูปภาพ หรือบทสนทนาออนไลน์ไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการขอรับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ควรแจ้งเหตุการณ์ล่วงละเมิดชู้กรรโชกนั้นให้ผู้ให้บริการสื่อออนไลน์รับทราบ เพื่อให้ผู้ให้บริการสามารถเอาเนื้อหาส่วนนั้นออกจากบริการได้ทันทีหรือปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามกระบวนการที่เหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย

4. เมื่อได้รับข่าวโดยาส่งต่อทันที ควรตรวจสอบให้แน่ใจถึงความถูกต้องของเนื้อหาข่าวและแหล่งที่มา เพราะข่าวนั้นอาจเป็นข่าวลวง (Fake news) และเราเองอาจกลายเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายเนื่องจากเป็นผู้เผยแพร่ข่าวลวงนั้นเสียเอง

5. อย่าแสดงความคิดเห็นในโลกออนไลน์แบบไม่ยั้งคิด คำนึงถึงเสมอว่า ข้อความรุนแรงและมั่วร้ายเป็นสิ่งที่ผิดและอาจกลายเป็นการทำความผิดกฎหมายได้ สิ่งทีโพสต์บนโลกออนไลน์สามารถเผยแพร่และแบ่งปันในวงกว้างได้ และจะคงอยู่อย่างนั้นตลอดไปถ้าผู้โพสต์ไม่ใช่ผู้ใช้ที่เชี่ยวชาญที่สามารถลบโพสต์นั้นทิ้งได้

6. ในกรณีที่ผู้ใช้งานสื่อออนไลน์เป็นเด็ก เคล็ดลับในการลดความเสี่ยงจากภัยเงียบคือ การติดตั้งคอมพิวเตอร์ไว้ในพื้นที่ที่คนในบ้านมักมีกิจกรรมร่วมกัน กำหนดระยะเวลาในการใช้งาน ผู้ปกครองอาจตรวจสอบการท่องโลกอินเทอร์เน็ตจากประวัติการใช้งานของเบราว์เซอร์ในอุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้ ทำการติดตั้งโปรแกรมรักษาความปลอดภัย ป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์ และหมั่นปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

จากข้อปฏิบัติง่าย ๆ ที่ใส่ใจในการปฏิบัติเหล่านี้ จะช่วยให้ปลอดภัยจากภัยเงียบในโลกดิจิทัลได้เสมอ

กล้าที่จะก้าวต่อไป

ฉบับที่ 2 วารสารการศึกษาไทย (OEC Journal) ในห้วงวิกฤตโรคระบาดไวรัสโควิด - 19 ได้ผ่านถึงสายตาท่านผู้มีเกียรติ ถือเป็นอีกหนึ่งผลงานของทีมงานคุณภาพในมิติ *Hybrid* ผสมผสานการคัดกรองบทความและจัดทำต้นฉบับทั้งในรูปแบบ *Work from home* และ *Work @ office* ตามข้อกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน ฯ อย่างเคร่งครัด

ภายหลังจากส่งสารเชิญชวนไปยังท่านผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ปรากฏผลตอบรับดีเยี่ยมในการส่งทั้งบทความวิชาการและงานวิจัยการศึกษาในมิติที่มีความแตกต่างหลากหลาย สร้างความยินดีและเสริมกำลังใจต่อคณะทำงาน OEC Journal ยิ่งนัก....

สะท้อนปรากฏการณ์ให้เห็นชัดเจนว่างานพัฒนาการศึกษานั้นแทรกซึมอยู่ในทุกพื้นที่ และไม่ว่าจะมีสิ่งใดปิดกั้นไว้ได้ เราทีมงาน OEC Journal ในฐานะที่ได้เปิดฉาก AI ที่ไม่ใช่ Artificial Intelligence หรือปัญญาประดิษฐ์ แต่เป็น *Area Idea* คือ AI พื้นที่ทางความคิด สำหรับประดิษฐ์ “ปัญญา” ของทุกคนทุกท่านได้สามารถ*แชร์ความคิดร่วมพัฒนาการศึกษาไทย* ไปพร้อมกัน

ปฏิบัติการก้าวต่อไป.... แม้ทั้งบทความและงานวิจัยจากทุกท่านจะได้หลั่งไหลเข้าสู่ *OEC Think Tank*

อย่างล้นหลามไม่ขาดสาย ขณะที่ “พื้นที่ความคิด” อาจไม่ทันใจต่อ Demand การเรียนรู้ที่มีตลอด 24 ชั่วโมง การเลือกขยาย Digital Platform เป็นอีกทางเลือกที่เราใช้เติมเต็มองค์ความรู้ที่ไร้ขีดจำกัดเสียแล้วในยุคดิจิทัล

ภายใต้แบรนด์ สกศ. เราจะใช้*สื่อทุกช่องทางและทุกดิจิทัลแพลตฟอร์ม*เผยแพร่งานวิชาการนี้สู่สาธารณะในวงกว้างที่ยิ่งกว้างออกไปเรื่อย ๆ ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ที่เว็บไซต์ สกศ. www.onec.go.th หรือแค่สิ่งพิมพ์รายไตรมาส *OEC Journal* เท่านั้น

แต่ยังขยายรวมถึงแพลตฟอร์มทั้งหมดที่เป็น *Touch - point* ของทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นแฟนเพจ Facebook และ Line OA : *OEC News สภาการศึกษา* หรือสิ่งพิมพ์รายปักษ์ *OEC News Connex* และยังส่งผ่านไปถึง New media “สื่อใหม่” ซึ่งทีมงานกำลังพัฒนารูปแบบและสร้างสรรค์ Content ประกอบเทคนิคใหม่ ๆ ให้มีความน่าสนใจติดตามยิ่งขึ้นไป

OEC Journal จึงพร้อมเสริมศักยภาพความเข้มแข็งด้านวิชาการ พร้อมเป็น “สะพาน” เชื่อมโยงนักพัฒนาการศึกษาในมิติผลงานเชิงประจักษ์ “ทำได้” ที่ไม่ใช่แค่ “ได้ทำ” สำหรับงานวิชาการเพื่อพัฒนาการศึกษาทุกระดับชั้นที่เกิดขึ้นจริงและจับต้องได้เป็นรูปธรรม

เมื่อถึงขีดสุด
ของการพัฒนามาตรฐานเชิงวิชาการ
เราจะก้าวสู่มาตรฐาน **Thai - Journal Citation
Index Centre : TCI**
ไปด้วยกัน!

CALL FOR PAPERS

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ขอเชิญส่งบทความเพื่อเผยแพร่ใน

วารสารการศึกษาไทย OEC Journal

ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2563

**เปิดรับรายงานการวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การศึกษาทุกแขนง**

รูปแบบและ
วิธีการส่งบทความ

ติดตามข่าวสารได้ที่
Facebook : OEC News สภาการศึกษา

ติดตามรายละเอียดได้ที่
Facebook : OEC News สภาการศึกษา
LINE : @oecnews
Ins 02-668-7123 ต่อ 1116, 1122

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

99/20 ถนนสุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0 2668 7123 ต่อ 1122 โทรสาร 0 2243 0083
www.onec.go.th
facebook : OEC News สภาการศึกษา

